

NYTT LIV I KONGSBERG

SPONSING I LILLEHAMMER

IMPERIALISTEN

BOK OG BIBLIOTEK

– med medlemssider fra Norsk Bibliotekforening

Nr. 6/2016

Biblioteket – også for dyslektikere?

Adlibris

BIBLIOTEKSKUNDE

- ✓ Få 20% biblioteksrabatt*
- ✓ Bestill bøkene plastede og utrustede
- ✓ Enkel handel til gode priser

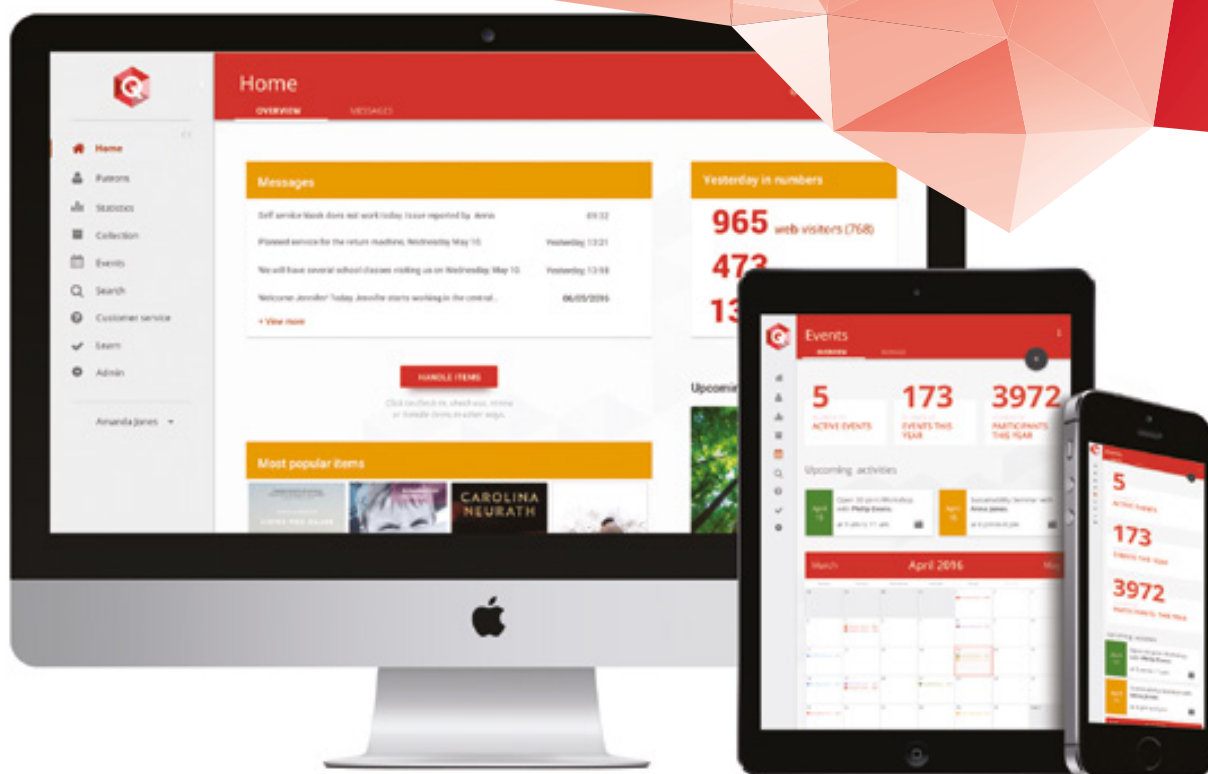
Med et utvalg på 11 millioner titler og alltid gode priser, er Adlibris den selvklaare bokhandelen for alle som er glade i bøker. Hos Adlibris handler du raskt og enkelt. Vårt mål er å være en god leverandør til bibliotekene når det gjelder alt fra utvalg til priser og leveringstider.

Ta gjerne kontakt med vår kundeservice om du har spørsmål.

*Gjelder bare norske fastprisede bøker i bokgruppene 2 - 9.

Norges største bokutvalg

Adlibris

En ny generasjon biblioteker

De offentlige bibliotekene står overfor stadig økende utfordringer, og må revurdere sitt kjernetilbud og finne måter å tilføre verdi til virksomheten og for sluttbrukeren.

Axiell ser på folkebiblioteket som en sentral institusjon i samfunnet, og vi utvikler Axiell Quria for å sikre, at bibliotekene kan takle overgangen og fortsette å fremme lesing, læring og kreativitet.

En moderne bibliotekstjenesteplattform

- Gjør daglige rutiner mer effektive
- Alt du trenger tilgang til på ett sted
- Gir en komplett oversikt over hva som skjer på ditt bibliotek
- En ekte SAAS-løsning
- Enkelt å konfigurere for å støtte dine behov
- Ett kontaktpunkt for kundestøtte og tjenester

AXIELL Quria

Vi skaper fremtidens biblioteksystem

Les mer på www.axiell.no

INNHold

BOK OG BIBLIOTEK

Nr. 6-2016 – Årgang 83

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykker ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening. Antall utgivelser: 6 per år.

I REDAKSJONEN

Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

POSTADRESSE

Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER

ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Frist for red. stoff	Ferdigtrykt
Nr. 1	19.01. 09.02.
Nr. 2	02.03. 16.03.
Nr. 3	18.05. 08.06.
Nr. 4	17.08. 07.09.
Nr. 5	12.10. 02.11.
Nr. 6	09.11. 30.11.

ABONNEMENT

DB Partner as, Postboks 163, 1319 Bekkestua
bob@dbpartner.no – Tlf 67 11 38 08

Forsideillustrasjon: Niels Poulsen
Grafisk produksjon: Arena Media AS

ISSN 0006-5811

ANNONSER

Lars-Kristian Berg
Telefon 930 03 338
lakris@lakrismedia.no

ANNONSEPRISER

Innside av omslag	kr. 11 900,-
Baksiden	kr. 13 900,-
Dobbelside	kr. 16 900,-
Helside	kr. 10 900,-
1/2 side	kr. 6 900,-
1/4 side	kr. 5 500,-

Hovedsaken

Gerd Berget avla i høst doktorgraden, *Search and find? An accessibility study of dyslexia and information retrieval*, hvor hensikten var å undersøke hvordan dysleksi påvirker informasjonssøking. Det var samtidig et mål å forstå hvordan søkesystemer bør utformes for å ivareta brukere med dysleksi på best mulig måte. Utgangspunktet for studien var manglende forskning på feltet, og behovet for å forstå denne brukergruppen bedre i en bibliotekkontekst. Berget har skrevet artikkel på bakgrunn av avhandlingen til Bok og Bibliotek. 10

Bibliotekutvikling

Kongsberg. – Biblioteket er større enn seg selv	6
Sponsing i Lillehammer	16
Imperialisten, et intervju med Marit Egaas	26
Døgnåpent bibliotek på Tenerife	40
Statoil og internasjonal informasjonshåndtering	42
Stavanger. Norges første døgnåpne bibliotek	46
Kongsvinger. Meråpen suksess	49

Bøker, lesing og formidling

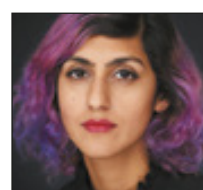
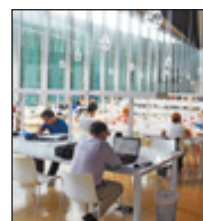
Leselystfestival i Øvre Eiker	8
Leseopplevelse. Jane Austens blikk	50
Litterære museer. Bertolt Brecht	52
Stavanger. Studieverksted med skriveveiledning	64
Forfatterportrettet. Namra Saleem	57

Debatt og meninger

Leder. Ingunn Øklands moralisering	5
Professor'n. Offentlighetens akvarium, av Ragnar Audunson	20
Viktig med åpen tilgang til forskning, av Lars Egeland	22
Biblioteker, plattformer og medialiseringerprosesser, av Jack Andersen	24

MEDLEMSSIDER FRA NORSK BIBLIOTEKFORENING

– et bilag til Bok og Bibliotek	31
---------------------------------------	----

Ingunn Øklands moralisering

Du dummer deg ut, var den første tanken som slo meg da jeg leste Ingunn Øklands første utfall mot den såkalte virkelighetslitteraturen i Aftenposten i slutten av september. Men dumme seg ut, er et slapt uttrykk, og hun har rett til å mene det hun vil uten å bli stemplet som dum. Jeg måtte presisere og landet på dette: *Debatten er uinteressant fordi den bygger på gale premisser.*

Hva er det så som er galt med premissene? Jeg tror det må være dette: Hvis kunsten skal ha en funksjon for enkeltindivider og samfunnet som helhet, må den være fri. En forfatter må kunne skape akkurat det han ønsker. Dersom det innebærer at han utleverer levende mennesker, får vi leve med det. Dersom det skal legges begrensninger på kunsten, må de komme fra *jussen* – Norges lover – og ikke *etikken*.

Etter å ha lest Øklands anslag til debatt, kjøpte jeg den boka hun har så vanskelig for å lese som en roman: Arv og miljø, av Vigdis Hjorth. Jeg må innrømme at Ingunn Økland hadde satt brillen på nesa mi, og jeg var forberedt på side opp og side ned med pikante, syrlige og nådeløse private avsløringer. Men for meg ble denne boka fra første avsnitt en roman, en fortelling om et arveoppgjør i en ødelagt familie, hvor incestmotivert ligger under den tynne hverdagsskorpen og ulmer som lava. Jeg prøvde av og til å tenke at bokas forteller, Bergljot, er Vigdis Hjorth, og at det Bergljot sier og opplever er direkte avtrykk av Hjorths liv. Javel, kanskje er det det? Men hva så? En slik reduksjon av romanen til sakprosa, ga meg ingen som helst meningsutvidelse. Tvert i mot, med en slik metode

ville jeg bare bli sittende å lete etter og vurdere graden av «sannhet» målt opp mot Hjorths virkelige liv. Noe som helt klart ville ødelegge bokas virkning på meg som en roman.

Er det ikke moralisering det lukter av Øklands og Aftenpostens felttog mot «virkelighetslitteraturen»? Drives ikke Økland av et ønske om å dempe/styre/regulere forfatterne, fordi hun ikke liker at forfatterne henter modeller fra virkeligheten og dermed dikter for lite? Det kan i alle fall virke sånn.

Søndag 13. november gjør Økland enda et forsøk på å vri debatten over i sin favør. Denne gangen er det ikke en tvilsom bruk av virkeligheten hun reagerer på. Denne gangen er redningsplanken hennes *forfatternes beste*:

«I grunnen er det i forfatterstandens egen interesse å forlate den selvbiografiske trenden og dyrke en mindre gjennomslukt litteratur.»

Når Økland nå oppsummerer debatten med at de begrensningene hun vil legge på litteraturen, er til forfatternes beste, vet jeg ikke om jeg skal le eller gråte. Den konklusjonen kan da ikke være annet enn nok en pekefinger fra en indignert avis kommentator, som – etter mitt syn – har stampet i motbakke så lenge debatten har pågått.

Bok og Biblioteks redaksjonsråd

Magnhild Johansen, biblioteket, Bodin vgs, Bodo

Petter von Krogh, Buskerud fylkesbibliotek

Line Nybakk Akerholt, UB, Universitetet i Oslo

Kristin Elisabeth Røijen, Læringscenteret, Høgsk. i Oslo og Akershus

Åse Kristine Tveit, Høgskolen i Oslo og Akershus, avd ABI

Odd Letnes

odd.letnes@bokogbibliotek.no

Interaktivt. Øyet som møter deg i inngangen er stort, som bildet viser, og gir deg interaktive muligheter til å oppleve hvordan det er å være fargesvak og fargeblind, til å ha pluss to eller fire i minus. Det handler om berøringsfølsomhet og projeksjon. Øyet ser helt ekte ut, og skal også brukes i opplæringssammenheng, forteller Elisabeth Bergstrøm.

– Biblioteket er større enn seg selv

I dag er Kongsberg bibliotek meråpent og en integrert del av kultur- og kunnskapssenteret Krona. – Jeg ser veldig positivt på det som har skjedd det siste året, sier biblioteksjef Elisabeth Bergstrøm.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

– Budsjettet tillot at vi kunne tenke helt nytt. Det er jo en drømmesituasjon. I stedet for å legge for smale føringer lot vi interiørarkitektene få boltre seg fritt og komme med sine forslag og på den måten overraske oss.

– Vi måtte likevel stille ett viktig krav, biblioteket skulle være meråpent. Det måtte derfor innredes slik at overvåkningskameraene kunne dekke alle områder. Løsningen ble derfor mye lys og luft og stort sett lave reoler i elegante rene farger, sier Bergstrøm og legger til at som en del av den nye innredningen fikk også biblioteket sju tekniske interaktive installasjoner, som de ansatt både måtte lære seg å bruke og drifte. De fleste av installasjonene bidrar til formidling av bøker, men den største av dem er et øye, hvor brukeren kan «teste» alt fra å være fargesvak til å være lang- eller nærsynt.

Visse utfordringer

Bergstrøm legger ikke skjul på at overgangen til meråpenhet var forbundet med visse utfordringer. Å gjøre biblioteket meråpent, betyr i prinsippet å overlate det til brukerne. Det reiser flere spørsmål: Vil brukerne oppføre seg skikkelig når det ikke er noen ansatte til stede? Vil biblioteket kunne bli en varmestue for mer tvilsomt klientell? Vil det det kunne føre til økt slitasje på møbler og medier?

På spørsmålet om det var grunn til å frykte det verste, svarer Bergstrøm at hun ser på det meråpne biblioteket som en suksess. Litt popcornsøl og uorden har det vært, men brukerne har stort sett oppført seg pent, bortsett fra ved et par mindre episoder. Da har Bergstrøm sett på filene fra overvåkningskameraene, hun har nøstet opp navn og av og til ringt foreldrene.

– Det har vært viktig å ta tak i disse

episodene og følge direkte opp mot de personene det gjelder. Foreldrene har faktisk satt pris på denne oppfølgingen. Men i det store og det hele har det gått veldig bra. Det hender at jeg stikker innom biblioteket en tur etter at jeg for eksempel har vært på kino. Det er først og fremst ungdom som er her da, og gjerne innvandrere. Det er en egen fin stemning i biblioteket på kveldstid, sier Bergstrøm.

Bergstrøm liker å tenke at biblioteket er større enn seg selv. Med det mener hun at det ikke bare er en institusjon som skal låne ut ulike medier, men at det vel så mye handler om mennesker og lokalsamfunnet.

– Biblioteket er en viktig institusjon som skal ta imot og ta vare på befolkningen i lokalsamfunnet. Når for eksempel ungdommen kommer og henger her i stedet for på kjøpesenteret, tenker jeg at det er bra, selv om det gir større slitasje

på inventaret vårt. Samfunnsmessig er det derfor en stor fordel med meråpne bibliotek.

Møteplass og arena

Det nye biblioteket er en del av det som kalles Kroma, som i tillegg til biblioteket rommer blant annet musikkteater, kino, vitensenter, voksenopplæring med språkundervisning for innvandrere og flyktninger, og høyskole. Dette har store fordeler, ikke minst i forhold til biblioteklovens formålsparagraf og punktet om at bibliotekets skal være en offentlig arena for debatt.

– Vi har blant annet tilgang til foredragssaler. Når vi arrangerer debatter eller andre arrangementer som krever spesiell plass, trenger vi ikke å bruke masse tid på å rigge til i biblioteket. Vi kan bare invitere brukerne til en av salene, sier hun og forteller at biblioteket har inngått en samarbeid med Laagendalsposten om debattarrangementer. Det er biblioteket som «eier» arrangementet, mens Laagendalsposten kan stille med debattledere, de skriver om arrangementene i avisa og streamer det ut på nettet og så videre.

Flytting gir en god anledning til kassasjon, og ved Kongsberg kasserte man friskt i 2015. Til hjelp i kasseringen

brukte de blant annet statistikken fra Bibliofil. Mange av bøkene som ikke hadde vært utlånt på et visst antall år, ble plukket ut av samlingen. Mange av dem ble sendt til depotet i Mo i Rana.

Skranken tilbake

For noen år siden ble det gjort et forsøk med å fjerne skranken fra Kongsberg bibliotek. Tanken var at bibliotekarene heller skulle bevege seg fritt omkring i biblioteket. I det nye biblioteket er skranken på plass igjen. Hvorfor det?

– De ansatte ønsket etter en tid skrankeløsningen tilbake. Det var nok viktig å ha en base, et fast punkt i arbeidshverdagen. Vi har derfor valgt å beholde skranken, men vi er i ferd med å utvikle en egen app, slik at de ansatte kan bevege seg rundt i rommet med et lesebrett og betjene brukerne også der.

– *Etter vel et år, hva ser du som viktig akkurat nå?*

– I en tid hvor det er lett å tro at all kunnskap bare ligger et tastetrykk unna, er det viktigere enn noen gang å vise brukerne at så enkelt er det ikke. Her har vi en stor oppgave. Blant annet snakker vi med brukerne om kildekritikk og vi holder kurs i kildekritikk for skoleklasser. ■

Fakta

Ansatte: 9,4 årsverk fordelt på 11 personer

Besøk hittil i år (registrerte passeringer gjennom alarmportene): 497 038 personer

Utlån hittil i år: 69 983 medier (førstegangslån) - 105 951 medier (inkl fornyelser)

Regnskap for innkjøp av bøker og andre medier hittil i år:

Bøker: Kr 536 000,-

DVDer: Kr 22 000,-

Aviser / Tidsskrifter: Kr 76 000,-

Leverandører:

Inventar: BS Eurobib

Teknologiske installasjoner: Redia AS

Meråpent bibliotek /

Selvbetjentløsninger: Axiell

Inventar og installasjon i Kongsberg bibliotek. (Foto: BS Eurobib)

Leselystfestivalen i Øvre Eiker

– barnas egen litteraturfestival

Glade leselystere. Eva Beate Laugerud, Monica Henden, Ivanka Maksumic, Rannveig Nymoen, Birgithe Schumann-Olsen, Ingrid Fabiola Ocares Moen og Berit Engebak. Foran: Lene Myrvold Velle. (Foto, begge bilder: Øvre Eiker bibliotek)

AV BIRGITHE SCHUMANN-OLSEN
BIBLIOTEKSJEF, ØVRE EIKER BIBLIOTEK

«Klarer dere å være så stille at dere hører lyden av fyrstikken?» Forteller Julie Vega Dahl samler barnas oppmerksomhet rundt lyset hun skal tenne. Svisj – det er så stille at alle hører flammen som tennes. «Lukk øynene! Nå teller jeg ned fra 10, og når dere åpner øynene igjen, så er dere i en stor skog ... 10, 9, 8 ...» **Denne lørdagen er om lag 60 barn og voksne samlet på Øvre Eiker bibliotek for å høre eventyret om Pepperkakemannen.** Dette er første post ut på Leselystfestivalens siste dag, og i løpet av de 25 minuttene det tar, har alle ungene hoppet opp og lekt «løp, løp så fort som du kan, ingen kan fange en pepperkakemann», og flere foreldre har fått høre et eventyr de ikke kjente fra før. Til Notabenes stand kommer det etterpå flere foreldre og spør

om hun har den eventyrboka til salgs. Heldigvis har vi boka på biblioteket.

Denne lørdagen er den store familiedagen under festivalen, og etter eventyret beveger folk seg til bibliotekscenen, hvor elever fra musikk- og kulturskolen har rigget seg til for å holde konsert. Midt mellom trær fra Willy Wonkas sjokoladefabrikk spiller de sine små stykker og fyller bibliotekets rom med perler fra barokken til de første forsøkene på improvisasjon. For en liten musiker er bibliotekets scene høytidelig nok til at sommerfuglene kribler i magen, men samtidig så intim at avstanden til publikum ikke er skremmende.

Leselystfestivalen arrangeres annet hvert år og går over fire dager. De to

første dagene inviteres alle førskolebarna, den tredje dagen er for 3.trinnselevne og den fjerde er åpen for alle. Det er litt av en kabal som skal gå opp når over 500 barn er spesielt invitert. Alle barnehagene må få henge av seg klær og sko, alle skal spise underveis, alle må få do-pauser og ristløs-pauser i løpet av de fire timene de er på besøk i biblioteket. Det er Bokbamsen og hans menneskelige alias Rannveig Nymoen som er arrangementsansvarlig, sammen med festivalkunstner Eva Beate Laugerud og de ansatte på biblioteket. Målet er å gi ungene deres (mange av dem) første festivalopplevelse! En total litteraturopplevelse som skal fylle så mange sanser som mulig. Derfor har festivalen sin egen kunstner, som forvandler hele biblioteket og festi-

Engasjerte. Tvillingene Svein og Egil Nyhus skapte stort engasjement blant de unge.

valområdene i rådhuset til en fantasiverden. I år var det Roald Dahl som ble viet spesiell oppmerksomhet. Mathilda sitter på en stor stabel av bøker, Georgs gryte bobler på et medisinsbord med halvfulle flakonger og tuber, Willy Wonkas sjokoladetrær ser nesten ut som de kan spises på ekte. Bestemor skogmus flyr oppunder taket og så har vi tittekasser og kikkeskap med figurer og personligheter fra litteraturens verden. Ved hver utstilling er det et lite quiz-spørsmål: Hvor mange bøker tror du Mathilda sitter på? Hvem var det som ble tatt av blesten?

I år hadde vi besøk av Knut Nærum, brødrene Nyhus kom med tavla si, flere lokale eventyrfortellere og vår faste festivalforfatter Stian Hole, som selv er Hokksundgutt. Vi har egen festivalkafé og i år hadde vi åpent hobby-verksted i kafe-teriaen som del av prosjektet Buskerudverkstedet i regi av Buskerud fylkesbibliotek med støtte fra Nasjonalbiblioteket. Til sammen besøkte 1030 barn og voksne biblioteket i løpet av festivalen.

Hvorfor gjør vi dette? Gjennom Bokbamsen har Øvre Ei-

ker bibliotek en spesiell satsing på å stimulere til leselyst hos barn og foreldre, og bidra til de voksnes forståelse for verdien av tidlig språkstimulering. Tidlig innsats skjer før skolestart. Bokbamsen er en 100% stilling som jobber med litteraturformidling, aktiv formidling gjennom lesestunder og kompetanseheving av foreldre. Hun samarbeider tett med barnehagene i kommunen og har over 300 formidlinger ute i løpet av et år + egne lesestunder på biblioteket. Dette gir Bokbamsen en helt unik posisjon i ungenes bevissthet. «Alle» kjenner Bokbamsen, og alle elsker den lille gule heklabamsen som sitter i sin røde stol og som elsker kun én ting høyere enn bøkene: Barna!

«Jeg har vært en superhelt! Jeg har vært en drage!» «Åhhh», svarer 130 barnehagebarn seksjonsleder for kultur og livskraft Christer Gulbrandsen, under åpningen av festivalen. «Det er fordi jeg har lest bøker og hørt eventyr» sier han, kanskje mest til de voksne som er med, for dette vet ungene allerede, at de i fortellingenes verden kan bli akkurat den de vil og bli kjent med alle mennesker og skapninger fra alle steder og til alle tider. ■

Lambertseter bibliotek.

Suksess med meråpent

Over 20 000 osloborgere har oppgradert bibliotekskortene sine slik at de har tilgang til bibliotekene utenom åpningstidene. Filialen på Majorstua ble Oslos første meråpent bibliotek, og siden har også filialene på Lambertseter, Bøler, Furuset og Tøyen gitt brukerne muligheten til å bruke lokalene fra kl. 07 til 23 alle dager, hele året. «Meråpent betyr også søndagsåpent. På Lambertseter filial hadde vi 143 innlogginger i snitt på søndager i første halvår. Og Majorstuen filial hadde over 40 mennesker innom på selve julekvelden i fjor», forteller konstituert biblioteksjef, Knut Skansen, i en pressemelding. ■

Illustrasjonsfoto

Teknologifest for skolejenter

I oktober inntok over hundre skolejenter biblioteket i Tromsø sentrum for å delta på Girl Tech Fest. «Fremtiden trenger flere kvinnelige teknologer», skriver bibliotekar Silje Birgitte Johansen til iTromsø. Det er grunnen til at blant annet Universitetet i Tromsø og Nordnorsk Viten-senter samarbeidet med Tromsø bibliotek om en dag der jenter fra byens 4. og 5. klasser kunne leke seg med teknologi. Gjennom flere stasjoner fikk jentene prøvd seg på teknologi og programmering med veiledning fra kvinner fra IT- og teknologibransjen. ■

Er bibliotekene tilgjengelige for dyslektikere?

AV: GERD BERGET
FØRSTEAMANUENSIS VED INSTITUTT FOR ARKIV-,
BIBLIOTEK- OG INFORMASJONSFAG, HIOA

Gerd Berget avla i høst doktorgraden, *Search and find? An accessibility study of dyslexia and information retrieval*, hvor hensikten var å undersøke hvordan dysleksi påvirker informasjonssøking. Det var samtidig et mål å forstå hvordan søkesystemer bør utformes for å ivareta brukere med dysleksi på best mulig måte. Utgangspunktet for studien var manglende forskning på feltet, og behovet for å forstå denne brukergruppen bedre i en bibliotekkontekst.

Tilgjengelighet til bibliotek dreier seg ikke bare om fysisk nærhet. Det kan også være relatert til selve utformingen av biblioteket, både av fysiske lokaler og nettbaserte tjenester. I denne sammenhengen trekker man gjerne inn universell utforming som målsetting. Dette målet er også nevnt i Universitets- og høyskoleloven, som krever at «læringsmiljøet er utformet etter prinsippet om universell utforming». Fagbibliotekene er en del av utdanningsinstitusjonene, og dette kravet gjelder derfor også for dem.

Sett fra både en juridisk og demokratisk kontekst bør alle bibliotek være universelt utformet. Men da møter man på utfordringen om hva som egentlig er et universelt utformet bibliotek? Og hvor bør det settes inn tiltak for å gjøre bibliotekene mer tilgjengelige? For å finne svaret på disse spørsmålene er det nødvendig med empiriske kunnskaper om brukeratferd. Vi må både forstå brukernes behov og avdekke om bibliotekene imøtekommer disse behovene. Og da kan vi ikke bare se på «gjennomsnittlige» bibliotekbrukere, vi må ha et bredere fokus og inkludere mange typer mennesker.

Universelt utformede bibliotek

Universell utforming er basert på idealet om et samfunn som er utformet slik at

Figur 1: Flere gangveier i slottsparken ender i trapper og er derfor merket som utilgjengelige for rullestolbrukere Foto: Gerd Berget

alle kan benytte produkter og tjenester på likt grunnlag, uten behov for individuell tilpasning eller alternative løsninger. Med andre ord skal universelt utformede bibliotek kunne brukes av alle mennesker uavhengig av kjønn, alder, kulturell bakgrunn, utdanning eller funksjonsnivå.

I en del tilfeller blir det fort veldig synlig dersom omgivelsene våre ikke er universelt uformet. Det er for eksempel enkelt å forstå at adgangspartier med trapper hindrer fremkommeligheten for personer som bruker rullestol (se Figur 1 og 2). Det

Bibliotekene i Norge, både folkebibliotek og fagbibliotek, tilbyr tjenester til en sammensatt brukergruppe. I Folkebibliotekloven trekkes det frem at bibliotekenes oppgave omfatter å stille tjenester til disposisjon for alle som bor i landet. Videre understrekes det at bibliotekvirksomheten «omfatter bibliotek-tjenester for alle som har spesielle vansker med å bruke biblioteket». Men hvordan vet man hvem som har vansker med å bruke biblioteket? Og hvordan sørger man for at disse brukernes behov blir ivaretatt?

Figur 2: Et universelt utformet fysisk miljø utenfor Realfagsbiblioteket ved Universitetet i Oslo gir trappefri adkomst. Foto: Gerd Berget

er derimot vanskeligere å oppdage at bibliotekets søkesystem kan være utilgjengelig på grunn av mangelfull utforming.

Tiltak for å bedre tilgjengeligheten for én gruppe gagnar ofte andre brukere også. En trappefri adkomst vil for eksempel ikke bare være til nytte for personer som bruker rullestol, men også for mennesker med barnevogner, sykler eller varetraller. Et annet eksempel er det språklige nivået man bruker for å formidle informasjon. Lettlest og enkelt språk vil gagnar personer med lese- og skrivevansker, og fremmedspråklige. Samtidig vil det gjøre innholdet mer tilgjengelig for alle andre.

Tiltak for å gjøre bibliotekene mer universelt utformet vil dermed som regel ha en positiv effekt for flere brukergrupper, og kan derfor føre til at bibliotekene blir mer tilgjengelige for mange. Universell utforming er således et sterkt virkemiddel for å skape bedre bibliotekstjenester.

I forskningslitteraturen omtales biblioteksektoren som de første som begynte å fokusere på tilgjengelig informasjon. Positive holdninger og en bevissthet om viktigheten av å utforme tilgjengelige bibliotekstjenester har dermed også eksistert lenge i feltet. Ett eksempel på dette er prosjektet Det tilgjengelige bibliotek, som ble gjennomført av tidligere ABM-utvikling i 2001. NLB, som tilbyr tjenester til personer som har problemer med å lese trykt tekst, er et annet eksempel.

Biblioteket omfatter langt mer enn fysiske lokaler med bokhyller og datamaskiner. Bibliotekene har også digitale tjenester. Mange bruker bibliotekenes nettbaserte tjenester, for eksempel for å søke i bibliotekskatalogen eller i faglige databaser. Det er derfor viktig å ikke bare rette oppmerksomheten mot fysiske omgivelser, men også inkludere de digitale tjenestene i diskusjonene om universell utforming og tilgjengelige bibliotek.

Bibliotekbrukere med dysleksi

Det er forsket mye på generell bruk av bibliotek og hvordan mennesker søker etter informasjon, både i fysiske og digitale medier. Vi vet mye om både biblioteksbruk og søkeatferd blant mange generelle grupper, som for eksempel barn og unge eller forskere, akademikere og studenter. Det vi derimot vet mindre om er hvordan dagens bibliotekstjenester imøtekommer behovene til brukere med ulike funksjonsnedsettelse. I denne sammen-

hengen vet vi spesielt lite om personer med kognitive utfordringer, som lese- og skrivevansker. En stor brukergruppe i denne kategorien er dyslektikere.

Minst 5-10% av befolkningen har dysleksi. Det er imidlertid anslått at så mange som 15-20% av befolkningen kan ha dysleksi i en eller annen form. Man ser også et økende antall studenter med dysleksi i høyere utdanning. Dyslektikere omfatter dermed en stor andel av bibliotekenes brukere, og fortjener oppmerksomhet både fra folkebibliotek og fagbibliotek.

Det vanligste kjennetegnet ved dysleksi er problemer med ordavkodning, som fører til lese- og skrivevansker. Andre karakteristikk er redusert arbeidsminne, problemer med hurtig benevnelse, nedsatt retningssans, konsentrasjonsvansker og nedsatt motorikk. I tillegg har mange dyslektikere dårlig selvfølelse. Sistnevnte er ikke et kjennetegn ved dysleksien selv, men en konsekvens av negative opplevelser i oppveksten og på skolen.

Det er forsket lite på dyslektikere og biblioteksbruk. Det vi vet er at brukere med dysleksi ofte sliter med å finne frem i det fysiske biblioteket. Andre trekker frem at søking kan være vanskelig. I en studie fra England konkluderte man med at dyslektikere, særlig studenter, ofte trenger mer hjelp og støtte fra bibliotekarene enn andre brukere.

En annen engelsk studie viser at selv om bibliotekarene var oppmerksomme på at dyslektikere strever med å bruke biblioteket, var det overraskende få som hadde tilrettelagt bibliotekstjenestene for

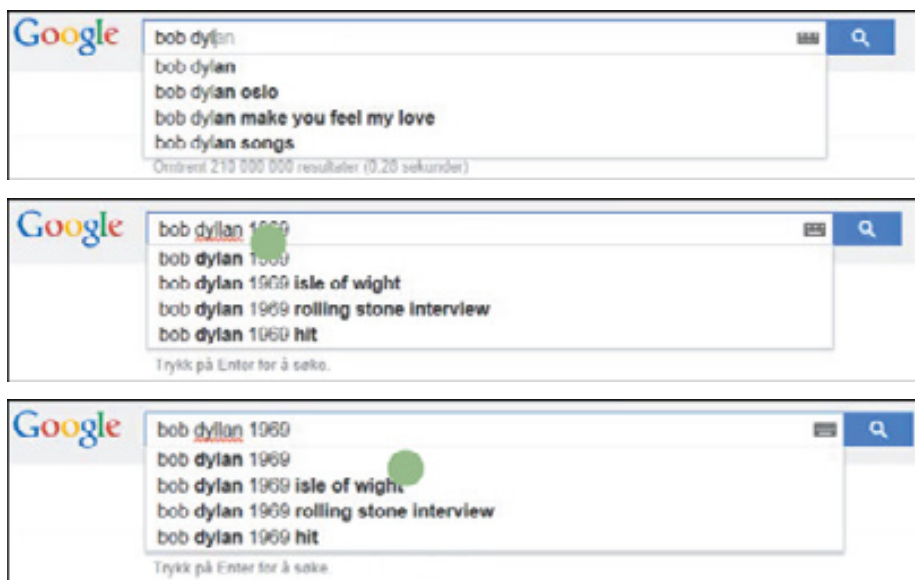
denne brukergruppen. Der ble det konkludert med at bibliotekene ikke var tilgjengelige for dyslektikere.

Mange brukere med dysleksi vegrer seg for å kontakte bibliotekarer og be om hjelp, og har det som i faglitteraturen refereres til som «library anxiety». Denne bibliotekfrykten skyldes blant annet dårlig selvtillit. Mange dyslektikere er redde for å vise at de ikke forstår hyllesystemene, eller at de ikke klarer å benytte seg av bibliotekets databaser på egen hånd. Utfordringen for bibliotekene blir dermed at man står overfor en brukergruppe som strever med å bruke biblioteket og samtidig vegrer seg for å be om hjelp. Spørsmålet blir da: hva skal til for å gjøre bibliotekene mer tilgjengelige? Hvor ligger de største utfordringene, og hvilke virkemidler vil løse dem?

Utilgjengelige søkesystemer?

Studenter er en brukergruppe som har særlig behov for bibliotekstjenester, både for å finne pensum og fagstoff til ulike studentoppgaver. Med meråpne, selvbetjente bibliotek og et økende tilbud av nettstudier har det blitt enda viktigere at bibliotekenes søkesystemer er tilgjengelige, slik at studentene kan bruke dem uten hjelp fra bibliotekarer. Dette gjelder både bibliotekskatalogen og andre relevante databaser, som artikkeldatabaser og oppslagsverk.

Den kognitive profilen til dyslektikere skaper mange potensielle utfordringer ved søking. Når brukere har et informasjonsbehov, må dette konverteres til en konkret søkestreng. Da er det nødvendig med gode benevningsferdigheter. En del

Figur 3: Den grønne prikken viser hvor personen har sett på skjermen. Øverst ser personen bort fra skjermen (og ned på tastaturet), så i feltet der søket skrives inn, og deretter på autofullførlisten.

systemer krever også godt utviklede staveferdigheter. Deretter skal resultatlistene med store mengder tekst relevansvurderes. Da behøves gode leseferdigheter. Det er også viktig med et godt arbeidsminne. Man er ofte innom mange ulike dokumenter i løpet av søkeprosessen og bør kunne skille dem fra hverandre for å velge riktige kilder. Man må også huske hva man har lest og gjort i løpet av søkeprosessen dersom man må gjennom flere søkerunder for å tilfredsstille informasjonsbehovet.

Det er dermed sannsynlig at dysleksi har en stor effekt på informasjonssøk, som igjen kan få konsekvenser for utformingen av bibliotekenes søkesystemer. Et doktorgradsprosjekt gjennomført av undertegnede hadde som hensikt å undersøke hvordan dysleksi påvirker informasjonssøking. Det var samtidig et mål å forstå hvordan søkesystemer bør utformes for å ivareta brukere med dysleksi på best mulig måte. Utgangspunktet for studien var manglende forskning på feltet, og behovet for å forstå denne brukergruppen bedre i en bibliotekkontekst.

Forskningsprosjektet inkluderte 40 brukere, 20 studenter med dysleksi og 20 studenter i en matchet kontrollgruppe. I to sesjoner på en interaksjonslab ble deltakerne bedt om å utføre søkeoppgaver i to utvalgte søkesystemer. Søkeatferden ble dokumentert ved hjelp av øyesporing, skjermopptak og søkelogger. Øyesporing (se Figur 3) gir muligheter for å se hvor på dataskjermen en person har sett, og kan gi viktig tilleggsinformasjon om søkeatferden utover for eksempel hva en person har søkt på og hvor lang tid vedkommende har brukt.

Det ble brukt to ulike søkesystemer; en bibliotekskatalog med nulltoleranse for feil (Bibsys Ask) og et søkesystem med høy toleranse for feil (Google). Sistnevnte hadde også hjelpemidler som autofullfør-funksjon, der systemet foreslår søkestrenger i en liste etter hvert som brukeren skriver inn søkeord. Bibsys Ask ble valgt fordi dette systemet ble brukt av fagbibliotek i høyere utdanning da studien ble gjennomført. Bibsys Ask er nå erstattet av Oria. Funnene fra eksperimentene er imidlertid generelle, og er overførbare til alle typer søkesystemer.

Dysleksi og bibliotekskataloger

Studien avslørte ingen nevneverdige forskjeller i grunnleggende søkeferdigheter mellom de to gruppene, men søkeprestasjonene ble i stor grad påvirket av hva

slags system som ble brukt. I bibliotekskatalogen var det store forskjeller mellom studentene med og uten dysleksi. Dyslektikerne brukte langt mer tid og formulerte mange flere søk per oppgave enn kontrollgruppen. Alle i dysleksigruppen strevde med å bruke et søkesystem som hadde så høye krav til korrekt staving.

Personer med dysleksi skriver generelt saktere enn ikke-dyslektikere. Likevel var det ikke skrivehastigheten, men antallet skrivefeil som førte til så store forskjeller i søkeprestasjonene. Studentene med dysleksi stavet mye mer feil enn kontrollgruppen, og måtte derfor formulere mange flere søk per oppgave enn studentene uten dysleksi. Dyslektikerne hadde stavefeil i hele 44% av søkestrengene.

Bibliotekskatalogen ga i svært få tilfeller treff på søkestrenger med skrivefeil. Nesten halvparten av søkene til dysleksigruppen endte dermed med null treff. Når søkestrengene inneholdt flere ord ble det heller ikke gitt noen indikasjoner på hva som var stavet feil. Systemet foreslo kun å endre antall søkeord eller stavemåten på søkeordene som mulige løsninger. Den manglende tilbakemeldingen skapte forvirring blant brukerne, som ikke visste hvilken del av søkestrengen som skulle endres når de fikk null treff (se eksempel fra søkeloggen i Figur 4). Studentene var klar over at de hadde stavet feil minst ett sted, men dysleksien gjorde det vanskelig å se hvor feilen var. Flere brukere endte dermed opp med å rette på ord som var riktige, mens de fortsatte å inkludere ord som var feilstavet.

Q: Sigrid Undsett
Q: Sigrid Unsett
Q: Sigrid Unnsett
Q: Sigrid Unnsedd
Q: (Google søk med Sigrid U, velger fra listen, kopierer og limer inn i Bibsys
Q: sigrid undset
Q: sigrid undset kristin

Figur 4: Utdrag fra søkeloggen til en dyslektiker som skulle finne en bok av Sigrid Undset om Kristin

I svært mange tilfeller måtte brukerne gå til en ordbok eller Google for å finne riktig stavemåte på søkeordene. Når de hadde funnet ut av stavingen ble ett eller flere ord kopiert og limt inn i bibliotekskatalogen. Dette ga mer vellykkede resultater. Flere av studentene sa at dette var en vanlig strategi, og at de aldri gikk til bibliotekskatalogen før de hadde en ferdig formulert søkestreng. Med andre ord ble bibliotekskatalogen ansett for å være så

vanskelig å søke i at den ble brukt minst mulig av studenter med dysleksi. Dette var også en generell kommentar fra mange studenter uten dysleksi.

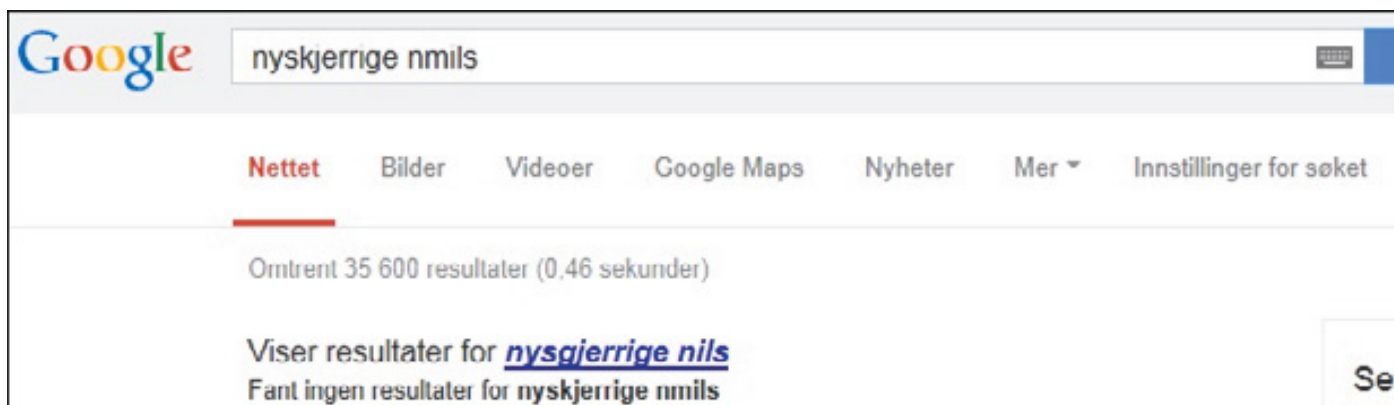
Resultatene fra søkene i bibliotekskatalogen viste at systemer med lav toleranse for stavefeil, og som heller ikke tilbyr brukeren hjelpemidler underveis, er svært utilgjengelige for dyslektikere. I de innledende intervjuene var det flere med dysleksi som kommenterte at de hadde gitt opp å bruke biblioteks-systemene fordi de var så utilgjengelige. Da var det nettopp disse høye kravene til staveferdigheter som ble trukket frem som problematiske. Dette er nedslående resultater, som viser at bibliotekskatalogen er utilgjengelig for dyslektikere og bryter dermed med prinsippene for universell utforming.

Et annet relevant funn var at også kontrollgruppen stavet feil i mange av søkene. Hele 25% av Bibsys-søkene til studentene uten dysleksi inneholdt feil. Dette viser at høye krav om staving ikke bare gjør søkesystemer lite brukervennlige for dyslektikere, men sannsynligvis for de fleste andre brukere også. Denne antakelsen ble styrket under intervjuene i studien. Deltakerne ble spurt om forskjellene på å søke i bibliotekenes søkesystemer versus søkemotorer på nettet. En stor andel av studentene nevnte da de høye kravene til staving som den største utfordringen (og svakheten) ved bibliotekskatalogen.

Påvirker alltid dysleksi søkingen?

En søkesesjon tilsvarende Bibsys-eksperimentet ble gjennomført i Google. Her stavet også dyslektikerne betydelig mer feil enn kontrollgruppen, selv om andelen feil var noe mindre. Her var det skrivefeil i 26% av søkestrengene til dyslektikerne. Til sammenligning var det kun feil i 10% av søkene til kontrollgruppen. En av årsakene til at det var færre stavefeil her enn i bibliotekskatalogen var mulighetene for å få hjelp underveis, enten ved å trykke direkte i autofullførlisten eller ved at deltakerne kunne se stavemåten i listen. I dette systemet trengte ikke dyslektikerne å formulere flere søk enn kontrollgruppen, og brukte dermed heller ikke lenger tid. Med andre ord var søkeprestasjonene de samme i dette systemet.

Øyesporingsteknologi ble brukt for å se hvor personene så på skjermen mens de søkte. Til tross for at Google tilbyr søkehjelp underveis i form av autofullfør-lister, viste øyedataene at dyslektikerne så mindre på listene med søkeforslag enn ►

Figur 5: Eksempel fra et Google-søk som ga treff på tross av mange skrivefeil

kontrollgruppen, selv om de strevde mer med stavingen. Faktisk så dyslektikerne generelt mindre på skjermen enn deltakerne uten dysleksi, fordi de så mye på tastaturet mens de skrev. Disse funnene indikerer at hjelpefunksjoner som endrer seg mens brukerne skriver, ikke nødvendigvis er hensiktsmessige for dyslektikere. Det kan også tyde på at man må finne alternative måter å hjelpe dyslektikere på underveis i søkeprosessen.

Det som viste seg å ha en større effekt på søkeatferden til dyslektikerne enn kontrollgruppen, var en rød strek som kom til syne under ord som Google antok at brukerne hadde stavet feil. Denne atferden kan henge sammen med at brukere med dysleksi er klar over at de potensielt staver mye feil, og at de er vant med en mer aktiv bruk av staveprogrammer.

Det som påvirket søkeprestasjonene mest var den høye toleransen Google hadde for feil. For eksempel fikk en dyslektiker treff med søkestrengen «nysgjerrige nmils» (se Figur 5) for å finne forfatteren av bøkene om Nysgjerrige Nils på tross av flere stavefeil. Et slikt søk ville resultert i null treff i søkesystemer med lav toleranse for skrivefeil og ført til at brukeren måtte omformulere søket. En annen student fikk hjelp av autofullførlisten med søkestrengen «Nyskjeringe forfatter». (Søkehistorikken var skrudd av, så Google hadde ingen hjelp av at tidligere deltakere hadde søkt på Nysgjerrige Nils.)

Utilgjengelige bibliotek?

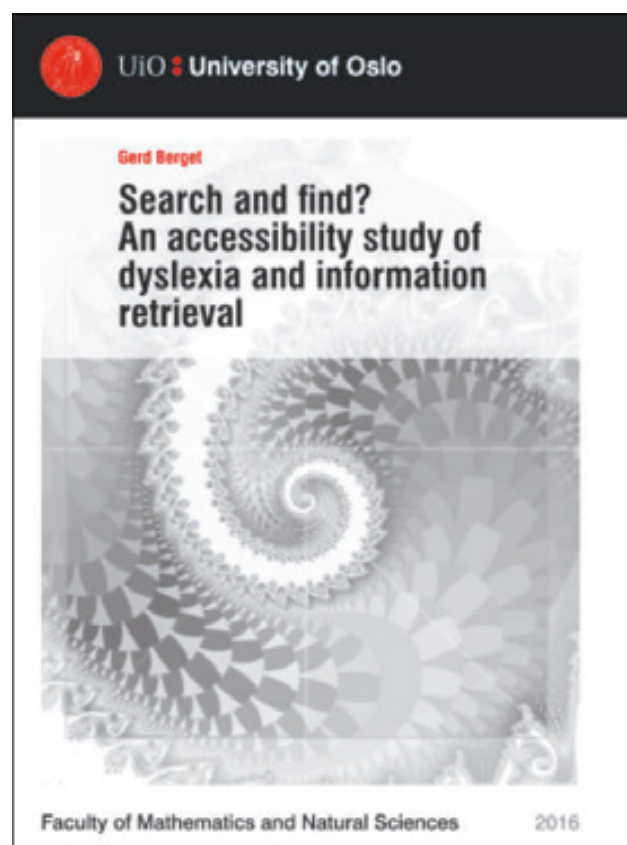
For bibliotekenes del var resultatene relativt nedslående med tanke på at studentene presterer langt bedre i Google enn i Bibsys. Google tilbyr fulltekstøk, mange hjelpemidler og har høy toleranse for feil. Det blir derfor en stor kontrast til et bi-

bliografisk søkesystem som stiller store krav til brukernes staveferdigheter. Studien viste at dysleksien påvirket søkingen i biblioteksystemet så mye at flere dyslektikere hadde gitt helt opp å bruke bibliotekskatalogen, og anvendte bare søkemotorer på nettet.

Bibliotekskatalogen og andre faglige databaser er viktige deler av bibliotekenes tjenester, særlig for studenter. Generelle søkemotorer som Google tilbyr ikke det samme materialet som bibliotekene, og kan derfor ikke erstatte bibliotekenes tjenester, spesielt for studenter i høyere utdanning. Det er heller ingen god løsning for bibliotekene at brukerne må via Google for å klare å bruke bibliotekenes søkesystemer.

Utilgjengelige søkesystemer innebærer at en stor andel av befolkningen er ekskludert fra bibliotektilbudet. Det er i strid med både Folkebibliotekloven og Universitets- og høyskoleloven, og bør være et klart signal om at bibliotekene må gjøre noe med systemene.

På tross av nedslående resultater når det gjelder bibliotekenes tilgjengelighet er det også lyspunkter i denne studien. Søkeprestasjonene i søkemotoren viste at godt utformede søkesystemer kan redusere eller fullstendig motvirke den negative effekten dysleksi kan ha på søking. Det betyr at ved å innføre en høyere toleran-

segrense for feil, og kanskje også noen hjelpemidler for brukerne, vil bibliotekene bli tilgjengelige for dyslektikere. Denne teknologien eksisterer allerede og bør dermed ikke være spesielt vanskelig å implementere.

Mer universelt utformede søkesystemer vil også gagne brukere uten dysleksi. Også denne gruppen stavet mye feil mens de søkte, og vil derfor også ha stor nytte av bedre søkesystemer. Det vil dermed være positivt for bibliotekene i sin helhet å forsøke å forbedre systemene sine, og vil være med på at vi bedre kan ivareta vår rolle som tjenestetilbydere for alle som bor i landet.

Mer detaljerte resultater og diskusjo-

ner finnes i avhandlingen «Search and find? An accessibility study of dyslexia and information retrieval», som er tilgjengelig i DUO (<https://www.duo.uio.no/handle/10852/52771>). ■

Litteratur:

Berget, G. (2016). *Search and find? An accessibility study of dyslexia and information retrieval*. Oslo: Universitetet i Oslo.

Berget, G. & Sandnes, F. E. (2015). Searching databases without query-building aids: implications for dyslexic users. *Information research*, 20(4), paper 689.

Berget, G. & Sandnes, F. E. (2016). Do autocomplete functions reduce the impact of dyslexia on information-searching behaviour? *The case of Google*. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 67(10), 2320-2328.

Kulturdepartementet. (1985). *Lov om folkebibliotek (folkebibliotekloven)*. Lokalisert 24.10.2016 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1985-12-20-108?q=folkebibliotek>.

Kunnskapsdepartementet. (2005). *Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven)*. Lokalisert 24.10.2016 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-04-01-15?q=universitetsloven>

Mortimore, T. & Crozier, W. R. (2006). Dyslexia and difficulties with study skills in higher education. *Studies in Higher Education*, 31(2), 235-251.

Schmetzke, A. (2006). Online distance education: «Anytime, anywhere» but not for everyone. *Information Technology and Disability Journal*, 8(2).

Deichmanske bibliotek, Nordtveit filial i 1966. Fotograf: Leif Ørnelund

Jubileum på Nordtveit

I høst feiret Nordtveit bibliotek på Grorud i Oslo 50 år, melder Groruddalen.no. Å holde driften gående i alle disse årene har ikke vært lett. Vinteren 1979/80 måtte biblioteket stenge på grunn av narkotikaomsetning i området, men heldigvis ble dette ordnet opp i, og biblioteket var snart i vanlig drift igjen. I 1988 ble det foreslått at biblioteket skulle legges ned, noe som førte til voldsomme protester og mobilisering av lokalmiljøet. Elevene på Grorud skole planter blomster foran biblioteket og leste egne dikt. Engasjementet gjorde at biblioteket ble spart. Blomstene vokste, og det samme gjorde utlånet.

I 2003 kom en ny nedleggingsstrassel. På nytt ble det protester, nå med engasjement fra blant annet nåværende nasjonalbibliotekar Aslak Sira Myhre og groruddøl og forfatter Odd Børretzen. Også da ble biblioteket spart. Men nedleggelsesspøkelset var ikke jagd bort. Også i 2013 ble biblioteket forsøkt nedlagt, men nok en gang førte engasjementet fra lokalbefolkningen til at biblioteket fikk bli. Dermed holder Nordtveit bibliotek åpent den dag i dag, med stadige arrangementer både for barn og voksne. ■

Kjærlighetserklæring til norske bibliotek

Fotojournalist Jo Straube reiser Norge rundt for å ta bilete av bibliotek. No vil Straube også gi ut bok om biblioteka han besøker. «Eg vil prøve å vise fram kva bibliotek er for noko. Det er så mykje rart, både smått og stort. Eg har vore på fest på bibliotek i Oslo med 5000 mellom bokhyllene, og eg har vore på bittesmå

Jo Straube. [Skjerm bilde fra NRK.no]

bibliotek som er opne to timar i veka», seier Straube til NRK Sogn og Fjordane. «Eg ser føre meg ei kjærleikserklæring til biblioteket, men i alle kjærleikserklæringer må det vere realisme. Det må vere sant. Eg må finne fram til kva sanninga om det norske biblioteket er, og kva det betyr for meg og mange andre». Straube poengterer at realismen han vil fange både er på godt og vondt: «Nokre stader seier dei at no var du uheldig, det var ikkje så mange her i dag. Men så er det kanskje slik det verkeleg er, at det ikkje er så mange på biblioteket». ■

Spennende sponning i Lillehammer

Da biblioteket i Lillehammer kom med i prosjektet «Sponsor-samarbeid i bibliotek», måtte biblioteksjefen gå en runde med seg selv. Halvannet år senere under innvielsen av teknologilaben Kuben, er det stemningen bare positiv. – Dette er vi stolte av, slår Berit Strømshoved begeistret fast.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Agå en runde med seg selv, betyr også å tenke «ut av boksen», for nå skulle biblioteket inngå et samarbeid med Lillehammerbedriften, Ikomm. Samarbeidet var et resultat av prosjektet Bibsam (se faktaboks s.19) hvor ett motto er «å gi innbyggerne bedre og utvidede bibliotekstjenester og øke bruken av biblioteket gjennom samarbeid med det private næringsliv».

– Dette var nytt for oss, og jeg kan ikke nekte for at det utløste en bibliotekarisk ryggradsrefleks, sa Strømshoved under åpningen av Kuben i

Teknolab. Inne i Kuben skal barn og unge i Lillehammer få innsikt i hva som skjer bak dataskjermene.
(Foto: Lillehammer bibliotek)

slutten av oktober. – Men i dag er jeg veldig glad for at vi fikk være med på prosjektet.

– *Hva var den første tanken den gang for nesten to år siden?*

– At vi ikke kan samarbeide med hvem som helst i næringslivet. Vi ønsket en bedrift som har fokus på kunnskap og læring som dermed kan passe til å samarbeide med bibliotek. Vi landet på teknologi-bedriften Ikomm her i Lillehammer. Tanken var at deres kunnskap om det digitale og vår kunnskap som bibliotekarere, sammen kunne forenes og bli til noe positivt for Lillehammers innbyggere.

– Vi har nå fått en installasjon i biblioteket, altså Kuben, med høyteknologisk utstyr og godt digitalt innhold, som dermed gir de beste muligheter for ulike typer kunnskapsproduksjon. Målgruppen er barn og ungdom, og målet er at i stedet for bare å bli flinke til å sitte foran dataskjermen, vil vi også

Stolte prosjektmedarbeidere.

Fylkesbiblioteksjef i i Oppland, Tone Nyseter, prosjektleder Øystein Stabell, Oppland fylkesbibliotek, biblioteksjef i Lillehammer, Berit Strømshoved og markedsleder i Ikomm, Henning Owren.

Læring. Selv om Kuben er en boks, er den først og fremst en digital læreplass. (Foto: Lillehammer bibliotek)

stimulere barn og unge til å lære mer om hva som skjer bak skjermen. Den første organiserte aktiviteten vi tilbyr er opplæring i datakoding. Meningen er at tilbudet skal skifte med jevne mellomrom, sier Strømshoved.

Drahjelp fra næringslivet

Prosjektet har fått god drahjelp fra Bjørn Kløvsdal i konsulentfirmaet Ferskvann, som har bred erfaring fra sponsorsamarbeid.

– Den viktigste forutsetningen for et godt sponsorsamarbeid, er at biblioteket finner en partner som har en troverdig match med biblioteket. Målet må være at samarbeidet skal tilføre begge parter noe når det gjelder kunnskapsproduksjon. Her er mulighetene mange, det kan være alt fra en teknologibedrift som Ikkomm til et lokalt lefsebakeri.

– Noe annet som er viktig er at man søker etter bedrifter som tenker langsiktig. Nyetablerte bedrifter som er ute etter rask fortjeneste, kan kanskje være villige til å bidra med mye penger, men først og fremst for å oppnå kjappe resultater. Det er dessuten viktig at man søker lokalt og da gjerne bedrifter med en lang historie i nærmiljøet så folk vet hvem de er og hva de står for, sier Kløvsdal.

– *Noen frykter at biblioteket selger sjela si når de inngår et samarbeid med næringslivet?*

– Tanken er forståelig, siden slike samarbeid er noe nytt. Men her er det viktig at begge parter spiller med åpne kort og gjør rede for hva man ønsker å oppnå med samarbeidet. Biblioteket skal ikke tenke at nå får vi rask tilgang til eksterne penger. Bedriften skal heller ikke

tenke at de gjennom samarbeidet skal oppnå en brå stigning i omdømme og dermed øke sjansen for fortjeneste. Det er kunnskapsproduksjonen som må stå i sentrum. For bedriften vil resultatet kanskje komme på sikt ved at samarbeidet gir et bedre grunnlag for rekruttering enn man hadde hatt dersom man ikke hadde hatt samarbeid med biblioteket, sier Kløvsdal.

Det siste kan markeds- og kommunikasjonsleder Henning Owren i Ikkomm skrive under på.

– Selv om Kuben rent ytre er en boks, så er den en digital læreplass. Ikkomm har ambisjoner om å være en solid og synlig bedrift i Lillehammer, og vi er avhengig av at unge mennesker har lyst til å jobbe hos oss. Dersom vi skulle få en lærling om noen år som forteller at gløden for

Bjørn Kløvstad, konsulentfirmaet Ferskvann.

en bedrift til å donere nye PCer og så få en plakat eller en logo plassert i biblioteket. Det er kunnskapsproduksjonen som må stå i sentrum. Et samarbeidet mellom bibliotek og næringsliv må kunne skape et bedre kunnskapsprodukt enn om partene sto hver for seg. ■

informasjonsteknologi ble tent i Kuben i Lillehammer bibliotek, vil det være det beste uttrykk for at vi har et vellykket biblioteksamarbeid, sier Owren.

Ikke penger, men kunnskap

– Som prosjekteier er vi glade for at Kuben nå er på plass i Lillehammer, sier fylkesbiblioteksjef i Oppland, Tone Nysester. – Det er et mål at barn og unge bedre skal forstå og beherske det digitale samfunnet. Framtiden trenger flere digitalt kloke hoder, og dette ønsker Lillehammer bibliotek og Ikomm å bidra til.

– Vi hadde nok ikke sett for oss Kuben da for snart to år siden begynte å utforme prosjektet. Men takket være kreative og flittige prosjektmedarbeidere, har vi lært mye underveis, blant annet om jus, etikk, hvor viktig det er med gode avtaler og an-

dre forutsetninger, som må på plass for at et slikt prosjekt skal bli en suksess. Erfaringene fra alt dette samler vi nå på prosjektets nettsted, Bibsam, slik at andre bibliotek kan dra nytte av våre erfaringer.

Prosjektleder Øystein Stabell er også fornøyd med at etableringen av Kuben og sponsorsamarbeidet i Lillehammer nå er vel gjennomført. Alle på prosjektet er enige om at Stabell har vært en dyktig los siden han utviklet idéen til prosjektet, og underveis senere. Og læringskurven har vært bratt, sier han.

– Den viktigste utviklingen vi har hatt i prosjektet, er at det ikke først og fremst handler om penger. Å tenke at sponsorsamarbeid med næringslivet, først og fremst handler om å bringe cash inn i biblioteket, er feil utgangspunkt. Det dreier seg for eksempel ikke om å få

Sponsorsamarbeid i bibliotek

FORMÅL: Gi innbyggerne bedre og utvidede bibliotekstjenester og øke bruken av biblioteket gjennom samarbeid med det private næringsliv.

HOVEDMÅL 1: Prosjektdeltakere har inngått sponsor- og/eller samarbeidsavtaler med det private næringsliv til kommunens bibliotek.

HOVEDMÅL 2: Interesserte biblioteksjefer i Norge skal, gjennom prosjektet, ha opparbeidet seg god innsikt i hvordan biblioteket kan samarbeide med det private næringsliv.

Deltakende bibliotek er Lillehammer, Gjøvik og Vestre Toten. Prosjekteier er Oppland fylkesbibliotek, og prosjektleder er rådgiver Øystein Stabell ved Oppland fylkesbibliotek. Bibliotekene i Gjøvik og Vestre Toten er (medio november) i sluttfasen med å inngå samarbeid med sine partnere i næringslivet.

Prosjektets hjemmeside:
<http://bibsam.no/>

Prosjektet er støttet av
Nasjonalbiblioteket.

Offentlighetens akvarium

Kan det amerikanske valget lære oss noe om offentlighet som er relevant for norske folkebibliotek når de skal utforme sin rolle som arenaer for offentlig samtale og debatt – bortsett fra at det viste oss en offentlighet i forfall, der skjellsord overtok for rasjonalitet og politiske argumenter og der det private og det politiske ble sauset sammen i en usalig røre?

AV PROFESSOR RAGNAR AUDUNSON
HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS, AVD. ABI

Jeg tror vi kan lære noe helt vesentlig om en offentlighet som langt på vei har løsrevet seg fra samfunnet omkring og som utvikler seg mot å bli frittsvevende og seg selv nok. En av offentlighetens sentrale funksjoner er å formidle mellom nivåer og sektorer i samfunnet – formidle mellom sivilsamfunn og myndigheter, mellom det statsviterne Tommy Tranvik og Per Selle har kalt småskalanivået og storskalanivået.

Nordahl Grieg omtalte i sin tid Theatercafeen – 1920- og 30-tallets sentrale møteplass for aktørene i den tidens offentlighet – lett foraktfullt som «akvariet». Spørsmålet er om dagens offentlighetsaktører også befinner seg i et slikt akvarium og at en hovedoppgave for bibliotekene som infrastruktur er å slå hull på glassbollen og bidra til en offentlighet som er forankret i de samfunnene der menneskene lever sine liv og der impulser fra de ulike nivåene kan overrisle hverandre.

Når kommentariatet nå slikker sine sår, er det stadig tilbakevendende spørsmålet dette: Hvordan kunne vi ta så feil? Hvorfor så vi ikke hva som var i ferd med å skje i USA og som ledet til valget av Trump, eller hva som forgikk i Storbritannia og som ledet til Brexit. I den forbindelse vises det gjerne til Haakon Lie og Einar Gerhardsen, som bare trengte å åpne vinduet i Folketeaterbygningen på Youngstorget for å lukte trender og tendenser i samfunnet utenfor.

Men i Haakon Lies og Einar Gerhardsens tid hadde man en offentlighet med en helt annen type forankring enn det som er situasjonen nå. Man hadde organisasjoner med bredt medlemsgrunn-

lag og der synspunkter kunne formidles mellom lokalledd, regionalledd og det nasjonale nivået. For igjen å gripe til Tommy Tranvik og Per Selle: De har vist hvordan vi i Norge har hatt integrerte sivilsamfunnsorganisasjoner fra det lokale til det sentrale nivået – organisasjoner som hadde masseoppslutning og en ideologisk forankring. De tradisjonelle massebevegelsene som arbeiderbevegelsen, avholdsbevegelsen, lekmannsbevegelsen, nynorskbevegelsen osv. konkluderer de, «reached out and touched people wherever they lived, thereby turning passive subjects into full-blown citizens». (Tranvik & Selle, 2007, s. 59). Avisene var en del av dette, for dette var i partipressens tid. De fleste byer hadde i alle fall to aviser som representerte – en som representerte ett av de borgerlige partiene og en som representerte arbeiderbevegelsen. Slik hadde man en finmasket struktur for offentlighet.

Nå skal man ikke romantisere. Det er ikke en tid det uten videre er noen grunn til å ønske seg tilbake til. Systemet var autoritært. Like mye eller mer enn organisasjonene og avisene fanget opp signaler og bevegelser ute i samfunnet og formidlet dem oppover, ble de brukt til å sende direktiver nedover. Når Haakon Lie og Einar Gerhardsen åpnet vinduene ut mot Youngstorget, var det langt fra bare for å kjenne i hvilken retning *andre* blåste. Det var for å blåse selv, og de skapte vinder som ofte ikke ga de utenfor noe annet valg enn å vende kappen etter dem. Den kritiske journalistikken hadde dårlige kår i partipressens og partipiskens tid. Forholdet mellom partiene og de avisene som støttet dem var nærmest symbiotisk.

Arbeiderbladets redaktør ble valgt på partiets landsmøte. Redaktørene i Dagbladet og Aftenposten møtte på møtene i stortingsgruppene til henholdsvis Venstre og Høyre. Innsideinformasjonen de da fikk tilgang til, måtte betales med lojalitet.

Fra midten av 1970-tallet løsnet partitilknytningen gradvis – først for de borgerlige avisenes vedkommende, noe senere for arbeiderpressen.

Altså: Ikke noe å ønske seg tilbake til. Oppløsningen av båndene mellom avisene og de politiske partiene, ble av de aller fleste opplevd som en frigjøring av journalistikken og som en forutsetning for at mediene kunne utøve samfunnsoppdraget knyttet til en kritisk overvåking av makthaverne.

Men som alltid: Noe av det å utøve samfunnsoppdraget sitt knyttet til kritisk overvåking av makthaverne går tapt. Noen barn som vi gjerne skulle ha hatt med oss videre, forsvant med badevannet. Og ett av de negative utslagene for en fungerende og bærekraftig offentlighet av denne prosessen, er at forbindelses- og kommunikasjonslinjene ut til samfunnet som gjør at offentligheten kan gjøre det en skal, som er å formidle mellom sivilsamfunnet der borgerne lever og arbeider, opplever problemer, sorger og gleder, langt på vei er brutt. Den offentlige sfæren er blitt en lukket boble der aktørene kommuniserer seg imellom. Nordahl Griegs akvarieparallell fra 1930-tallet er sannsynligvis mer dekkende for dagens offentlighet enn den var på Nordahl Griegs tid. En bok av foran nevnte Tommy Tranvik og Per Selle fra 2003 som ble skrevet innenfor rammene av den siste norske maktutredningen, behandler det-

te problemet. Boka bærer den talende tittelen Farvel til demokrati – nasjonalstaten og de nye nettverkene. Vi har fått en situasjon i Norge som ligner det som lenge har vært situasjonen i mange andre land i Vest-Europa og i USA, der man ikke har hatt sivilsamfunnsorganisasjoner med masseoppslutning som har vært vertikalt integrerte. I stedet får vi en utvikling mot Nordahl Griegs akvarium, der de som svømmer rundt i akvariet i begrenset grad påvirkes av det som skjer i samfunnet utenfor, og de som arbeider og lever i samfunnet utenfor, i liten grad påvirkes av det de som svømmer rundt inne i glassbollen sier og gjør.

Drivkreftene bak denne utviklingen er dels knyttet til digitaliseringen, men kanskje i enda sterkere grad til de ideologiske strømningene som forkynner nyliberalismens og globaliserings velsignelser. I Norge er utviklingen tett knyttet til de regjeringene som under ledelse av politikere som Kåre Willoch, Gro Harlem Brundtland og Jens Stoltenberg demonterte den sosialdemokratiske velferdsstaten.

Mange er opptatt av hvordan internett kan lede til framveksten av ekkokamre, der vi bare eksponeres for synspunkter og verdier vi liker, i stedet for å bli utfordret. Men det finnes knapt noe sterkere ekkokammer enn Dagsnytt 18, der den frittstående offentlighetens aktører møtes daglig og bekrefter hverandre. Da blir det vanskeligere å fange og forstå det som skjer utenfor – det som ledet til Brexit eller til valget av Trump. Det er jo faktisk slik at det å være aktør i offentligheten, absurd nok, er i ferd med å bli en egen profesjon. Det er blitt mer og mer vanlig at de som deltar i den offentlige samtalen i mediene, undertegner med «samfunnsdebattant» som yrkesbetegnelse. Tydeligere kan ikke den offentlige samtals fristilling fra virkeligheten illustreres. – Jeg representerer ingenting, jeg er samfunnsdebattant. Da tømmermester Ole Torstensen i 2014 skrev sin artikkel i Morgenbladet om de manuelle, vakte det stor oppsikt – ikke bare på grunn av at han satte søkelyset på et viktig problem, men også fordi det ikke er vanlig at en med den type forankring til virkeligheten, deltar i diskusjonene i offentligheten. Det burde naturligvis vært omvendt. Det oppsiktsvekkende er at vi har fått et sjikt som presenterer seg som samfunnsdebattanter, uten å markere noen annen tilknytning til samfunnet og virkeligheten.

Da jeg for 20 år siden hadde min doktordisputas, ba en av de biblioteksjeffene som hadde vært mine respondenter om ordet ex auditorio. Jeg skalv litt i buksene da. Var det virkeligheten – datamaterialet mitt – som slo tilbake? Heldigvis gikk det aldeles utmerket, men er det ikke det vi nå stadig oftere opplever, seinst da vi våknet om morgnen den 9. november: Reality strikes back. Virkeligheten godtar ikke den frittstående elitens fortolkninger.

Og hva har dette med bibliotekene som institusjoner for offentlighet å gjøre?

Har bibliotekene som et finmasket og desentralisert nettverk og med en allsidig tilknytning til sivilsamfunnet lokalt og regionalt, potensial til å bidra til å gjenreise en offentlighet som er forankret i den virkeligheten der menneskene lever sine liv? Utfordringen er ikke mindre enn det. ■

Tranvik, T & Selle, P. (2007). The Rise and Fall of Popular Mass Movements. Organizational Change and Globalization – the Norwegian Case. *Acta Sociologica*, 50(1), 57 - 70

vi bibliotek

Vi ønsker deg en fredelig julehøytid og et riktig godt nytt år!

 mikromarc

Bibliotekenes IT-senter
 22 08 34 00 - www.bibits.no

Viktig med åpen tilgang til forskning

«Grunnlovens paragraf 100 sier at staten plikter å legge til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale, og vi kan tenke oss få tiltak som vil oppfylle denne plikten bedre enn åpen tilgang til forskningsresultater», skrev UiO-professor i religionshistorie, Torkel Brekke i Aftenposten 14. juni i år. Han var leder av et regjeringsoppnevnt utvalg som samme dag leverte sin rapport til Kunnskapsdepartementet.

AV LARS EGELAND
DIREKTØR FOR LÆRINGSSENTERET
VED HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

Brekke-utvalget foreslår en rekke konkrete tiltak for å fremme åpen tilgang. Rapporten har vært på høring til 1. november. Nå skal departementet jobbe videre med anbefalingene. Åpen tilgang eller Open access er politisk hett. EU har nylig bestemt at det skal være åpen tilgang til offentlig finansiert forskning innen 2020. Norge bør vel ikke være dårligere?

Hva er bakgrunnen for OA-bevegelsen?

Den politiske bevegelsen for åpen tilgang startet på slutten av 1990-tallet som en følge av world wide web. Mens internett ga gratis tilgang til en rekke kilder, ble tilgangen til kvalitetssikret informasjon bare dyrere. Samtidig gjorde teknologien det enkelt å få tilgang også til forskning. Store internasjonale utgivere har gjennom det første ti-året av det nye årtusenet, hatt eventyrlige fortjenester. Bibliotekene har gått på en smell som følge av stadig økte abonnementspriser. De som ikke har tilgang via et fagbibliotek må kjøpe seg tilgang til hver enkelt artikkel. Det kan koste fra 300 kr og oppover for en artikkel. Dette har skapt økte problemer politisk og demokratisk ved at noen får tilgang mens andre stenges ute.

Hva er egentlig åpen tilgang?

I dag opererer man med to former for open access: OA Gull betyr publisering i tidsskrifter som helt og holdent er gratis for brukeren. OA Grønn betyr at artikkelen er publisert i et tidsskrift som ikke er åpen tilgjengelig, men at forfatteren har arkivert artikkelen i et institusjonelt arkiv. De fleste høyere utdanningsinstitusjoner har et slikt arkiv der deres forfattere kan deponere artiklene de har skrevet. Ofte er det en embargo-tid, altså at artikkelen først kan bli åpen tilgjengelig f.eks. 6 måneder eller et år etter at den ble publisert i tidsskriftet.

Hvorfor publiserer ikke alle i OA-tidsskrifter?

For forskerne har det betydning å bli publisert i tidsskrifter som har høy status. I Norge har vi et system der forskerne eller deres institusjoner får betalt for vitenskapelige publikasjoner og der tidsskrifter er rangert. Systemet kalles «en resultatbasert omfordeling» fordi det bevilges en fast sum over Statsbudsjettet hvert år, og så fordeles denne summen på institusjonene etter deres andel av totalt registrerte forskningspublikasjoner. De høyest rangerte tidsskriftene er oftest abonnementsbaserte. Brekke-utvalget foreslår at publisering i åpne tidsskrifter skal være førstevalget. Hvis man publiserer i abonnementsbaserte tidsskrifter må man i det minste deponere artikkelen i et institusjonelt arkiv for at publikasjonen skal gi økonomisk uttelling.

Hvorfor snakker vi bare om forskningsartikler – hvorfor ikke også Bok og Bibliotek?

Det er forskningstidsskriftene som har opplevd sterkest prisøkning og der konkurransen ofte har vært så liten at vi kan snakke om monopoler. Her betaler man ikke bare for å lese et stykke journalistisk arbeid, men for å få tilgang til resultatene av forskning som nesten alltid er finansiert av det offentlige. Det er altså sterkere demokratiske grunner til at det må være likere tilgang til disse publikasjonene. Open access betyr ikke at det skal være gratis å få tilgang til alle aviser og journalistiske produkter i verden.

Bok og Bibliotek er et journalistisk produkt. Det er ikke et vitenskapelig tidsskrift der forfatternes institusjoner får økonomisk uttelling for å skrive. Det vil bli tynt med artikler i Bok og Bibliotek om forfatterne måtte betale for å skrive. Det ville i hvertfall ikke bli inntekter nok til å betale redaktørens lønn. Derfor vil slike journalistiske produkter fortsatt bli avhengig av abonnementsinntekter, eller annen finansiering gjennom annonser o.l.

Hvordan skal tidsskriftene finansieres hvis ingen betaler abonnement?

Åpen tilgang betinger en ny finansieringsmodell for tidsskrifter. Det innebærer en overgang fra abonnement til forfatterbetaling. Det lar seg gjøre i et system der det er akademisk meritterende å få publisert vitenskapelige artikler. I prinsippet bør også kostnadene ved åpen publisering være mindre enn for lukkede abonnements-tidsskrifter der man faktisk må bruke penger på å stenge folk ute fra kunnskapen.

Hva skjer med de norske Idunn-tidsskriftene?

Norge er et lite språkområde. Likevel har vi en rekke faglige eller vitenskapelige tidsskrifter. De fleste av dem mottar publiseringsstøtte fra Norges Forskningsråd. Forskningsrådet har stilt krav om at humanistiske tidsskrifter som mottar støtte skal være åpent tilgjengelige fra 2017.

Dette handler om tidsskrifter som er tilgjengelig gjennom Idunn, som er Universitetsforlagets digitale publiseringsplattform for fag- og forskningstidsskrifter. Her er mer enn 20 000 kvalitetssikrede artikler tilgjengelig. De fleste tidsskriftene utgis fortsatt i papirutgave, men med stadig synkende abonnementsstall. Det betyr at utgiftene til drift av Idunn i stadig økende grad kommer fra bibliotekene innen høyere utdanning. De har opplevd at prisøkningen de siste årene har vært på mange ganger konsumprisindeksen.

Om man tar støtten fra Forskningsrådet og legger sammen med bibliotekenes abonnementsbetaling i dag, vil det da være nok til at tidsskriftene kan publiseres åpent? I prinsippet mener jeg at svaret er ja. Men det kan gi grobunn for årelange diskusjoner mellom de statlige finansierte institusjonene om detaljer i hvordan utgiftene skal fordeles. Dette tok jeg opp på vegne av Norsk Bibliotekforening på bud-

sjetthøring i Utdanningskomiteen på Stortinget. Jeg oppfordra Stortinget til å «smøre» overgangen til norsk OA-publiserings med en sentral bevilgning. For min del kan de gjerne trekke de midlene fra den samla potten som går til høyskolene og universitetene. Uansett er det snakk om små midler, men med en stor gevinst: Når Idunn-tidsskriftene blir åpent tilgjengelig kan ikke bare forskere og studenter knytta til høyere utdanning, lese tidsskriftene. Da blir de tilgjengelig for over 5 millioner norsk-lesende mennesker!

Konsortie for OA

Brekke-utvalget anbefaler at CRISTin blir ansvarlig for å etablere et norsk konsortium for åpen tilgang. CRISTin er institusjonen der forskerne i dag registrerer sine publikasjoner. CRISTin er også ansvarlig for forhandlinger av avtaler for tilgang til digitale kunnskapskilder på vegne av norske bibliotek. Her ligger også ansvaret for å forhandle åpen tilgang til utenlandske publikasjoner.

Et norsk konsortium betyr at CRISTin kan være ansvarlig for å kreve inn penger fra institusjonene på basis av en avtale. Tidsskriftene er livredde for en ordning hvor hvert enkelt tidsskrift skal kreve inn penger fra hver enkelt forfatter. CRISTin kan gjøre det på grunnlag av en årlig statistikk. Inntektene må dekke både redaksjonelt arbeid og tidsskriftenes kvalitets-sikringsarbeid. Idunn-tidsskriftene er naturlige deltakere i et slikt konsortium. Men det er klart at hvis det blir etablert vil vi også fra HIOA melde inn de 12 OA-tidsskriftene som HIOA-biblioteket utgir.

Vil ha nasjonalt arkiv

Brekke-utvalget vil altså prioritere Gull-OA – publisering i åpne tidsskrifter. Sam-

tidig krever de at det ved inngåelse av avtaler om tilgang til betaling-databaser skal forhandles fram rett til publisering innen institusjonelle arkiv. For å gjøre disse forskningsartiklene bedre tilgjengelig, foreslår de etablering av et nasjonalt OA-forskningsarkiv som høster artikler fra de ulike institusjonene.

Samfunnsøkonomisk lønnsomt

I Brekke-utvalgets innstilling pekes det på en rapport fra Danmarks Elektroniske Forskningsbibliotek (DEFF) om effekten av bedre tilgang til forskningslitteratur på et utvalg små og mellomstore bedrifter. Flertallet av ansatte i disse bedriftene hadde behov for å lese forskningslitteratur, men de hadde problemer med å skaffe tilgang. Verdien av tidsbruken og ulempene ved å ikke få tilgang, ble anslått til 540 millioner danske kroner. Ser man samlet på kostnadene ved at viktig kunnskap ikke blir tilgjengelig, vil det åpenbart være beløp som er atskillig større enn kostandene ved åpen tilgang.

Internasjonal solidaritet

Norge er et av få land som har råd til å fylle lommene til de internasjonale forlags-monopolistene. I fattigere land får mangel på tilgang mer alvorlige konsekvenser. For noen år siden var jeg på en konferanse for afrikanske bibliotekarer i Ouagadougou i Burkina Faso. De var opptatt av et av FNs tusenårsmål: At ingen skal miste livet på grunn av mangel på informasjon om helse. Informasjon om helsespørsmål betydde liv eller død. De hadde ikke råd til å kjøpe tilgang til internasjonale helsedatabaser. Verdens Helseorganisasjon har riktignok et tilbud til de landene som har lavest BNP pr innbygger, men de opplevde at det var ubrukelig. Å arbeide for åpen tilgang er derfor

viktig solidaritetsarbeid: Å redusere kunnskapsgapet mellom u- og i-land. I dag opplever afrikanske forskere som skriver artikler om afrikanske forhold i internasjonale tidsskrifter, at de selv ikke får tilgang til å lese egne artikler.

Hvorfor skal bibliotekarer være opptatt av åpen tilgang?

Vil det ikke være enda en grunn til ikke å gå på biblioteket, hvis alle har tilgang til tidsskrifter uansett hvor de befinner seg? Hvorfor skal da bibliotekarer snakke varmt om åpen tilgang? Bibliotekene kan ikke overleve fordi de har monopol på tilgang til kunnskap. Vår kjerneoppgave er ikke å gi tilgang til verdige trengende, men å hjelpe folk å navigere og finne fram i mengden av kunnskapsressurser. Bibliotekprofesjonens etikk bygger på demokratisk tilgang til informasjon, uten barrierer skapt av pris eller annen tilgangs-begrensning. Når vi på HIOA-biblioteket gjorde våre kunnskapskilder tilgjengelig for alle våre brukere uavhengig av sted, var det et stort fremskritt for brukerne. Det førte til en midlertidig nedgang i besøk i våre fysiske lokaler. Men det var reint midlertidig, nå er besøket høyere enn noen gang.

Her finner du utvalgets innstilling og Kunnskapsdepartementets høringsbrev og innkomne høringsuttalelser:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-nasjonale-retningslinjer-for-åpen-tilgang-til-forskningsresultater/id2506787/>

Vi står framfor store debatter om organisering av tjenestene i det enkelte bibliotek som følge av fusjoner og ny arbeidsflyt med Alma. I tillegg er det behov for å se på finansieringsmodellen for både Bibsys og CRISTin sine konsortier. Altså: spennende diskusjoner i fag-bibliotekene i tida som kommer. ■

Fagforbundet for deg som jobber i bibliotek

Fagforbundet kjemper for lønna di og for å forbedre og forsvare medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår. Skal vi få gjennomslag, er det viktig at vi er mange.

Vi forsvarer rettighetene dine. Med rundt 17 000 godt skolerte og dyktige tillitsvalgte kan du få hjelp når du trenger det.

Norges beste innboforsikring. Når du melder deg inn i Fagforbundet får du Kollektiv hjem som er landets beste innboforsikring.

Stipend til videreutdanning. Fagforbundet har gode stipendordninger for medlemmene. Som medlem kan du få stipend til grunn-, etter- og videreutdanning og kortere yrkesfaglige kurs.

Juridisk bistand. Som medlem i Fagforbundet får du juridisk hjelp til saker knyttet til arbeidsforholdet ditt.

FAGFORBUNDET

fagforbundet.no

Velkommen som medlem! Send SMS Fagforbundet medlem til 1980.

Biblioteker, platforme og medialiseringsprocesser

AV JACK ANDERSEN
LEKTOR, PHD, IVA, KØBENHAVNS UNIVERSITET.

Hvad betyder det for samfundet og kulturen, at mange af vores hverdagspraksisser ikke kun bliver afhængige af medier, men også at selve indholdet af disse praksisser bliver ændret på grund af tilstedeværelsen af medier (sociale, mobile, netværks- og massemedier) og bliver mediebarne praksisser?

Dette spørgsmål er udgangspunktet for medialiseringsforskningen. Kan vi bruge dette spørgsmål til noget overhovedet, når talen falder på biblioteker? Kan man sige, at bibliotekerne bliver eller er blevet medialiserede? Eller at biblioteker ligefrem bidrager til medialiseringsprocesser i andre sociale og kulturelle praksisser i hverdagen?

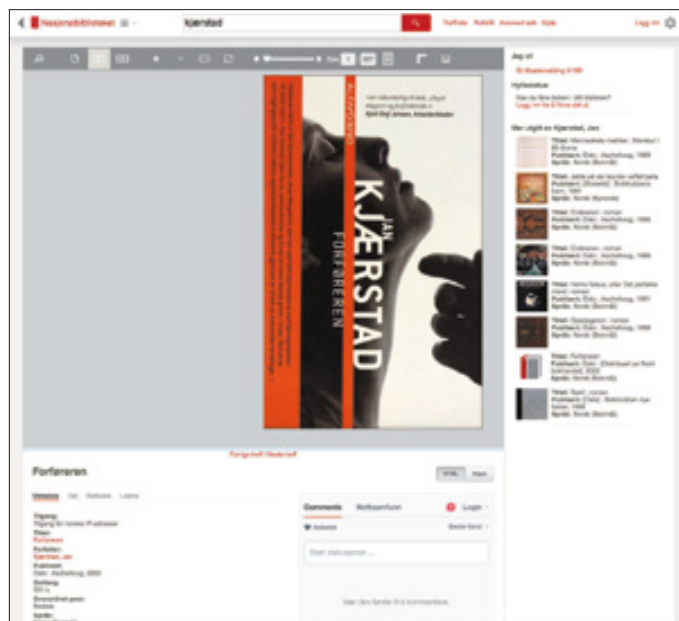
Biblioteker har til alle tider været afhængige eller bestemt af medieteknologi-

er: selve indholdet i en samling er bestemte medietyper (fx papyrusruller og bøger) og midlet til at holde styr på samlingen er en anden medietype, lige fra kataloger, bibliografier, kortkataloger, OPAC, databaser og webbaserede biblioteksservices. Man kan sige, at biblioteker er et metamedie eller måske, hvad man kunne kalde et intermedialt sted.

Men kan man som følge heraf rimeligvis hævde, at biblioteker er vitale dele af vores daglige sociale og kulturelle praksisser og at disse praksisser er blevet og bliver ændret på grund af biblioteker, at de bliver betinget af biblioteker? Hvad kan man pege på, der skulle sandsynliggøre dette? Sandheden er nærmere, at nok spiller biblioteker en rolle i menneskers hverdagsliv, men disse hverdagsliv er ikke ændret på grund af tilstedeværelsen af biblioteker eller blevet betinget af bibliote-

ker. Med medialiseringsblikket kan vi derfor sige, at biblioteker ikke som sådan bidrager til medialiseringsprocesser. Men bibliotekspraksisser er igennem historiens løb blevet medialiserede ikke mindst på grund af tilvejebringelsen af nye digitale medier og medieplatforme. Disse har været med til ikke kun at betinge nye måder at organisere og genfinde viden og information på i bibliotekerne. Hvad der er endnu vigtigere, har de givet biblioteker nye orienteringspunkter og dermed identifikationspunkter i en digital verden.

Biblioteker kan og skal ikke være som store private digitale medieplatforme som Google, Facebook, Twitter, Youtube eller Instagram. Men i lighed med store etablerede medier, kan man heller ikke (og gør heller ikke) ignorere disse medieplatforme, fordi de slæber et stort publikum

Foregangsbilleder. Litteratursiden.dk og Bokhylla.no er kort sagt foregangsbilleder for, hvordan man kan være bibliotek i det digitale univers.

BOK OG BIBLIOTEK 6/2016 | 25

” *Det er viktig å ta debatten med en skikkelig debattleder og et balansert panel*

IMPERIALISTEN

– Det er ingen som tror at en rolig og blid sørlandsjente som meg er farlig, forteller Marit Egaas. Men Sølvbergets suksess har ikke kommet av seg selv.

AV KRISTIAN MEISINGSET
FRILANSER OG MEDREDAKTØR I MINERVA

– Det var bare Sølvberget som kunne lokke meg, røper Marit Egaas (60).

Egaas fikk sin første jobb som biblioteksjef for 38 år siden. Da hun var 22 år gammel, og biblioteket lå i Sauda. Men veien til å bli kulturhus- og biblioteksjef på Sølvberget i Stavanger gikk ikke bare gjennom biblioteksektoren. Først dro Egaas til Lusaka i Zambia. Så jobbet hun i videosjappa på det helt nye Sølvberget. Riktignok var hun biblioteksjef i Hå. Og i Sola.

Men så spurte noen Egaas om hun ville stå på kommunevalglisten for Arbeiderpartiet. Hun sa ja, og fra 1995-2003 satt hun i kommunestyret i Time kommune. I 1999 toppet hun faktisk listen. Marit Egaas kunne blitt ordfører i Time.

En gammel Frp-er fortalte henne at det var greit at hun ble ordfører. Men leder for teknisk hovedutvalg, det fikk hun ikke bli.

– Vi kan ikke ha et kvinnfolk som leder av teknisk hovedutvalg, sa han til Egaas.

Heldigvis fikk Krf ordføreren, og etter innbitt hestehandel fikk Høyre varaordføreren. Bibliotekene kunne ha trukket et lettelsens sukk. Men det ville vært for raskt. For i 2003 sluttet Egaas som biblioteksjef i Sola og ble informasjons- og servicesjef i Time.

– Jeg forlot biblioteket og ga meg med politikk. Jeg er flink til å få ting gjort, men ikke til å markedsføre meg. Jeg passer bedre på den andre siden, forteller Egaas.

Forlatt biblioteket? «Hey baby, I love you so. Where did you go?» sang Rick Vito i 2003, og med det satte han ord på hva mange i norske biblioteker kunne ha følt.

Sølvbergets eksplosjon

Intervensjonen kom ikke utenfra. Den vokste fram som en indre åpenbaring.

– Jeg savnet litteraturen, og jeg savnet bibliotekfaget, forteller Egaas.

Mens Egaas var politiker, hadde hun ikke bare vært biblioteksjef, men også litteraturkritiker i Stavanger Aftenblad. I 1999 satt hun til og med i juryen som utdelte Brageprisen.

– Det er noe annet å jobbe med noe man brenner for, sier Egaas.

Og det hun brant for, var biblioteket. Men det var ikke et hvilket som helst bibliotek.

– Det var bare Sølvberget som kunne lokke meg, avslører hun.

Det var kanskje ikke bare Egaas' ære, men i årene etter har Sølvberget eksplodert. Fra et budsjett på 59,7 millioner, rundt 240 arrangementer og 800 000 besøkende da hun tiltrådte i 2007, til 83,7 millioner, 810 arrangementer og 1,3 millioner besøkende i fjor. Da sa Egaas til og med at hun er fornøyd med hvordan Stavanger-politikerne satser på biblioteket.

Å gjøre ingenting

Vestlendinger er som kjent mindre beskjedne enn andre nordmenn. Tidligere i år skrev Egaas om en undersøkelse som viser at Sølvberget nå er «landets mest sosiale» storbybibliotek.

Med det slutter også dette intervjuet å være et koseintervju.

For «landets mest sosiale bibliotek», hva betyr det? Jo, hun skrev følgende: «Mange kommer til oss uten planer om å låne bøker eller kikke i hyllene, men for å treffe venner».

– Er det noe å skryte av? Skal biblioteket være en fritidsklubb?

– Målet med den nye førsteetasjen, som stod ferdig i 2014, og som umiddelbart økte antallet besøk til 1,2 millioner, er at den skal være et byrom, et sted du må innom når du er i sentrum. Når vi så får folk inn, kan vi få dem til å delta på noe. Men det er også greit ikke å gjøre noe.

– Er det greit ikke å gjøre noe på biblioteket?

– Altså, selv gjør jeg alltid noe, bortsett fra når jeg er på ferie. Jeg er nødt til å øve meg i ikke å gjøre noe. Men mange har mye fritid og lite penger, og det er viktig å ha et sted i en by der alle være og føle seg verdsatt, og der ingen kan se på

dem at de ikke har jobb eller sliter med noe.

Ungdom som henger

Sølvberget har et prosjekt som heter Ung i Sentrum, som blant annet arrangerer spilletorsdager med brettspill, rollespill og dataspill som FIFA og Minecraft.

– Bør ikke de unge gjøre noe fornuftig når de er på biblioteket?

– Ung i Sentrum oppstod som resultat av akkurat det jeg snakker om.

Første etasje tiltrakk seg særlig mange ungdommer. Flere av dem jobbet eller lånte bøker og filmer, men mange hang bare. Det er greit, mener Egaas. Det er gode grunner til at ungdom trekker til sentrum og henger der. I en periode av livet skal man henge.

– Men vi startet Ung i Sentrum og ansatte en med kompetanse på ungdom. Bibliotekarere er gode på de som gjør lekser eller leser, men vi ville også være et tilbud for de som henger.

– Forsvarer du nå at dere skal være en fritidsklubb?

– Det er mange flere ungdommer som bruker Sølvberget enn Metropolis, ungdomstilbudet i Stavanger. Der har de mer sosialfaglig kompetanse, organiserer flere aktiviteter og er utelukkende åpne for ungdom. Sølvberget er åpnere. Her er det bare å komme innom.

– Dere har altså en lavere terskel enn fritidsklubben?

– Ja, men vi prøver også å få kontakt med dem som henger her. Enten for å få dem over på aktiviteter, eller bare for å snakke med dem.

Stavanger og New York

Storbybibliotekene bedriver en vennlig form for rivalisering, og Sølvberget har nok fått mange til å løfte på øyelokkene med sine 1,5 millioner besøkende. Det er 10 per innbygger i byen.

– Måler dere alle som kommer inn hoveddørene på Sølvberget?

– Ja, og så trekker vi fra kinobesøket. Men det er klart at tallet er kunstig høyt. Egentlig er det umulig å sammenligne besøkstall mellom bibliotekene. Det kommer an på om man har en kafé eller ei, og hvis man har et populært og åpent toalett, kan det trekke opp besøket kraftig.

I visjonene sine skriver biblioteket følgende: «Sølvberget skal være den beste formidleren av kunnskap for alle og landets fremste arena for kreativitet.»

– Dere vil være bedre enn alle andre?

– Vi jobbet med å få visjonen hårete nok, og det målet så hårete at vi aldri vil oppnå det.

De hårete målene stopper imidlertid ikke ved besøkstall og kunnskap.

– Hvordan går det med arbeidet for å få en til byhage på toppen av taket til Sølvberget, noe «à la New York og London», som dere beskrev det da dere lanserte ideen i fjor?

– «Urban gardening» er veldig in i New York og London. Taket vårt er stort, og vi har noen kommersielle aktører som kan være interessert i være med, noe som vil være god PR for dem. Men det er ikke helt riktig tidspunkt å få penger fra næringslivet i Stavanger.

Kontroll på prosjekter

Man skal ikke la seg lure av Egaas' framtoning, og det understreker hun selv.

– Det er ingen som tror at en rolig og blid sørlandsjente som meg er farlig.

Men Sølvbergets suksess har ikke kommet av seg selv.

Da Stavanger var europeisk kulturhovedstad i 2008, fikk biblioteket nettverk, muskler og tro på seg selv, og de ble inspirert av Litteraturhuset i Oslo. Alle byene i landet ville på den tiden ville ha et litteraturhus. Politikerne i Stavanger ville også ha litteraturhus, og de ønsket at Sølvberget ►

DAG OG TID

TIPS ein typisk Dag og Tid-lesar som ikkje les Dag og Tid om Dag og Tid

Send SMS med kodeordet **TYPISK** til **2007** og vent på svarmelding for å tilby tre gratis prøvenummer med automatisk stopp til folk du trur vil ha glede av avisa. Eller sjå www.dagogtid.no/TYPISK

Litteraturhuset. Politikerne i Stavanger fikk øynene opp for at de hadde et litteraturhus, og de var fornøyde, for de hadde satset mye på Sølvsberget. (Foto: Sølvsberget)

skulle drive det. Men da det gamle Norges Bank-bygget, som var tiltenkt litteraturhuset, i stedet ble solgt, ble litteraturhuset «torpedert», sier Egaas. Da fikk politikerne øynene opp for at de allerede hadde et litteraturhus, og de var fornøyde, for de hadde satset mye på Sølvsberget.

Nå gjenstår bare ideen om å etablere et Kielland-senter. Det kommer som en del av bibliotekets øvrige etasjer i Sølvsberget, som pusses opp nå og står ferdig i 2017.

– *Dere er flinke til å holde kontroll på prosjekter?*

– Ja, vi pleier det. Vi har arrangert Kapitell-festivalen siden 1995. Da Internasjonalt Hus ble lagt ned i 2011, overtok vi kulturvirksomheten deres, og i år arrangerer vi Obstfelder-jubileum.

En mulig forklaring er at politikerne kaster ansvaret for alt mulig på Sølvsberget. En annen er at biblioteket raker til seg interessante prosjekter. Den siste er ikke helt feilaktig.

– Vi er litt imperialistiske, innrømmer Egaas.

Ubehagelige meninger

Imperialisten Egaas har også stått i en av de sterkeste bibliotekstormene etter at bibliotekene ble gitt i oppgave å være møteplass og arena for offentlig samtale og debatt i 2014.

I 2014 inviterte de nemlig Øystein Vaule, leder for Borgervernet Rogaland, til debatt. Anledningen var at det skulle bygges asylmottak i Sandnes, og at Vaule og noen andre stiftet et borgervern i byen. Internasjonalt Kulturnettverk ønsket å arrangere debatt.

– De ville invitere Vaule og klarerte med meg. Selvfølgelig godkjente jeg forslaget, for Vaule var sentral. Skulle man ha debatt om borgervernet og asylmottaket, måtte han være med.

Så smalt det i media. Vaules kontakter til nazister og rasister ble avdekket, SOS Rasisme presset et par av paneldeltakerne til å trekke seg, og Rune Berglund Steen i Antirasistisk Senter kritiserte Egaas: «Når hun gjør dette til en ytringsfrihetsdebatt, indikerer hun at vi ikke har ytringsfrihet hvis nynazister ikke får delta side om side med andre aktører i samfunnsdebatten. Dette representerer en alvorlig glidning i det offentlige ordskeftet.»

Vaule satt likevel på scenen til Sølvsberget.

– *Angrer du på at dere tok med Vaule?*

– Vi gjorde det rette. Man kan ikke late som om de ubehagelige meningene ikke finnes. SOS Rasisme og Antirasistisk Senter skjønner ikke at ytringsfrihet betyr å slippe til folk som du er uenig med, og som sier ting du synes er ubehagelig. Det er mye verre å tie folk i hjel. Men det er viktig å ta debatten med en skikkelig debattleder og et balansert panel.

– *Hva er effektene av å gi ubehagelige meninger en mikrofon?*

– Vaule var tydelig uvant til slike debatter, og han ble avkledd og ufarliggjort. Men man må vurdere effektene fra sak til sak, og man kan ikke bare invitere folk man vet vil dumme seg ut.

Personlig engasjement

Året etter åpnet Sølvsberget en utstilling med karikaturer dagen etter terroransla-

get mot Charlie Hebdo. Utstillingen var en protest mot frykt og selvensur. Timingen var tilfeldig, og utstillingen var laget av Avistegnernes Hus i Drøbak og hadde turnert til flere andre steder allerede.

Men det var ikke tilfeldig at Egaas og Sølvsberget igjen stod støtt i stormen.

Sølvsberget har vært borti flere krevende situasjoner i arbeidet med Kapitell-festivalen. En forfatter fra Transnistria, som hadde skrevet om forbryterkulturen i det tidligere Sovjet, var redd og ville ha livvakt. Danske Yahya Hassan hadde med seg flere livvakter, og da Zineb El Rhazoui fra Charlie Hebdo var på besøk et år etter terroren, var sikkerhetsopplegget omfattende.

I god imperialistisk ånd huser Sølvsberget også sekretariatet for ICORN, et nettverk av fribyer for forfattere på flukt. Og Egaas har et sterkt personlig engasjement for ytringsfrihet.

– Min tid Lusaka i Zambia, som huset eksilorganisasjoner som SWAPO fra Namibia og ANC fra Sør-Afrika, lærte meg mye om hva folk går gjennom når de ikke har ytringsfrihet.

– *Ryggmargsrefleksjonen din er at det skal være plass til folk som Vaule i offentligheten?*

– Absolutt. Og da vi arrangerte karikaturutstillingen, stilte politikerne i byen på åpningen. Det ble en fin solidaritetsmarkering overfor Charlie Hebdo. Siden har vi hørt at amerikanere i Stavanger fikk beskjed om at det var farlig å gå på Sølvsberget den perioden. Men politiet ga grønt lys og mente at det var viktigere enn noen gang å stå opp for ytringsfriheten.

Viktig 40-årsjubileum

– *Du har et åremål fram til 2018. Kan du tenke deg å fortsette fram til 2024?*

– Hehe, nei, jeg er altså 60 år gammel. Men det vi ser fram til nå, etter at de andre etasjene står ferdig neste år, er byjubileet i 2025. Da fyller Stavanger 900 år. Det er viktig å legge ut tråder tidlig, for hvis man skal ha realisert store prosjekter, er ingenting som et byjubileum.

– *Dere vil naturligvis gjerne ha kontroll?*

– Det er klart.

Den som venter, får se. Men om to år feirer bibliotek-Norge egentlig et viktigere jubileum: Da er det 40 år siden Marit Egaas første gang ble biblioteksjef. ■

Selbuvotten

I midten av november var det duket for Nordisk bibliotek-uke, og i år var temaet «fremtiden». Likevel sto historie-time på menyen på Sunndal folkebibliotek i Møre og Romsdal, melder Aura Avis (auraavis.no). Biblioteket fikk nemlig besøk av kunsthåndverker Anne Bårdsgård. Bårdsgård har utdannelse fra Institutt for tekstil ved Kunsthøgskolen i Bergen, og hun har hatt flere separatutstillinger og deltatt på en rekke kollektivutstillinger i inn- og utland. I 2013 ga hun ut boka Selbuvotter, der hun presenterer vottetradisjonen i Selbu fra 1850 til i dag. Det var nettopp disse folkekjære vottene som var tema under Bårdsgårds besøk i Sunndal. ■

Språkkafé

I høst arrangerte Aremark frivilligsentral og Aremark bibliotek sin første språkkafé. Da samlet flyktninger, innvandrere og innfødte seg på Østfold-biblioteket med hver sin kaffekopp og pratet om løst og fast. Blant de fram-møtte var paret Samran Nuansee og Harry Martinsen. Deres erfaring er at den beste måten å lære seg hvordan det norske samfunnet fungerer, er å delta på arrangementer. Derfor syntes de at språkkaféen er et godt tiltak. En annen fornøyd deltaker var Tamara Khmel. «Aremark er et fint sted der alle hilser på hverandre. Akkurat det synes jeg er fantastisk – at folk hilser, selv om de kanskje ikke kjenner meg», sier Tamara til Halden Arbeiderblad (ha-halden.no). ■

Hva gjør oss sterke?

Sist vinter satt Vestvågøy bibliotek i Lofoten i gang et prosjekt med invitasjon til alle andreklassene i kommunen. «Elevene fikk en oppgave om å jobbe fram hvert sitt klasseord om hva som kan gjøre dem sterke sammen. De kom fram til ordene hjelpsom, kjærlighet og venner. Sammen valgte vi ordet venner, som vi i vår formet med kroppene våre, og fikk fotografert», forteller bibliotek-sjef Therese Krogh Hetzler ved Vestvågøy bibliotek til Lofotposten.no. Prosjektet har nå fått egen utstilling i foajeen i rådhuset. ■

Nina og Elizabeth er klare for en ny dag med bokloppemarked.

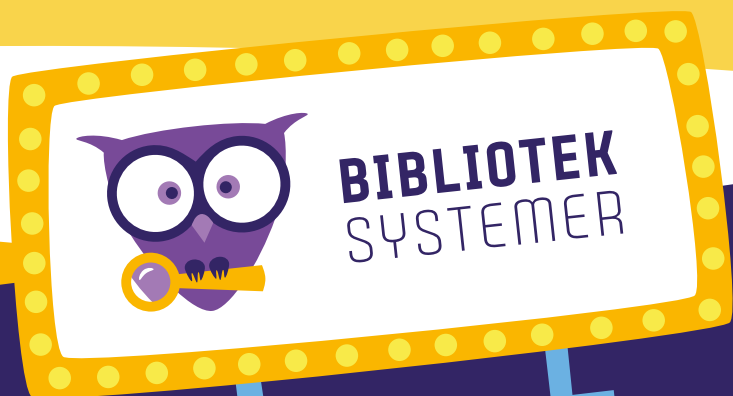
En bok for en tier

Det var folksomt på Halden bibliotek under bibliotekets bokloppemarked i år. «Her kan man gjøre noen skikkelige kupp. Vi selger bøker vi har dubletter av, bokgaver og en del gamle godbiter», sier bibliotekar Elizabeth Arendt. «Det er veldig populært. Her kan man jo få tak i bøker som ikke finnes i handel lenger», fortsetter hun. Hvis du gikk glipp av markedet i år, er det bare å ta turen neste gang, som blir om omtrent to år, ifølge Halden Arbeiderblad (ha-halden.no). ■

Stormen inviterte til bamsesykehus

I forbindelse med «Den internasjonale teddybjørn-dagen» inviterte Stormen bibliotek i Bodø til bamse-dag, ifølge Avisa Nordland (an.no). Bamsedagen arrangeres hvert år på biblioteker, med arrangementer som bamsefortellinger, bamsequiz, og i år ble det også bamsesykehus. Biblioteket fikk da besøk av sykepleierstuderenter fra Nord universitet som tok seg av syke og skadde bamser med medisin og bandasje. ■

Takk for tilliten!

Vi er stolt leverandør av BiblioFil og eBokBib,
samt av selvbetjenings- og rfid-løsninger
både for betjent og ubetjent åpningstid.
Kontakt oss gjerne for nye tilbud!

Tlf: 33 11 68 00
Epost: firmapost@bibsyst.no

eBokBib

BiblioFil®

Det å møte kvarandre

Leiar av Norsk Bibliotekforening, Mariann Shjeide, ønsker velkommen til organisasjonsmøte for alle tillitsvalde på Thon hotell Linne i Oslo.

Eg var på mitt første organisasjonsmøte som tillitsvald i Norsk Bibliotekforening som rimeleg nyutdanna bibliotekar. Den følelsen av å kjenne seg ny i faget, ny i bransjen og litt nyfødd inn i denne verda var overveldande på så mange plan. Å fortsatt kunne kjenne på den kjensla meiner eg bestemt er verdifullt. Som leiar av Norsk Bibliotekforening kjennast det særst viktig å kunne ta godt vare på desse førstereis-tillitsvalde.

Vi i sekretariatet i NBF er opptekne av å ha eit nært og godt forhold til dykk som er tillitsvalde. Ikkje berre for at de skal kunne kjenne dykk sett og høyre i organisasjonen aleine, men fordi det er gjennom dykk vi får kjennskap til det som går føre seg. Dessverre så skjer det ofte at vi får vite om saker for seint, rett og slett fordi ingen kom på å gjere oss merksame på dei. Det er ikkje slik at lokallaga skal vere satellittar der ute som skal dra det lokale lasset sjølv, medan sekretariatet i hovudstaden jobbar med «dei store tinga» på eit overordna plan. Så ring oss gjerne!

Når eg no har sett på tilbake-meldingane frå evalueringskjemaet vi delte ut etter organisasjonsmøtet, så er det tydeleg at dette med retningslinjer for korleis jobbe i lokallag, spesialgrupper og utval var sett på som noko av det mest nyttige. Det er ei viktig tilbakemelding for oss, for det er ofte

dei mest elementære tinga ein lurar på som ny tillitsvald.

Vår intensjon med organisasjonsmøtet er å få til ei blanding av politikk, organisasjonsarbeid og fagleg påfyll. Og sist men ikkje minst: Det sosiale. Det å sjå kvarandre i auga, trykke nokre hender, diskutere over eit måltid, sjå kva fjes som eig det namnet du berre har sett i skriv, på Facebook, Twitter eller snakka med i telefonen. Det er så lett i ei digital tid å tenke at det er så enkelt å nå kvarandre via absolutt alle kanalar, at kanskje dei fysiske møta blir nedprioriterte og sett på som mindre viktig.

Det blei sagt på organisasjonsmøtet at det var vanskeleg å leie eit utval der ein ikkje hadde møtt dei ein sat i utvalet saman med så lenge dei er spreidde over heile landet, og ein kun har telefonmøte å ty til, kanskje Skype. Derfor synes vi denne forma ein gong i året er viktig. Fleire gongar på dette møtet tok eg folk i hendene som presenterte seg og svaret frå meg var «Å, er det deg?». Det er gode augneblink når fjes og namn heng saman og kulminerer i eit varmt handtrykk!

Mariann Schjeide

Leiar av Norsk Bibliotekforening

Medlemssider fra
Norsk Bibliotekforening
– et bilag til Bok og Bibliotek

Innhold:

Leder	s.1
NBF Fjernlån og Referanse	s.2
Leser søker bok	s.3
Tema: Statistikk	s.4
Tema: Sakprosatorke	s.5
Småstoff	s.6-7
Medlemsintervjuet	s.8

Ansvarlig for bilaget: Mariann Schjeide
Kontaktperson for bilaget: Anna Kathinka Dalland Evans
kathinka@norskbibliotekforening.no,
tlf: 23 24 34 38

Grafisk design: Malin Redvall,
malin@reddesign.no

Generelle henvendelser til Norsk Bibliotekforening:
nbf@norskbibliotekforening.no,

Twitter: @forbibliotek, tlf: 23 24 34 30

Nettsider: www.norskbibliotekforening.no

Det sømløse bibliotek

Norsk Bibliotekforenings spesialgruppe for Fjernlån og Referanse jobber for at du kan låne alt du trenger fra ditt nærbibliotek.

Glenn Karlsen Bjerkenes,
leder av NBF Fjernlån og Referanse

Glenn Bjerkenes, leder av Norsk Bibliotekforenings spesialgruppe for Fjernlån og Referanse.

I Norge kan bibliotekbrukere låne bøker fra bibliotek i hele landet. Hvert enkelt biblioteks samling deles med fellesskapet. Ivrigt lesehester i småkommuner er ikke begrenset til bøkene på hylla i sitt bibliotek, de kan låne fra nabokommunene, fra fylkesbiblioteket, fra fjern og nær. Vi praktiserer det vi kaller et *sømløst bibliotek*: Lånerne henvender seg til sitt lokale bibliotek og får låne bøker fra andre siden av landet på lik linje med bøker plukket rett fra hylla. Når de er ferdige med boken, leverer de den tilbake til sitt lokale bibliotek, som returnerer boken til riktig sted. Denne tilgangen til landets samlinger mener vi styrker blant annet kunnskap og leseferdigheter blant brukerne. Studenter og andre kunnskapstørste får tilgang til faglitteratur, både i fysisk og digitalt format. Leselystne i alle aldre kan låne akkurat den boken de har mest lyst til å lese.

Ingen selvfølge

Det er ingen selvfølge at vi har et slikt samarbeid mellom bibliotekene. NBF Fjernlån og Referanse jobber politisk for å bevare og styrke dette samarbeidet. Vi jobber for at lånerne skal oppleve et sømløst bibliotek der de benytter seg av hele landets samling fra sitt lokale bibliotek.

Første skritt mot å skaffe den riktige boken til låneren er å finne den. Å finne frem til riktig bok kan være en krevende oppgave. I bransjen heter dette *referansetjenester*, og betegner oppgavene til det vi kan kalle en «bok-detektiv». Kanskje trenger en skoleelev gode fagbøker om Koreakrigen eller EU-avstemningene, kanskje er en låner på jakt etter bøker eller filmer på tysk eller arabisk. Noen lånere har kjære minner om en bok de leste for mange år siden, men har kanskje ikke alltid så mye informasjon om tittelen på boken, eller om hvem som har skrevet den.

Her kan biblioteket hjelpe, og denne tjenesten ønsker vi å opprettholde og styrke.

NBF Fjernlån og Referanse jobber for at lånerne skal få best mulig hjelp av de ansatte i bibliotekene til å spore opp bøker, dikt, artikler, filmer, dokumenter og mye mer. Vi tilbyr stipend slik at våre medlemmer kan delta på aktuelle kurs og konferanser. Vi samarbeider med systemleverandørene for å gjøre jobben enklest mulig for de ansatte i bibliotekene. Vi følger opp tidsaktuelle saker i media og på diskusjonslister, og vi jobber for sluttbrukers tilgang til digitale medier og e-bøker.

Vil du bli medlem i spesialgruppen for Fjernlån og Referanse?

Les mer:

referanse.norskbiibliotekforening.no

Styret i Norsk Bibliotekforenings spesialgruppe for fjernlån og referanse (NBF Fjernlån og Referanse)

Leder: Glenn Karlsen Bjerkenes, HumSam-biblioteket, Universitetsbiblioteket i Oslo

Sekretær: Anita Bunes, Nord-Odal bibliotek

Kasserer: Paulo Bairos, Sørumsdal bibliotek

Webansvarlig: Tanmayo Olsen, Troms fylkesbibliotek

Styremedlem: Helén Sakrihei, Depotbiblioteket, Nasjonalbiblioteket

Styremedlem: Solveig Wikstrøm, CRISTin

Styremedlemmer i NBF Fjernlån og Referanse, Paulo Bairos og Tanmayo Olsen på Norsk Bibliotekforenings organisasjonsmøte i oktober 2016.

Leser søker bok

En av tre voksne sliter med å få med seg innholdet når de leser en vanlig tekst. *Leser søker bok* jobber for at alle skal få tilgang til gode bøker, uavhengig av leseferdigheter. Foreningen samarbeider med forfattere, illustratører og forlag som ønsker å lage bøker tilpasset ulike målgrupper.

Foreningen arbeider også for at bøkene skal være enkle å få tak i. Derfor samarbeider de med over 340 bibliotek. Disse bibliotekene kalles «Bok til

alle-bibliotek». Bibliotekene får tilsendt to bokpakker i året med bøker som har fått støtte fra *Leser søker bok* og som er tilrettelagt for ulike målgrupper. Bok til alle-bibliotek skal ha egne hyller med tilrettelagte og letteste bøker.

Mange bibliotekbrukere sliter med å finne frem på alfabetiserte hyller, og kan være redde for å spørre om hjelp. Mange av dem som trenger tilpasset litteratur har aldri hatt gode opplevelser med bøker. Derfor er

det viktig at disse hyllene er lett tilgjengelige og at de ser lekre og innbydende ut.

Over hele landet finnes det over 1000 frivillige leseombud som leser høyt for andre. Leseombudene leser over alt, både i barnehager, fritidshjem, sykehjem, språk-kafeer, fengsler eller andre institusjoner. De aller fleste leser for eldre.

Leser søker bok

Hvert år kårer Leser søker bok de 100 beste og letteste bøkene på markedet. Se lesersokerbok.no

Lettlest er ikke alltid enkelt

Anna Kathinka Dalland Evans

- Hvor jobbet du før du begynte i *Leser søker bok*?

- Jeg er utdannet bibliotekar og har jobbet både i skolebibliotek og på Deichmanske bibliotek på Holmlia. I *Leser søker bok* er jeg så utrolig heldig at jeg fortsatt får lov til å samarbeide med bibliotekarer og jobbe for at biblioteket skal være et sted for alle, og at alle uansett ferdigheter skal kunne finne bøker som passer dem, når de besøker et bibliotek.

- Hvordan har bakgrunnen din som bibliotekar vært nyttig i *Leser søker bok*?

- Jeg kjenner arbeidshverdagen i bibliotekene og vet hvor utrolig mye engasjement og kunnskap som finnes der. Jeg vet også at det ikke er viljen det kommer an på, men ofte ressurser og tid, når man skal jobbe med

«Bok til alle»-arbeidet. Derfor prøver vi i *Leser søker bok* å legge til rette for at dette arbeidet skal bli enklere. Vi vet blant annet at bibliotekarene ikke alltid har tid til å sette seg godt inn i alle bøkene som kommer til

«Biblioteket skal være et sted for alle.»

biblioteket. Derfor jobber vi med å lage gode nyhetsbrev og formidlingstips til bøkene de får av oss.

- Hvorfor er det viktig med kunnskap om hvilke bøker som passer for målgruppene?

- Jeg husker selv de gangene jeg ikke hadde nok tid til å forberede klassebesøk. Da tok jeg for god fisk det forlagene lovet på om-lagene. Etter å ha lest og

vurdert nesten alt som blir gitt ut av barne- og ungdomsbøker det siste året, med *Leser søker bok* sine kriterier om hva en lettlest bok er, vet jeg nå at mange bøker som gir seg ut for å være letteste, ikke er det. Og når en som sliter med lesing får presentert en bok som lett, og ikke en gang klarer å lese den, da øker hverken selvfølelsen eller mestringsfølelsen. Derfor er det så viktig at bibliotekarer og formidlere vet hva de formidler.

- Har du noen gode råd på veien?

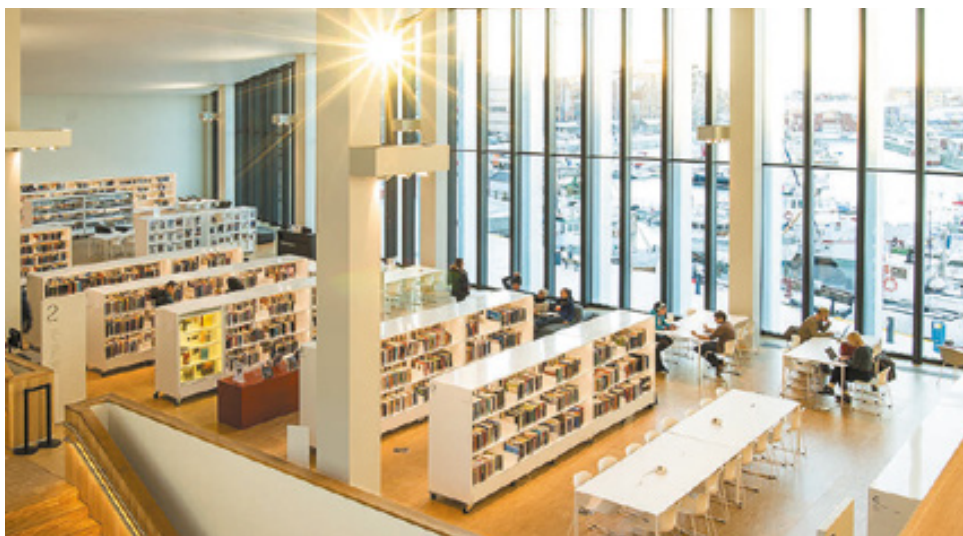
- Hvis man ikke har tid til å lese hele boken, kan man gå inn på Boksøk.no. Alle bøkene som ligger i denne basen er kvalitetssikret fra *Leser søker bok*. Her er det kun bøker man med godt hjerte kan gi til de som leser i motvind. Vi bruker mye tid på å reise rundt i landet med

kurs og foredrag for lærere og bibliotekarer, for å fortelle hva en lettlest bok er og om hvor man finner dem. Vi håper Boksøk.no hjelper bibliotekarene til å formidle rett bok til rett leser.

Eva Rekve er utdannet bibliotekar og jobber i *Leser søker bok*.

© KRISTIN AARLØY ØRDAN

Det nye kulturhuset Stormen i Bodø har fått publikum til å strømme til biblioteket.

Etterlyser satsing på bibliotekene

Formidabelt aktivitetsnivå i bibliotekene, men rammevilkårene går fortsatt ned.

Anna Kathinka Dalland Evans

Folkebibliotekstatistikken fra 2015 viser at antall besøk og arrangement i norske folkebibliotek går opp, og at utlånet – etter flere år med nedgang – er stabilt fra året før. Bak disse tallene ligger en formidabel innsats for litteraturformidling og organisering av ulike arrangement

i bibliotekene over hele landet.

Aktiviteter i bibliotekene har mange positive ringvirkninger utover utlån av bøker. Biblioteket fungerer som et tredje sted mellom hjem og arbeid, en møteplass og en læringsarena. At antall besøk og arrangement øker, viser at formålsparagrafen om biblioteket som møtested og debattarena fungerer.

Brukeradferdsundersøkelsen for storbyene fra 2015 viser at det er klare sammenhenger mellom satsing på den ene siden og besøk og utlån på den andre. Dette kan vi også se i folkebibliotekstatistikken. Bodø, med sitt nye kulturhus Stormen, er et av de stedene som kan vise til økning i besøk. Vi ser den samme tendensen også i Oslo. Deichmanske bibliotek har registrert en økning på 13 prosent i år sammenlignet med i fjor. Økningen skjer i hovedsak på filialer som

er pusset opp, som Furuset og Tøyen, eller som har oppgradert til meråpent, som Majorstuen.

Dårligere kår

- Men det er i kommunane det skjer, og det er i kommunane det skjer seg, sier leder i Norsk Bibliotekforening Mariann Schjeide.

Det er en uttalt tverrpolitisk verdi i Norge at vi skal ha et desentralisert samfunn. Om folk skal bygge, bo og bli, så trengs det møteplasser mer enn noen gang. Dette er særlig viktig foran en forestående kommunereform som allerede er kommet godt i gang flere steder.

Bibliotekene landet rundt sliter med stadig dårligere økonomiske rammevilkår. Mediebudsjetten for bibliotekene går ned de fleste steder. På landsbasis gikk bibliotekenes mediebudsjett per innbygger ned med 6% fra 2014 til 2015.

- Vi står foran ein ny budsjetthøst rundt om i kommunane, og med heiderlege unntak så er det ingenting som tyder på at biblioteka rundt omkring i Noreg skal få betre rammevilkår, sier Schjeide.

Sats på bibliotekene

Det er ønskelig og formålstjenlig for kommunene selv at de ser bibliotekene sine som en del av by- og bygdeutviklingen. Overalt i landet er biblioteket det mest populære kommunale tilbudet. Bibliotekene har potensiale i seg til å bli det samlede torget, om de bare blir satset litt mer på.

Statsbudsjettet 2017: Kommunene må ta sitt ansvar for bibliotekene

Det er kommunene som eier folkebibliotekene, og hovedtyngden av utviklingsarbeidet må drives fram av bibliotekteierne selv, sier Kulturdepartementet i sitt budsjett for 2017.

- No forventar vi at kommunane tek ansvar. Regjeringa lovar auka frie inntekter på 4 milliarder kroner til kommunane og det gir kommunane eit godt høve til å satse på den lokale kulturinstitusjonen som er mest brukt av folket, nemleg folkebiblioteka, sier leder av Norsk Bibliotekforening, Mariann Schjeide.

Kunnskapsdepartementet satser på skolen og ber kommunene ta ansvar for at elever knekker lesekode.

- Regjeringa bør også satse på skolebibliotek, mener Schjeide.

- Lesing er ein nøkkel til kunnskap og skolebibliotek er eit verktøy for læring. *Look to Sweden.*

I Sverige setter regjeringen av øremerkede midler til å ansette skolebibliotekarar, siden forskning viser at bemannede skolebibliotek bidrar positivt til elevers lesevaner og leseferdigheter. Les mer om dette

i medlemssidene i *Bok og Bibliotek* nummer 4/2016.

Det er ingen tiltak for økt tilgang til digitale bøker, tidsskrifter og andre kunnskapskilder, hverken i Kunnskapsdepartementet eller i Kulturdepartementets budsjetter.

- Vi etterlyser ei slik digital satsing med finansiering av nasjonale lisensar og støtte til open tilgang, sier Schjeide.

- Det ville vere god samfunnsøkonomi, og ikkje minst god nasjonal kunnskapspolitikk!

Sakprosatorke for de unge

Hvor er de gode sakprosattekstene for ungdom?

Anna Kathinka Dalland Evans

Folkebibliotekstatistikken for 2015 viser at det ble kjøpt inn færre fagbøker for barn i 2015 enn året før, mens innkjøp av skjønnlitteratur økte.

Mange mener at det i Norge satses for lite på produksjon av sakprosa-tekster rettet mot barn og unge. Er dette en av grunnene til at det blir færre slike bøker å oppdrive i bibliotekene?

- Det er klart at mindre satsing på sakprosa gir seg utslag i færre titler tilgjengelig i bibliotek, sier Ole Ivar Burås Storø, som er medlem av hovedstyret i Norsk Bibliotekforening og jobber i Foreningen lles.

- Jeg er mest opptatt av sakprosa for ungdom. Der er det i hvert fall store mangler. Tall fra Norsk Barnebokinstitutt viser at det ble utgitt 219 sakprosa-bøker for barn og unge i 2014. Av disse var 81 nye norske bøker. De fleste av disse utgivelsene er imidlertid fakta- og hobbybøker for barn.

- Den gode sakprosatteksten for ungdom glimrer med sitt fravær, sier Storø.

Unge vil lese sakprosa

Biblioteksjefen på Hamarøy, Mari Hopland, er leder i Norsk Bibliotekforenings spesialavdeling for skole. Hun er enig i at det er få nye sakprosa-bøker for ungdom. - Når jeg kjenner boka godt, er det ofte enkelt å formidle fagbøker til ungdom, sier hun.

- Klarer jeg å finne interesser som matcher fagboka, har jeg inntrykk av at mange heller leser ei fagbok enn en roman. Særlig de som ikke leser så mye. Men det går bare ikke å komme med gamle, utdaterte fagbøker når jeg står foran en fjortenåring som er interessert i fisking. Så ofte lar jeg være å prøve på fagbokformidling, og foreslår heller krim, spenning og kjærlighet.

Et tomrom

Storø mener at det er et tomrom mellom faktabøker for mindre barn og sakprosa for voksne. Sagt på en annen måte: Det er en avgrunn mellom *Hallo havet!* av Anna Fiske og *Havboka* av Morten Strøksnes.

- Fakta om skumle fisker og raske biler blir for barnslig for ungdom, sier Storø. - Forlag sier det er for dyrt og at de heller ikke er garantert innkjøp fra Kulturrådet. Kulturrådet sier det er for få titler å kjøpe inn. På utsiden står ungdom og formidlere og lurer på hvor blir det av bøkene, fortellingene som skal gi kunnskap.

Mari Hopland er enig.

- Det er stor forskjell på niåringer og fjortenåringer, og jeg tror det er fjortenåringen som har dårligst tilbud i dag, sier hun. - Om jeg får ønske meg noe fra forfattere og forlag, ber jeg om fagbøker om det ungdom interesserer seg for - og det er kanskje alt? - pakka inn i et moderne design. Skrevet morsomt, faglig overbevisende og passelig smalt i hver bok.

En av sakprosasatsingene i dag som faktisk er rettet spesielt mot ungdom er Foreningen lles sitt magasin *Faktafyk*. På grunn av redusert økonomisk støtte fra Kunnskapsdepartementet må foreningen kutte i det populære tilbudet. Neste års utgave ble reddet av bidrag fra Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFF) og Fritt Ord, men gis ut i et mye mindre opplag enn tidligere år.

- Vi skulle gjerne tilbudt magasinet til ungdomsskoleelever i samme opplag som de tre første årene. Opplaget for dette skoleåret er for lite i forhold til etterspørselen og mange elever vil nok bli skuffet over ikke å få *Faktafyk*, sier redaktør for *Faktafyk* Hilde Slåtto i en pressemelding fra Foreningen lles.

Bruk det som finnes

- Faktabøker er en viktig kilde til leselyst for barn og unge, sier leder

av Norsk Bibliotekforenings spesialgruppe for barn og unge, Synne Fredriksen.

- Barn og unge fortjener gode bøker som speiler den verden de lever i, som beskriver deres virkelighet. Selv om en oversettelses bearbeidelse kan være god, er det likevel ikke sikkert at en oversatt bok treffer norsk ungdom.

Fredriksen avslutter med en appell til bibliotekene.

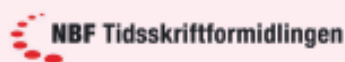
- Så bør bibliotekene også kjøpe inn og formidle de gode norske sakprosa-bøkene som finnes - og med lånerne i ryggen kan vi etterlyse spesifikke tema hos forlagene.

Mari Hopland, leder av NBF Skole.

Synne Fredriksen, leder av NBF Barn og unge.

Tidsskriftformidlingens brukerundersøkelse

Fornøyde og konstruktive tilbakemeldinger.

Sommeren 2016 gjennomførte Norsk Bibliotekforening Tidsskriftformidlingen en brukerundersøkelse. Det kom inn 285 svar på undersøkelsen. 70 % av dem som svarte har vært kunder i mer enn 10 år, og 50 % jobber ved bibliotek med 1 ansatt.

Stein Grødahl, Espen Iversen og Evelyn Bjerke i Norsk Bibliotekforening Tidsskriftavdelingen.

– Vi kan klart konkludere med at kundene våre er godt fornøyde, sier Stein Grødahl, som jobber i Tidsskriftformidlingen. – Vi har generelt fått tilbakemelding på at vi leverer god kundeservice og fakturaer av høy kvalitet.

På en skala fra 1-6 gir 67 % av de spurte karakteren 5 eller 6 («fornøyd» eller «svært fornøyd»). Mindre enn 10 % ga karakter under 4.

– Når vi ser på kommentarene, rapporteres det om noe misnøye relatert til tilbakemeldinger etter reklamasjoner, avbestillingsvinduet og nettsidenes layout, sier Grødahl. Han forteller at Tidsskriftformidlingen kommer til å justere avbestillingsrutinen for å etterkomme kundenes ønsker. Dagens kvitteringer vil også bli nye gjennomgått og tilført mer informasjon.

Tidsskriftformidlingen jobber kontinuerlig med tilbakemeldingsrutiner, for å gi flest mulig kunder tilbakemelding på henvendelser så raskt og effektivt som mulig. Undersøkelsen viser at rundt 80 % er fornøyd eller svært fornøyd med responstid og kvalitet på kundeservice.

– Våre kunder vil også motta et nyhetsbrev fra oss hvor vi forteller mer om resultatene og endringene som gjøres i kjølvannet av undersøkelsen, avslutter Grødahl.

Leder for NBF Nord Ann Britt Svane, biblioteksjef i Narvik Tonje Farseth og Marianne Kappfjell fra den sør-samiske bokbussen på debattkurs med Erik Wold.

Kjør debatt

Aud Tåga

Norsk Bibliotekforenings lokalavdeling for region Nord-Norge var medarrangør til seminaret «Kjør debatt» med tidligere NRK journalist Erik Wold. Seminaret var en av tre bibliotekdager i regi av Nordland fylkesbibliotek, 20.-22. September. Seminaret handlet først og fremst om debattlederens rolle, men også om hva en debatt er.

Erik Wold har lang erfaring som debattleder, og delte noe av sin erfaring med oss.

Wold henvendte seg til publikum og ønsket svar og kommentarer underveis i sitt foredrag. Vi snakket om målet med en debatt, og om hva som kjennetegner en god og en dårlig debatt. Siden disse er motsetningspar, så har man kriteriene for det andre hvis man setter opp kriteriene for det ene. Wold mente at alle kjennetegn på en god debatt må være tilstede for at debatten skal være god – et utsagn det er lett å være enig i.

Wold utfordret også seminardeltakerne til å delta i debatter der og da. De som tok i mot utfordringa, fikk utdelt ulike roller, enten for eller imot det som ble diskutert, eller som debattleder.

Organisasjonsmøtet 2016 – De tillitsvalgtes møteplass

Anna Kathinka Dalland Evans

I slutten av oktober møttes rundt 50 medlemmer fra Norsk Bibliotekforenings lokallag, utvalg og spesialgrupper på Thon hotell Linne i Oslo. Organisasjonsmøtet er til for faglig påfyll, informasjon fra sekretariatet i foreningen og sosialt samvær. Programmet var ganske tett, men det ble likevel tid til pauser og til å snakke med kjente og knytte nye kontakter over en kaffekopp.

Leder i Norsk Bibliotekforening Mariann Schjeide fortalte om styrets arbeid, om Nasjonal biblio-

tekdag, statsbudsjettet, kommunesammenslåinger og andre tema som foreningens medlemmer er opptatt av. Det ble fine diskusjoner, og mange tok ordet. I tillegg til informasjon fra sekretariatet om økonomi, nettsider og Tidsskriftformidlingen, hadde vi besøk av foredragsholdere utenfra. Stipendiat ved Høgskolen i Oslo og Akershus, Jamie Johnston, fortalte om studiet «Libraries, language cafés and integration». Tanja Strøm fra Høgskolen i Oslo og Akershus fortalte om Open Access, og Øystein Stabell fra Oppland fylkesbibliotek fortalte om sponsorsamarbeid i bibliotek.

Får vi tak i deg?

Sekretariatet

Har du byttet epost-adresse i det siste? Har biblioteket ditt slått seg sammen med et annet eller fått ny postadresse? Savner du *Bok og Bibliotek* i posten?

Medlemskontingenten din er viktig for oss. Den bidrar til arbeidet vi gjør med å støtte bibliotek og bibliotekets brukere over hele landet.

Vi sender ut faktura for medlems-

kontingenten på epost på nyåret, deretter en purring på epost og til slutt en faktura på vanlig post. Vi bruker en del tid i sekretariatet på å spore opp medlemmer som har flyttet eller byttet epostadresse, både personer og bibliotek. Vi får ofte en bunke *Bok og Bibliotek* i retur med adresse ukjent.

Det er til stor hjelp om vi får beskjed hvis kontaktinformasjonen din forandrer seg.

Det koster 450 kroner i året å være personlig medlem i Norsk Bibliotekforening. Studenter, pensjonister og arbeidsledige betaler 200 kroner.

Vi har nylig deaktivert 250 medlemmer som vi ikke har fått kontakt med. Er du en av dem og vil bli medlem igjen? Bare gi lyd på nbf@norskbiibliotekforening.no!

Nytt og nyttig

Sekretariatet

God jul

En riktig god jul og godt nyttår ønskes alle våre medlemmer fra leder av Norsk Bibliotekforening Mariann Schjeide, og fra Ann Berit, Stein, Espen, Evelyn, Anne-Hilde, Kathinka og Kristin i sekretariatet.

Medlemskontingent 2017: Din støtte er viktig

Medlemskontingent for 2017 sendes ut i løpet av januar. Har du flyttet eller byttet epostadresse, husk å si fra til oss på nbf@norskbiibliotekforening.no, slik at vi får tak i deg. Din støtte er viktig for oss!

Årets bibliotek

I begynnelsen av desember blir det offentliggjort hvilke tre bibliotek som konkurrerer om å bli Årets Bibliotek 2016. Følg med på vår hjemmeside og i sosiale medier! Til slutt blir vinneren kunngjort den 12.1.2017 kl 14 i Fritt Ords lokaler i Uranienborgveien 2 i Oslo. Velkommen! Se mer info på våre hjemmesider norskbiibliotekforening.no.

Høringsuttalelse

Norsk Bibliotekforening har levert en høringsuttalelse til ny forskrift om avleveringsplikt for allment tilgjengelige dokument og endringer i forskrift til åndsverkloven. Du finner høringsuttalelsen på våre nettsider.

Ny besøksadresse

I februar 2017 får sekretariatet ny adresse. Vi flytter til **Universitetsgata 14**, og flytter sammen med *Museumsforbundet*, *Museumsnytt* og *Bok og Bibliotek*. Telefonnummer og epost forblir de samme.

Organisasjonsmøtet: Foredragsnotater

Foredrag fra organisasjonsmøtet med tips om redigering av nettsider og sosiale medier finner du på våre nettsider. Notater om regnskapsføring er sendt ut til deltagerne.

Høstmøte med tema formidling

Anna Kathinka Dalland Evans

Norsk Bibliotekforenings lokalavdeling for Oslo og Akershus inviterte til høstmøte om formidling

Lokalavdelingens høstmøte fant sted på Nasjonalmuseet – Arkitektur. De flotte lokalene ga en nydelig ramme til møtet, som begynte med mingling, småprat og servering av tapas i museets café. Etterpå tok kurator Eli Solsrud fra Nasjonalmuseet deltagere med på en liten rekke arkitektur-gymnastikkøvelser som ofte brukes under skolebesøk på museet. Øvelsene er utviklet for å utfordre sansene våre, og for å gi en følelse av hvilke bygningsstrukturer som for eksempel er mest stabile. Solsrud fortalte også om

Nasjonalmuseets formidlingsstrategi og hvordan de lager undervisningsopplegg for skoleklasser tilpasset ulike klassetrinn. Deretter var det Oddmund Kårevik, bibliotekar ved Enebakk bibliotek, som snakket om formidling og leste diktet «Korleis ser din farge raudt ut» av Sonja Åkesson. Kårevik ble nylig kåret til publikumsvinner i NM i litteraturformidling, og har en spalte om leseopplevelser i *Bok og Bibliotek*.

- Det var et vellykket arrangement, sier leder av lokalavdelingen for Oslo og Akershus Sunniva Evjen.

- Jeg tror mange syntes det var gøyalt med de fysiske øvelsene, og at det var interessant å se formidling fra et annet perspektiv enn biblioteket. Dessuten var det veldig stas å ha Oddmund på besøk, han ga oss en veldig fin opplevelse med dikt-opplesing.

Medlemsintervjuet

- Hvilket bibliotek føler du er ditt bibliotek?

- Enkelt spørsmål. Det må berre bli 176-åringen Gloppen folkebibliotek. Her har eg arbeidd i snart 28 år, frå kortkatalogen og handskevne purringar si tid – til dagens mylder av kvardagsaktivitet. Mykje er likt og mykje er svært annleis, både på desse 176 åra og desse 28 åra. Frå biblioteket har eg sett ungar bli vaksne, yrkesaktive bli pensjonistar, og kor bibliotekbruk kan variere etter livssituasjon. Eg er svært glad i biblioteket, som ikkje er mitt, men vårt. Aller mest er eg glad i den daglege dont. Kvardagen!

- Hva leser du akkurat nå?

- Eg har akkurat avslutta danske Stine Pilgaard sin siste roman: «Leilighetssanger», ei bok eg likte veldig godt. Det er ein slags kollektivroman, der universet er ein bygård i Århus, der hovedpersonen bur. Kvardagsleg og slenrande fortald – og samtidig stramt komponert, oversatt av Erlend Loe.

- Hvilken bibliotekpolitisk sak opptar deg?

- Å få til gode fellesordningar for eboklån - både frå papirbøker og lydbøker, er svært viktig. I biblioteks-kvardagen står og fell mykje på økonomi, det gjer ikkje seg sjølv å arbeide godt mange ulike oppgåver, det krev ressursar, og her kan det gjerast fleire fellesgrep.

- Hvorfor er det viktig å være medlem av Norsk bibliotekforening?

- Saman vert vi sterkare! Og biblioteknorge er fragmentert, små og store bibliotek, med ulike eigarar, ulike departement, ulike fagforeiningar. Så ein slik paraplyorganisasjonen trengs, som då sjølsagt må jobbe med problemstillingar som ikkje gjeld alle, men som og kan trekke trådar, og snakke Bibliotek med stor B.

- Hvordan tror du fremtidens bibliotek ser ut?

- Tja, kva slags overraskingar har vi fått om 10 år? Dei kan vere mange! Dei siste åra har vore dei mest spennande i mitt bibliotekliv - vi har arbeidd på måtar vi ikkje hadde sett føre oss, berre for få år sidan, t.d. med formidling. Det har skjedd mykje med bibliotekutvikling berre her i Sogn og Fjordane. Mange folk rundt ikring snakkar med stoltheit om sine bibliotek. Eg håpar at det blir plass til bibliotek som stimulerande aktive rom, samtidig med plass og inspirasjon til ro, ettertanke og fordjupning. Både fysisk og digitalt. Med fleire nødvendige digitale fellestenester som basis, trur eg det er plass til mange ulike folkebibliotek - og eg trur små bibliotek absolutt har sin plass, og kan ha andre kvalitetar enn større, t.d. i relasjon til publikum og lokalsamfunn. Jfr vesle Berg bibliotek i Nordland – Årets bibliotek 2015.

ARILD REPPEN

- Hva har du lyst å lese mer om på medlemssidene våre?

- Saknar ikkje noko, sidene syner mykje god jobbing. Heia NBF!

Navn: Torill Berge

Medlemsnummer: 1836

Arbeider som: Biblioteksjef på Gloppen folkebibliotek, medlem i Norsk Bibliotekforenings lokalavdeling for Sogn og Fjordane.

SØK AKTIVITETSSTØTTE 2017

Norsk Bibliotekforenings lokalavdelinger og spesialgrupper kan søke om aktivitetstilskudd til:

Arrangementer, ulike aktiviteter, faglig og politisk utvikling.

Aktivitetstilskudd skal gå til aktiviteter **ut over** selve driften av laget. Eksempler: debattmøter, stand, seminarer, medlemsundersøkelser, kurs, vervekampanjer, omvisninger osv.

Aktivitetstilskudd kan dekke både interne aktiviteter for egne medlemmer eller aktiviteter rettet mot bibliotekbrukere. Søknaden skal inneholde budsjett. Mer informasjon blir sendt ut og legges på norskbibliotekforening.no

Søknadsfrist: 1. februar 2017

Send søknaden til: abh@norskbibliotekforening.no

2017

uke 5

Tirsdag

1

februar

Søknadsfrist

Meråpent Bibliotek fra Axiell - en utvidet service til brukerne - **når det passer dem!**

Stadig flere bibliotek tilbyr Meråpent Bibliotek, hvor brukere med lånekort får adgang til biblioteket utenom betjent tid - når det passer dem.

På Meråpent Bibliotek kan brukerne benytte lokalene, låne, levere, søke, hente og reservere, lese og finne informasjon, gjøre lekser, møte venner, bruke publikumsmaskiner, benytte trådløst nettverk og mye mer.

Det er mange spørsmål, som skal besvares, før biblioteket er klar til å innføre Meråpent Bibliotek.

- Hvor skal man starte?
- Må vi ha kameraovervåkning?
- Tar det lang tid og hvem skal gjøre hva og når?
- Hva med lys, lyd, lås, alarm?
- Kan det passe inn i våre lokaler?

Trenger du hjelp tar vi gjerne en tur innom ditt bibliotek!

Kontakt oss på:

+45 33 38 25 25 • axiellno@axiell.com • www.axiell.no

AXIELL

Bibliotek är öppet dygnet runt på Teneriffa

Det började som en tanke om social inkludering, och om att ge biblioteken en större roll i det kanariska samhället. En nu modell infördes i Santa Cruz, Teneriffa, som bestod av en inbjudande miljö och öppettider dygnet runt. Nu åtta år senare kan man konstatera att försöket var lyckat.

TEKST OG FOTO: ANNA STERNFELDT
FRILANSJOURNALIST

På Teneriffa har man satsat på ett innovativt bibliotekskoncept i samband med att man 2008 öppnade ett nytt kulturcenter i öns huvudstad Santa Cruz. Det är ett samarbete mellan Teneriffas lokalstyre och Kanarieöarnas gemensamma regering. Visionen bakom TEA (Tenerife Espacio de las Artes) var att skapa en mötesplats där människor kan dela med sig av idéer och få kunskap utifrån synen om social jämlikhet. Det fanns en föreställning och förhoppning om att kunna uppmuntra och stimulera fler människor att läsa genom att omforma biblioteken till kulturella nav. Man ville med den här modellen helt enkelt introducera en ny mening av bibliotekens roll i samhället. Och det var något som man förutsatte krävde inbjudande allmänna utrymmen men också mer tillgänglighet, och därför har TEA:s bibliotek öppet 24 timmar om dygnet alla dagar i veckan.

Att man har lag ner stort tankearbete på att försöka skapa inbjudande utrymmen blir tydligt när jag kommer in i bibliotekets luftiga och ljusa salar. För det är just vad det är. Salar. Med väldigt högt i tak och med ett naturligt ljus som filteras in genom ytterväggarnas säregna håligheter. Lampinstallationer som hänger ner ifrån taket förstärker ljusets effekter på ett alldeles speciellt sätt. Och det är alltså i de här specialdesignade salarna som stadens invånare kan läsa böcker och

tidningar, använda datorer, skriva, eller kanske bara vara, under dygnets alla timmar.

Bibliotekarie Charo Montañez säger att det mest är studenter som kommer på nätterna, för att de kan sitta här och läsa i lugn och ro.

– Men det är även en del människor som har svårt att sova som kommer hit. De kan sitta här och läsa en stund och känna att det finns andra människor som också är vakna på natten. Och så är det en del med sociala problem som kommer, för att de känner att de har en lugn plats inomhus som de kan gå till. Här finns ju tidningar och annat de kan ta del utav, så att vara här ger dem en mer stimulerande miljö än de annars kanske har tillgång till.

Charo säger att just social inkludering är en del av själva bibliotekskonceptet, vilket de förlängda öppettiderna bland annat handlar om, men även det att kommunen har anställt nattpersonal med olika slags handikapp för att ge personer som vanligtvis har svårigheter på arbetsmarknaden en möjlighet till jobb.

– Från klockan 20.00 till 08.00 har vi inga bibliotekarier, utan den personal som jobbar då är här för att hålla ordning, och för att liksom finnas till hands. Det har hittills fungerat mycket bra, här är lugnt på nätterna och skulle det uppstå några problem så finns det alltid två säkerhetsvakter i området.

Efter att ha utvärderat verksamheten efter de år som biblioteket nu har varit öppet ser man enligt Charo bara de nattliga öppettiderna som positivt så det finns inga tankar i nuläget om några förändringar. De nattliga öppettiderna har inte ju inneburit några problem och nattpersonalen trivs.

– Och besökarna på nätterna fortsätter att komma, säger Charo.

Medan jag står och pratar med bibliotekarien kommer en äldre man förbi som blir nyfiken på vad vi diskuterar så vi inkluderar honom i vårt samtal. Han säger att han ofta är på biblioteket för att låna böcker men aldrig på sena kvällar. Faktum är att han inte visste att biblioteket hade öppet nattetid förrän nu, men säger att han ändå aldrig skulle gå hit så sent, han känner sig bekväm med att vara hemma.

– Och inte för att Santa Cruz är någon farlig stad men jag vill inte gå ut på natten, jag är inte så ung längre, 75 år, och man vet aldrig, jag kan ju bli rånad. Men annars tror jag att det är bra att biblioteket är öppet på natten. Det finns många studenter som behöver lugn när de ska läsa och det kanske de inte alltid kan få hemma.

Och det är just det som några förbipasserande besökare också säger, att det är väldigt bra att sitta här och läsa under mörkrets timmar.

Jag pratar med Eva och Alexandra, två yngre tjejer. Eva, som är en alert in-

Inkludering. Bibliotekarie Charo Montañez säger att just social inkludering är en del av själva bibliotekskonceptet, vilket de förlängda öppettiderna bland annat handlar om.

tensiv tjej på 14 år, säger att hon använder biblioteket väldigt mycket.

– Jag är här flera dagar i veckan. Jag tar med mig min lunch hit och sitter och läser mellan 14.00 och 20.00. Det är så fina lokaler och det fungerar väldigt bra att vara här. Jag får mycket gjort, för det finns inget annat som distraherar.

Däremot säger Eva med ett leende att hon ännu är för ung för att sitta här på nätterna, men att den tiden lär komma eftersom hon vill fortsätta studera framöver, och då är det språkstudier som gäller. Men det är många av hennes äldre bekanta som går till biblioteket under mer sena timmar.

– Speciellt inför någon examen.

Alexandra 15 år, använder också biblioteket flitigt. Flera dagar i veckan. Både för att låna böcker men också som Eva, för att sitta och studera.

– Det är jättebra att sitta här, miljön är så speciell, man får sådan läsro.

Precis som Eva är Alexandra ännu för ung för att vara på biblioteket under mer sena timmar, men hon säger precis som Eva att hennes äldre vänner och bekanta använder biblioteket under natten, och det främst när examen närmar sig.

– För då måste de fokusera extra, säger Alexandra.

Jag förstår av vad jag sett, och de samtal jag haft, att de som designat TE-A:s bibliotek i Santa Cruz här på Teneriffa har lyckats bra med sina intentioner. Man har skapat en inbjudande miljö där människor gärna vill tillbringa sin tid och man har rört sig i riktning mot en vidgad social inkludering. Men trots den behagliga interiören så är byggnaden märkligt nog trist och färglös utvändigt. Och det är en stor byggnad. Hela komplexet är på 20 622m², varav biblioteket upptar en fjärdedel. Det ser mest ut som ett stort parkeringshus. Men man kanske inte kan få allt. ■

Grunnlaget for denne artikkelen er fra bacheloroppgaven min, *Record Information Managers within Statoil – an analysis of the role in various locations*, ved Høgskolen i Oslo og Akershus, som jeg skrev vårsemesteret i år. Våren 2016 utførte jeg en undersøkelse av rollen som informasjonshåndterer, Record Information Managers (RIM), i forskjellige land i Statoil. I mai 2015 hadde jeg praksis hos Statoil i Oslo hvor jeg fikk ett innblikk i hvordan informasjon håndteres internasjonalt i selskapet. Jeg hadde praksis i Development and Production International (DPI). Det jeg lærte under praksisperioden, la grunnlaget og interessen for å finne ut mer om rollen som RIM i et selskap med internasjonalt perspektiv.

Statoil har i dag kontorer i 37 forskjellige land i verden (Statoil, 2016). Development and Production International (DPI) har 17 lokasjoner rundt i verden, mens Development and Production United States (DPUS) er ansvarlig for USA og Mexico. Av disse 19 har 13 lokasjoner en *Record Information Manager* (RIM).

Mye felles på tvers av nasjonale grenser

RUNA MARIE TJÅLAND
BIBLIOTEKAR

I en organisasjon som Statoil, er RIM-rollen – Record Information Managers – avgjørende for at informasjon og dokumenter er lagret trygt, sikkert og enkelt gjenfinnbart.

I forbindelse med min bacheloroppgave utførte jeg i våren 2016 en undersøkelse som omhandlet på hvilken måte beliggenhet kan påvirke hvordan informasjon blir håndtert. Jeg intervjuet fem RIMere som jobber i forskjellige land innenfor DPI eller DPUS: Scotland, Angola, Brazil, Canada og USA. Disse ble valgt fordi RIMene i disse landene nettopp har Informasjonshåndtering som deres hovedoppgave. Ved noen av de mindre lokasjonene kan en RIM ha flere roller, hvor kun 20% av tiden deres er til RIM rollen.

Det er store kulturelle forskjeller mellom mange av landene Statoil finner seg i. Dette har jeg selv opplevd på nært hold, da jeg som barn av Statoilansatt har bodd i flere av landene hvor Statoil opererer, inkludert to av landene jeg har fokusert på i min oppgave.

De fem RIMene jeg intervjuet har ulik formell bakgrunn for jobben som informasjonshåndterer. Kun RIMen i Canada hadde bibliotekfaglig bakgrunn. RIMene i USA og Brazil hadde informasjonshåndtering bakgrunner fra RIM-sertifikat og arkivfag, RIMene

i Skottland og Angola hadde ikke faglig bakgrunn og fikk intern opplæring. Bakgrunnen ser ut til å ikke ha innvirkning på utførelsen av deres arbeid. Alle RIMene kommenterte at det å lære mens man jobbet var viktig.

RIM-rollen

De RIMene som ble intervjuet mente at rollen deres var viktig og relevant. RIMene bruker mesteparten av tiden sin til å hjelpe kollegaer med dokumenthåndtering. Fra min praksisrapport fra vårsemesteret 2015 viste det seg at Country RIM ble brukt mindre

Informasjonshåndtering i en svær organisasjon kan by på utfordringer, spesielt når det er en med internasjonal virksomhet. Kart av alle Statoil land i lilla. Rosa prikker representerer landene som ble intervjuet i løpet av undersøkelsen. [Statoil, 2016]

en å spørre en kollega for hjelp med å håndtere SharePoint. Dette er Microsoft sin løsning for å samarbeid på dokumentasjon med å dele dem enkelt og trygt.

I tillegg viser undersøkelsen at å promotere krav og beste praksis i håndtering av informasjon, er nødvendig for at Statoils ansatte skal ha en forståelse for fagområdet. Ved å promotere informasjonshåndtering, blir ansatte mer villige til å spørre flere spørsmål og de vil tenke mer på emnet. For å promotere informasjonshåndtering bruker RIMene enten møter, epostlister eller «face-to-face» kontakt. RIMene håndterer spørsmål fra ansatte om lagring og gjenfinning av informasjon i SharePoint. Disse henvisningene er ofte noe RIMene må håndtere og med enda mer teknologiske utvikling, vil disse utfordringene bare bli større og større.

Ved hjelp av Marit Syvertsen, informasjonshåndteringsspesialist i DPI Oslo, kommuniserer RIMene via det de kaller *The RIM Network*. Nettverket hjelper dem å snakke sammen for eksempel gjennom kvartalsvise videokonferanser. Da har de to forskjellige møter på en dag siden det er store tidsforskjeller mellom, for eksempel, kontoret i Aserbajdsjan og

i Canada. RIMene var utrolig positive til nettverket fordi det ga dem en viktig link til andre RIMer. Mange av dem kommenterte at å være den eneste RIMen på sitt kontor og i sitt land kunne være svært ensomt. De oppdaget ofte at de hadde de samme utfordringene som man hadde i andre land ved å snakke sammen i nettverket. De gir hverandre tilbakemelding på hva som fungerer for dem og hvordan de løser problemer isteden for å måtte «finne opp hjulet på nytt.»

Lokale krav

Det er ett hovedaspekt som gjorde at hvert land og kontor har forskjellige måter å håndtere informasjon på. Hvert land følger lokale krav. For eksempel er elektroniske kopier av dokument regnet som sanne kopier i USA og Canada. Dette er ikke tilfelle i Brasil. Det fysiske arkivet i Brasil er det største innenfor DPI fordi mange typer dokumenter må lagres fysisk, og ved en eventuell tvist må bevisførsel skje med papirdokument. Elektronisk kopi regnes ikke som godt nok. Dette endrer rollen til RIMen i Brasil og hun har to personer som jobber i det fysiske arkivet for henne. Disse to an-

satte jobber med å skanne de fysiske dokumentene og legge dem inn i en «indeks». I forhold til de andre RIMene som har fysiske arkiv, jobber RIMen i Brasil minst med arkivet, hun hjelper heller ansatte med å søke i indeksen når de har behov slik hjelp.

Hvert land har forskjellige lover som Statoil må ta hensyn til. Det påvirker informasjonshåndteringen, og dermed også RIMrollen. Min teori før jeg startet undersøkelsen var at de lokale kravene påvirket RIMrollen i en stor grad. Undersøkelsen viste at kravene påvirket dem, men ikke i like stor grad slik jeg trodde. Dette fordi RIMene i landene jeg fokuserte på kjenner de lokale kravene i deres land. Selv om det kan være store forskjeller mellom de lokale kravene i forhold til i Norge, påvirker ikke dette RIM-rollen. Det viktigste er å innrette seg etter de lokale kravene og deretter håndtere Statoils krav. Hvis et lokalt kontor støter på et rettslig problem vil man først og fremst måtte svare til myndighetene i det gjeldende landet, og ikke til norske krav. Hver RIM kommenterte at lokale krav ikke påvirket dem så mye, noe som sannsynligvis

skyldes at de er godt kjent med sitt lands lokale krav.

Fysisk arkiv

Som nevnt tidligere har hvert land forskjellige måter å håndtere originaldokumenter på. Det påvirker dermed det fysiske arkivet, og dermed også RIMrollen. I Aberdeen og Angola jobber RIMen jevnlig med det fysiske arkivet. De må skanne dokumenter selv og håndtere indeksen. RIMen i Aberdeen etablerte det fysiske arkivet, men kommenterer at det fortsatt trengs å jobbes med ettersom de er i et midlertidig kontor. I Angola har de også et eksternt fysisk arkiv som RIMen håndterer. Det brasilianske fysiske arkivet er det største og er påvirket av de lokale kravene. I USA og Canada er det enten ingen fysiske arkiv, eller kun små rom med dokumenter. De to RIMene der har ikke ansvar for de fysiske arkivene, kun elektroniske dokumentene.

RIM-rollen i Statoil

Record Information Managers-rollen som Statoil har etablert i sine land utfører en relevant og viktig jobb. Selv om de lokale kravene endrer rollen fra land til land, kan RIMene fortsatt støte på de samme problemstillingene i jobbene deres. Endringer i de lokale kravene vil i stor grad påvirke RIMene. Siden RIMene får mange spørsmål om informasjonshåndtering fra kollegaer, forteller det at rollen er nødvendig i en stor bedrift som Statoil. Teknologisk utvikling kan by på flere problemer, men også positive løsninger med tanke på informasjonshåndteringen til de ansatte. Hvor i verden en RIM befinner seg, påvirker ikke ham eller henne på en negativ måte, men det krever at de må forholde seg til lokale lover og retningslinjer for informasjonshåndtering. I en organisasjon som Statoil, er RIM rollen avgjørende for at informasjon og dokumenter er lagret trygt, sikkert og enkelt gjenfinnbart. ■

KILDER

Statoil Worldwide. [Screenshot] [2016]. Retrieved 11 May 2016 from <http://www.statoil.com/en/About/Worldwide/Pages/default.aspx>

Tjåland, Runa Marie. [2016, 19. mai]. *Record Information Managers within Statoil – an analysis of the role in various locations*. [Bacheloroppgave, Høgskolen i Oslo og Akershus]

Monica Skybakmoen utenfor Elverum bibliotek. Foto: Elverum kommune.

Egen barneavdeling på Elverum

I begynnelsen av november var det duket for omorganisering av avdelingene på Elverum bibliotek. Årsaken var «for å kunne ha arrangementer for barn i åpningstida. Det har vi aldri kunne hatt fordi vi ikke har noe sted å gjøre av dem» sier biblioteksjef Monica Skybakmoen til Østlendingen (ostlendingen.no). Biblioteket kan nå skilte med både egen barneavdeling og ungdomsavdeling. I tillegg har det kommet en myldresone der folk kan treffes, lese aviser eller bøker mens de tar en pause eller venter på bussen. ■

Rendalen bibliotek i kommunehuset. Foto: Rendalen bibliotek.

Biblioteksammenslåing

Fra nyttår blir antallet bibliotek i Rendalen kommune halvert fra to til ett. Biblioteket på Otnes holder åpent ut året, men deretter slås det sammen med biblioteket i kommunehuset. Økonomiske årsaker ligger bak beslutningen, og biblioteket i kommunehuset ble valgt over det på Otnes blant annet på grunn av langt høyere utlånstall. Biblioteksjef på Otnes, Oddveig Kværnes Bakkom, forteller at hun syns det er trist at avdelingen blir borte, men legger til at hun forstår avgjørelsen. «Vi skal gjøre vårt ytterste for at rendølene og turistene skal få låne seg bøker og andre medier framover også», sier hun til Østlendingen (ostlendingen.no). ■

Gitte Kolstrup, forfatteren av artikkelen, er Bibliotekdirektør for Universitetsbiblioteket i Stavanger fra 1. januar 2014. Tidligere Det Kongelige Bibliotek i København, Universitetsbiblioteket på Nord Universitet og Statsbiblioteket i Århus.

Bibliotekets styrer mot at:

Alle faste medarbeidere deltar i et eller flere utviklingsprosjekt. Fokus er på våre brukere, og vi gjør alt for at de skal få kvalifisert hjelp og trives hos oss. Vi vil gjerne prøve nye tiltak og sier mer ja enn nei. Vi prøver å se nye muligheter hele tiden og fokusere på å ta vekk tidstyver og gamle prosedyrer, som ikke har mening lengre.

Universitetsbiblioteket i Stavanger:

har fire betjeningssteder: Hovedbiblioteket på Campus Ullandhaug og tre avdelinger på Arkeologisk Museum, Institutt for musikk og dans, samt medisinsk bibliotek på Stavanger universitetssykehus. Ca. 35 faste medarbeidere, 20 studentassistenter

Hva jobber vi med nå:

Vi holder på å lage en ny organisasjonsform og vil ha denne på plass i 2017. I tillegg jobber vi med å bedre det fysiske miljøet på biblioteket: mer spennende lokaler, bedre stoler, bord, leseplasser og bedre luft, toalettforhold mm. Den elektroniske bibliotekar vil være et supplement til skranken. Den skal være et tilbud til de ansatte, og blir iverksatt innen årets utgang. Vi har begynt å se på muligheten for en digital lab – hvor biblioteket blir en del av å undervise i nye digitale læringsprogrammer. På bibliotekets Læringsstøttesenter og Studieverksted jobber vi med en ny MOOC: Effektiv læring som blir ferdig primo 2017. Vi har akkurat kjøpt Norges første Hublet, som er en innretning hvor vi kan låne ut leseplater og som selv renser og lader opp disse etter bruk.

Besøktallet steg 48 prosent med døgnåpning

26. august 2015 *døgnåpnet* Universitetsbiblioteket i Stavanger sin hovedavdeling på Ullandhaug. Det er et bibliotek på ca. 3000 m² med 100.000 fysiske bøker. Vi hadde en lang prosess for å få sjøsatt ideen.

AV GITTE KOLSTRUP
BIBLIOTEKDIRKTØR,
UNIVERSITETET I STAVANGER

Først måtte ledelsen og personalet overbevises om at dette var en god idé, deretter ble det møter med driftsavdeling, rengjøringspersonale, verneombud, HMS-folk m.m. Men utholdenhet lønner seg, og til slutt fikk vi lov å kjøre et prøveperiode fra august 2015 til januar 2016.

Mange var skeptiske: Ville noen bruke biblioteket som festlokale, ville bøkene bli stjålet, ville der være rot og søppel overalt, ville de overnatte eller ville uønskede komme inn? Ville studentene bli utilfredse med den ubetjente skranken etter kl. 18. Hva med vold og overfall?

Vi har betjening i skranken 8-18 hver dag og lørdag 11-17. Men utover disse tidspunktene må lånerne betjene seg selv på utlånsautomatene og bruke bibliotekets øvrige fasiliteter. Vi har vakt til kl. 23 om kvelden som sitter i bygget, og Securitas inspirerer på nattetid. En alarmknapp ved skranken går direkte til Securitas.

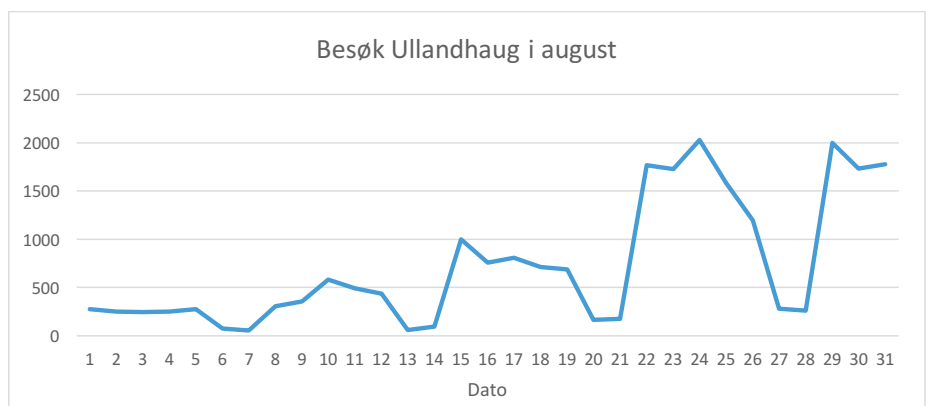

Glade døgnere. Fra venstre Suvada Veledar, Gitte Kolstrup og Kjersti Krogstad Hettervik.

Vi rydder skranken når vi går og låser diverse saker inn i et skap, så det ikke ligger noe fremme. Vi har en god rutine på det, og det er ikke noe særlig ekstraarbeid.

Hva har skjedd:

Vi har det siste året hatt en øking i besøkstallet på 48 prosent. 10- 20 prosent av brukerne kommer utenom betjent åpningstid, og spesielt omkring eksamens-tider sitter mange på kvelds- og nattetid. Vi merker den økte tilstrømming i den betjeningstiden. Vi har måttet sette mer

personale i skranken, og vi ser at vi får flere og flere faglige spørsmål som det tar tid å svare på. Men det gleder oss – det er jo nettopp det vi ønsker: å bruke vår kompetanse og gjøre studentene til bedre informasjonsbrukere.

Besøkstall:

- 1. halvår 2014: 119.213
- 1. halvår 2015: 137.966
- 1. halvår 2016: 203.865

Biblioteket er stort sett preget av arbeidsro. Det er ikke stor forskjell mellom når biblioteket er betjent eller ikke. Studentene sitter stille og rolig og leser og snakker lavt. Vi har ikke hatt fest eller noen av de andre tingene som vi var bekymret for før

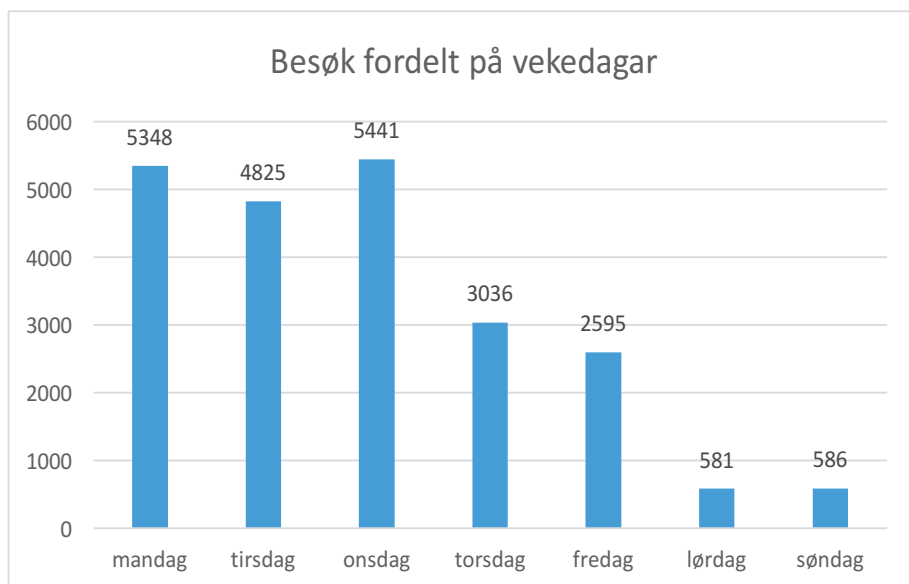
starten. Studentene er veldig tilfredse med tilbudet – særlig det å kunne sitte om kvelden på biblioteket uten å bli fristet av å se en serie på tv i stedet for å jobbe, som en gjerne blir om en sitter hjemme.

Besøksstatistikk

- På Ullandhaug var det 22.412 besøkende i august 2016.
- 2468 av disse kom når biblioteket var ubetjent, det vil si om lag 11 prosent.
- 789 av disse kom mellom kl. 00:00-07:59. det er om lag 3,5 prosent.
- Mandag 15. august var det semesterstart, og da hadde vi nøyaktig 1000 besøkende, og besøkstallene var svært høye i slutten av måneden (se illustrasjon)

Det er minst aktivitet i biblioteket kl. 05-06 og mest aktivitet kl. 12-13. Slik var besøket i august per hele time fordelt på klokkeslett:

Klokkeslett	Besøk
00:00	22
01:00	25
02:00	11
03:00	12
04:00	11
05:00	8
06:00	78
07:00	622
08:00	1892
09:00	1874
10:00	2668
11:00	2531
12:00	3469
13:00	2637
14:00	2150
15:00	1573
16:00	1076
17:00	606
18:00	394
19:00	275
20:00	195
21:00	137
22:00	102
23:00	44

Stor suksess, men hva er ulempene?

Vi har fått en stor belastning i skrankene med mange spørsmål, og har måttet sette flere folk i skranken. Selv om det i første omgang kan synes som en belastning, må vi ikke glemme at det er en reell suksess. Vi har dessverre ennå ikke tilgjengelig statistikk for å se om utlånstallet har økt tilsvarende.

Bøkene blir brukt, hyllene blir rotet i, og vi har måttet sette ekstra bemanning med å rydde i hyllene når mange mennesker bruker vårt materiale. Belastning, men like fullt suksess.

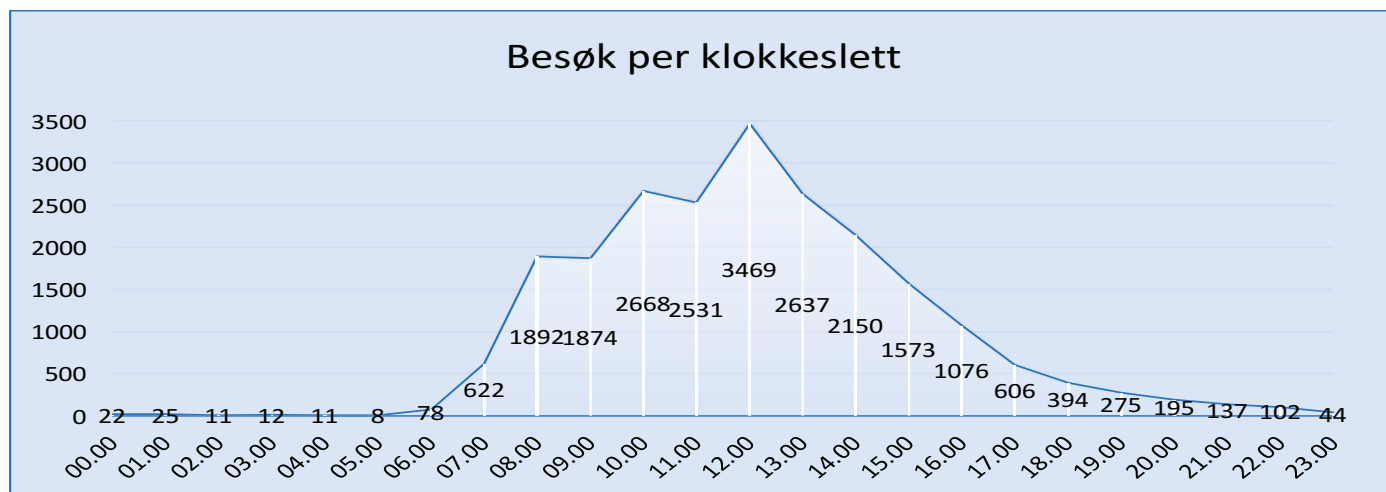
Der er økt behov for rengjøring og vi har for liten toalettkapasitet, men dette holder vi på med å ordne opp i.

Ventilasjonssystemet, som er fra da bygget ble bygd på 70-tallet, kan dessverre ikke levere frisk luft nok til så mange personer som nå kommer. Vi har møter med Statsbygg og Driftsavdeling og jobber på å finne en løsning på det.

Er der noe vi vil endre på fremover?

I forhold til døgnåpent er det ikke noe vi vil gjøre annerledes. Vi vil bare ordne opp i de forholdene vi har beskrevet med rengjøring, toaletter og mer luft. Men det er en kjempesuksess fra dag en, og vi kan kun oppfordre andre bibliotek til å gjøre det samme om de har mulighet for det.

Biblioteket har virkelig fokus på hvordan folk liker å sitte og vi skaper derfor hyggelige og hjemlige rammer om studiet. Det gjør jo at vi er den mest attraktive plass å lese på campus. Jeg mener Universitetsbiblioteket burde ha ansvar for alle leseplasser på hele Universitetet for å gjøre plassene attraktive – i dag er det ikke nok bare å sette fram et bord og fire stoler. Det skal mer til, og det er det vi på bibliotekene er eksperter i å skape. Det beste hadde vært at alle leseplasser og grupperom ble plassert i forbindelse med biblioteket og ikke rundt på separate hus på campus, hvor de ofte har trange kår. ■

Det er relativt lavt besøk midt på natten, men det vil øke når eksamensperioden setter inn.

– Meråpnet er fremtiden

Meråpnet er blitt en suksess. Og det viser statistikken, sier Stine Raaden, biblioteksjef ved Kongsvinger bibliotek, som er et kombinasjonsbibliotek.

TEKST OG FOTO: INGRID S. STEPHENSEN
BIBLIOTEKAR OG JOURNALIST

Stine Raaden synes at biblioteket som består av folkebiblioteket og biblioteket ved videregående skole, fungerer svært godt.

– Det er en bra løsning. Jeg ser flere muligheter enn problemer. Det er en god måte å bruke ressursene på. Kompetansen blir samlet. Samlingene er felles. Alt er integrert. Vi er blitt ett bibliotek. Og både vi ansatte og brukerne oppfatter biblioteket som ett og ikke som to med ulike funksjoner. Det er mange fordeler med kombinasjonsbibliotek. Kombinasjonen ga oss et løft, understreker Raaden.

– *Hva må til for at en sammenslåing med to ulike typer bibliotek skal lykkes?*

– Planlegging er nøkkelen til suksess. Jeg var så heldig å få være med i prosessen om å fusjonere bibliotekene helt fra begynnelsen. Folkebiblioteket var nedslitt og trengte nye lokaler. Fylket skulle bygge ny skole, og da var det naturlig å tenke helhetlig. Da åpnet nye muligheter seg. Kongsvinger er en by med rundt 18 000 innbyggere og behovet for et godt bibliotektilbud var stort. I 2007 ble en arbeidsgruppe satt ned. At vi alle ønsket det samme, spilte en stor rolle. Målet var å få til et godt bibliotek til innbyggerne. Og etter to års planlegging og bygging kunne biblioteket åpne sine dører i 2009, forteller Raaden, og viser stolt rundt i lokalene.

Positive erfaringer

– Etter syv års drift er erfaringene positive. Alle ønsket å få det til. Utgangspunktet var samarbeid på tvers av grenser. Å tenke helhetlig er viktig. Resultatet er at vi i dag

driver ett bibliotek. Hele tiden har vi en god dialog om driften. Vi må tenke nytt og få nye samarbeidspartnere. Dette er svært viktig nå som flere kommuner slår seg sammen. Nye måter å drive bibliotek på tvinger seg frem. Vi må være åpne for endringer, hevder Raaden, som synes samarbeidet med skolen er godt.

– To ganger i året har vi møter der vi diskuterer driften i et større perspektiv. Ledelsen består av rektor, ass.fylkessjef for videregående skole, kultursjefen og biblioteksjefen. Disse møtene er viktige. Ting blir tatt opp, og vi ser på hva som fungerer godt og hva vi bør gjøre noe med. Som biblioteksjef opplever jeg respekt for mine synspunkter, sier Raaden, som synes møtene er givende.

En suksess

Biblioteket er blitt kjent for suksessen med kombinasjonen.

– Jeg får mange henvendelser fra biblioteksjefer i hele landet. De spør meg om mine erfaringer. Jeg sier at fusjoner ikke er noe å frykte, men planlegging er viktig. En partnerskapskontrakt som slår fast hvordan samarbeidet skal være, må være vedtatt.

– Partnerskapsavtalen beskriver styringsform og ressursfordeling. Partene plikter å holde hverandre informert om forhold som har betydning for samarbeidet. Videre plikter partene å drøfte prinsipielle og overordnede saker som angår biblioteket i et skole- og samfunnsutviklingsperspektiv. Det fremkommer av avtalen at biblioteksjefen er felles daglig leder for kombinasjonsbiblioteket og har

Stine Raaden deler gjerne sine gode erfaringer med andre.

fullmakt til å organisere driften, både når det gjelder personalet, fag og økonomi. Hvor mye partene bidrar med i lønn, innkjøp og felles driftsutgifter er tydelig definert.

Felles personale

– *Enkelte kombinasjonsbibliotek har en modell hvor skolebibliotekaren rapporterer til rektor, men dere har valgt en annen modell?*

– Skolebibliotekaren er ansatt og lønnet av fylket, men rapporterer direkte til biblioteksjefen. Dette synes vi er naturlig. Og det fører til at vi opplever oss som et felles personale. Ressursene må brukes på tvers. Det er fremtiden. Vi må leve med strukturelle endringer. Vi må også ta pulsen på samfunnet. Se hva som endrer seg og tenke nytt sammen. Vi må også knytte til oss nye partnere. For eksempel kan jeg nevne at vi har fått midler av VOX og Glomma Interkommunale voksenopplæring til lesegrupper og dataopplæring for innvandrere. Biblioteket må endre seg i takt med tiden. Vi vil få nye oppgaver, men hele tiden må vi holde fast på å utvikle gode bibliotektilbud til innbyggerne, fastslår Stine Raaden, som ikke frykter hva nye kommunegrenser i fylket vil føre til.

– Min mening er at regionen vil komme styrket ut av en kommunesammenslåing. Det vil innebære at flere går sammen om å utvikle moderne, allsidige og relevante tjenester av høy kvalitet til brukergruppene. Det er veien å gå for bibliotekene i fremtiden, understreker Stine Raaden. ■

Jane Austens blikk

ODDMUND KÅREVIK
BIBLIOTEKAR OG SKRIBENT

Eg spolar tilbake til våren 1996. Kvar torsdag sendte NRK tv-serien «Stolthet og fordom». Det var likesom meininga med livet for meg den våren, den serien. Med den smarte og skarptunga heltinna Elizabeth Bennet og den mystiske Mr. Darcy. Å, kor eg kosa meg. «Fornuft og følelser» med Emma Thompson og Kate Winslet i hovudrollene hadde vore vist på kino tidlegare same året. Dette var mine fyrste møte med Jane Austen. Seinare fann eg fram til bøkene. I periodar der livet har opplevst utrygt har eg meir enn ein gong haldt meg fast i ei Austen-bok. Det har gitt meg ei form for trygghet og trøyst.

Kva er det så med desse bøkene? På mange måtar er dei bygd opp etter om lag same leist. Ung kvinne av typen som blir invitert til ball, men ofte med økonomiske utfordringar som trugar familien og gjer dei mindre attraktive på marknaden, søker ein bra mann å gifta seg med. Det blir meiningslaust å setja det opp som dette. For om det er ei ytre ramme, er Jane Austens bøker så veldig mykje meir. Dei er fulle av vidd og ekstremt gode karakterskildringar. Dei er skarpe og somme tider så morosame at dei borgar for ukontrollerte latteranfall.

Det er ein letthet ved Jane Austen. Og ein eleganse. Ho får sagt så utruglig mykje med ganske få ord. Tidlegare i haust skreiv eg om *Middlemarch* av George Eliot. Der Austen er knapp og konsis, så bruker Eliot språket i alle nyansar. Virginia Woolf forklarar godt kva som skil dei to forfattarane. «[George Eliot] lar heltinnene snakke for mye. Hun er ikke spesielt slagferdig. Hun mangler den ufeilbarlige kresenheten som skal til for å velge én setning og komprimere situasjonens kjerne i

den. «Hvem skal du danse med?» spurte herr Knightley på ballet hos Westons. «Med Dem, hvis De vil by meg opp,» sa Emma, og har dermed sagt nok. Fru Casaubon ville ha snakket i en time, og vi ville sett ut av vinduet». (Woolf 2002: 184 fl.)

Persuasion eller Overtalelse vart gitt ut etter Jane Austens død. Boka er sett gjennom augo til Anne Elliot. Vår heltinne er plassert i midten av tre systre, dritten i midten med andre ord. Den eldste og ugifte Miss Elizabeth Elliot er like vakker som ho er overflatisk og usympatisk. Eg vert verkeleg underhaldt av den yngste og bortgifte søstera Mrs. Mary Musgrove, som på mange måtar er eit fjols, men gjer boka til ein lesefest med sine analyser ofte heilt på sida av det som faktisk skjer. Anne på si side er klokheten sjølv og toltalt oversett av far og eldstesøster. Faren Sir Walter Eliot ser seg sjølv som høgt akta over det meste av resten av verda. «Vanity was the beginning and the end of Sir Walter Eliot's character.» (Austen 2012: 2) Sir Walter er av typen som om han mot formodning skulle godkjenna nokon som står under han ville uttrykka noko slikt som at han ikkje ville motsetta seg å bli sett med vedkomande offentlig. Ein latterleg karakter på alle vis som Jane Austen får så godt fram berre ved å skildra enkle trekk.

Og så er det galleriet rundt. Det er så mange gode skildringar. Det som slo meg då eg las denne utgåva som av ein eller grunn kom i gamaltrosa omslag med kvit skrift og gull, var at denne boka like gjerne kan lesast av menn. Austens mannskildringar i *Overtalelse* er noko eg merka meg med interesse. Sir Walter i ein ende og Admiral Croft i ein ganske anna. Ad-

miralen er ein gamal sjøulk, men med vit til å ta vare på kona si. Forholdet mellom Admiral Croft og fru Croft slår meg som noko eg ikkje har sett i nokon av dei andre bøkene til Jane Austen eg har lese. Her lar ho oss få innblikk i eit balansert forhold mellom to vaksne menneske som er glade i kvarandre, om enn på avstand. Boka er i det heile teke annleis. Noko meir distansert enn *Stolthet og fordom* og *Fornuft og følelse*. Det er ingen ball her, historia er fortalt frå ein meir moden synsvinkel og symbolsk nok er handlinga lagt til haust og vintertid.

Me får vita at miss Anne Elliot var svært vakker i sin ungdom. Men noko har hendt. Og gløden er borte. No er ho 27 år. Og det kan sjå ut som toget har gått for ekteskap. I ungdommen var ho ei kort stund trulova med den kjeke Kaptein Wentworth. Men under påverking av hennar gode, eldre venninne Lady Russel, vart Anne *overtala* til å bryta trulovinga. Ho har aldri kome over det.

Då Kaptein Wentworth gjer sin entré igjen åtte år seinare må Anne berre glisa og vera glad og lata som ingenting. Det er ikkje lett.

Virginia Woolf skriv i essayet om Jane Austen «det er noe underlig vakkert og underlig matt over *Overtalelse*. Mattheten er den som så ofte markerer overgangsfasen mellom to ulike perioder. Forfatteren kjeder seg litt. Hennes verden er blitt for velkjent; hun ser ikke lenger det som foregår med nye øyne». (Woolf 2002: 156) Dette nyttar Virginia Woolf som eit utgangspunkt for å fundera vidare på kva bøker forfattaren ville ha skrive om ho hadde fått leva lenger enn sine 42 år. Woolfs enorme respekt for Austen kjem tydeleg fram mot slutten av essayet. «Den

mest fullkomne kunstner blant kvinner, den forfatter hvis bøker er udødelige, døde «nettopp i det hun begynte å få tro på sin egen suksess». (2002: 157)

Ein diskusjon mellom vår heltinne Anne og bipersonen Kaptein Harville viser korleis Jane Austen bakar inn politiske tema i litteraturen. Kaptein Harville har nettopp sagt at Anne har heile verdslitteraturen mot seg der ho held fast på at kvinner er dei som elsker lengst og er mest trufaste. Anne svarar «...la oss ikke bruke eksempler fra bøker. Menn har bestandig hatt den fordel at de har kunnet fortelle sin egen historie. Utdannelse har i så stor grad vært deres privilegium; pennen har vært i deres hender. Jeg går ikke med på at bøker beviser noe». (Austen 1998: 218)

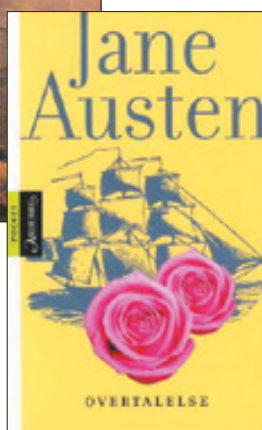
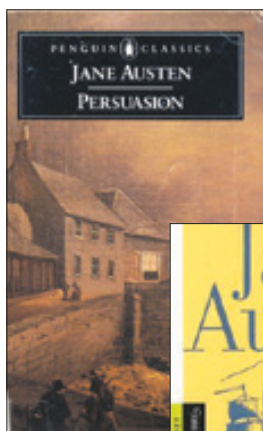
Jane Austen var her. Og ho såg det heile glasklart. Det mellommenneskelege spelet. Den meningslause forfengeligeheita og smiskinga med autoritetar. Om tidene har endra seg, så vil karakterane vera lette å kjenna igjen alle stader kor menneske møtest. Kan hende treng me Jane Austen meir enn nokon gong. ■

Kjelder

Austen, Jane [2012]: *Persuasion*. New York: Barnes & Noble, Inc.

Austen, Jane [1998]: *Overtalelse*; oversatt av Merete Alfsen. Oslo: Aschehoug.

Woolf, Virginia [2002]: *Indiskresjoner og andre essay*; utvalg og innledning av Anka Ryall, oversatt av Merete Alfsen. Oslo: Pax forlag.

Tobakksskyen henger igjen

– hvis du kjenner veldig godt etter

Da Bertolt Brecht og hans kone Helene Weigel bodde der, hang tobakksrøyken tung over de sju bordene i arbeidsværelset. Man kan nesten ane den fremdeles, eller i hvert fall tenke seg den – seksti år etter Brechts død.

TEKST: NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

En del dikterhjem som er omgjort til museer, virker konstruerte – en anledning til å lage en «attraksjon» og få inn noen grunker på et kjent navn. Men i Chauseestrasse i tidligere Øst-Berlin er vi alene med turguiden. Det strømmer ingen flokker av turister rundt, verken i det atmosfæriske huset, hvor det ser ut som om Brecht bare er ute en tur – og kjøper tobakk kanskje – eller på der Dorotheenstädtische Friedhof, kirkegården rett ved siden av. Der hviler han og Weigel sin evige hvile, side ved side.

– Brecht likte å ha syv bord her inne så han kunne spre manuskriptene sine. Alle skålene du ser rundt på bordene, er askebegre. Både Brecht og Weigel røykte minst 40 om dagen, sier guiden og peker rundt i det store arbeidsværelset med gjennomlys fra vinduer i to retninger. Askebegrene står på antikke bord i mørkt tre.

Brecht-Weigel Gedenkstätte, Chauseestrasse 125, Berlin.

Det var Weigel som kjøpte inn møblene og antikvitetene, billig i etterkrigstiden Berlin hvor alle ville være moderne og ingen brød seg om vakre, gamle møbler, mener guiden, som ikke kan få skrytt nok av dikteren. Enda mer skryter hun av dikterens kone, som drev teateret Berliner Ensemble og på mange måter styrte Brechts liv også.

To innganger

Kunstnerisk var de en enhet, og utad var de et sammensveiset par. Han den store dramatiker og instruktøren. Hun den store skuespilleren og organisatoren. Sammen var de radarparet som skulle vise verden at Øst-Tyskland overgikk Vest-Tyskland som kulturland.

Privat levde de allikevel halvveis separate de siste årene av Brechts liv. Weigel hadde flyttet ut og truet med å forlate ham, og da Brecht fikk overtalt myndighetene til å la ham få dette huset (som vi husker var det ingen markedsøkonomi i Øst-Tyskland, og det var uvanlig at enslige personer eller par uten barn fikk så store leiligheter), fikk Weigel sin egen leilighet med egen inngang i samme hus. Allikevel lagde hun mat til Brecht og hans venner – gjerne 20 gjester – med urter og grønnsaker hun høstet i hagen. Hun skal ha vært en svært god kokk.

Årsaken til nesten-bruddet var at Brecht var utro med en lang rekke kvinner. Elskerinnene hans var ofte trofaste iblant til det selvutslettende. Allikevel var Brecht ikke noe å se på, og ifølge biografiforfatteren John Fuegi hadde åpenbart narissistiske personlighetstrekk. Han skal til

og med ha hatt illeluktende med råtne tenner.

Fuegi påstår til og med at det var en rekke av elskerinnene som skrev flere av de viktigste verkene hans. Elisabeth Hauptmann skal ha skrevet 80 % av Tolvskillingoperaen, mestparten av Happy End og store deler av Mahagonny, mens Margarete Steffin var hovedforfatter eller viktig bidragsyter til bl. a. Mutter Courage, Den kaukasiske krittssirkelen, Det gode mennesket fra Sichuan og Galileo Galilei. Den siste av de viktigste elskerinne-skribentene var danske Ruth Berlau. Grunnen til at han ikke skrev mer enn et dikt i ny og ne i sine siste ti leveår, var at han ikke lenger hadde elskerinner med litt-rært talent, mener Fuegi.

Stokken og skyggelua

Andre biografer har latt ham slippe unna med litt mer av æren i behold, men det er vanskelig å finne Brecht særlig sympatisk på det personlige planet. Skjønt guiden prøver. Hun snakker om hvor hyggelig han alltid var mot alle på teateret. Og store menn har gjerne stort libido, ikke sant? Weigels valg om å bli i ekteskapet – litt mer på avstand – fremstiller hun som en feministisk handling.

Hun åpner døra til soveværelset, som er lite, men hyggelig på en spartansk måte. Avisene fra Brechts siste leveuke ligger på nattbordet. Dikterens stakk og hans karakteristiske skyggelue henger til venstre for døren i arbeidsværelset. Ifølge Fuegi brukte Brecht en formue på å la en skredder gi ham det passe rufsete, proletære preget, og hverken Weigel eller Brecht inviterte arbeidere til Chauseestrasse. Kjendiser,

Helene Weigel (1900-1971).

kulturpersonligheter og rikfolk fra inn- og utland skal det derimot ha vært flust av.

Sengen er svært smal – det var neppe her DDR-statens posterboy bedrev sin sengegymnastikk med de utallige elskerinne.

Borgerskap fra Wien

Nedenunder besiktiger vi Weigels enemerker. Her er også møblene antikke, og vi finner den samme elegante kontrasten mellom det mørke treverket og de kritt-hvite veggene, men det er det mer kurver og ornamenter Til seg selv har Weigel valgt en stil som minner henne om sin oppvekst i storborgerskaet i Wien. (Brecht kom fra småborgelige forhold – for å bruke en term som passer med hans egen ideologi – i Augsburg).

Weigel hadde ingen fotografier av Lenin og Mao-diktene som Brecht hadde i sin dagligstue. I stedet har hun valgt keramikk og grønne planter. De store vinduene trekker den frodige hagen nesten inn i leiligheten.

Etter at Brecht døde, fikk hun gjort om spisestuen til sitt soveværelse – bare til seg selv. Det er et stort rom, komfortabelt innredet – interiøret ligner de mer beherskede og nedtonede utgaven av «House and Garden». Her er sengen bred. Ved sengegjerdet står Weigels skulderveske i mykt brunt skinn, den er i en stil som lett kunne ha vært brukt av unge jenter i dag. Revolutionary chic. ■

Brecht-Weigel Gedenkstätte, Chauseestrasse 125, Berlin, kan kun besøkes med guidede turer som varer en halvtime, ulike tider hver ukedag (bare om morgenen på onsd. og fred.). Inngangspenger: 5 euro

En av de største tyske i det 20. århundret

Som poet nådde Brecht helt til topps, mener hans gjendikter, Johann Grip. Han mener Brecht er viktigere som lyriker enn som dramatiker.

– Brecht og min andre favoritt, Paul Celan, er de største tyskskrivende diktere i forrige århundre. Og Celan gikk i dialog med Brecht i flere av diktene sine, sier Grip, som intervjues i slutfasen av opp-

gaven med å gjendikte et større utvalg av Brechts over 2200 dikt til norsk.

– Og blant de norske forfatterne er det særlig Georg Johannesen og Jens Bjørneboe som er blitt påvirket av ham.

Bibelen

– Listen over hvem som påvirket Brecht igjen blir lang. Bibelen er kanskje den aller viktigste kilden, utrolig nok. Men også skillingsviser og ballader. Grip hører

Scenebilde fra teaterstykket «Mutter Courage», skrevet i 1939-40.

ekkoer av Lao Tse, men også av Mao, lenger frem finner man selvsagt tankestoffet til Marx og Lenin, og kinsesisk visdomsdiktning.

Brecht var svært klassisk belest, han førte litterære samtaler med Horats og var opptatt av Lao Tse. Han kunne også ha andre forfatters verker som forelegg for verkene sine, som f.eks. når John Gays Tiggeropera fra 1728 danner grunnlaget for hans kanskje største suksess; Tolvskillingsoperaen. Det var forresten hans elskerinne og medarbeider Elisabeth Hauptmann som fikk ideen etter en oppsetning av stykket i London og

begynte å bearbeide det til tysk. Brecht, Hauptmann og komponisten Kurt Weill delte på royaltiene, Brecht fikk 65%. Han var alltid flink til å velge samarbeidspartnere. Komponistene Weill og Hanns Eisler bidro mye til at stykkene ble populære, påpeker Grip.

– Var det diktere han absolutt ikke likte?

– Ja. Han hadde liten sans for innadvendte poeter som Rilke og Trakl.

– Brecht er vel ikke mest kjent for personlige utleveringer av sin egen ensomhet, sårbarhet og dødelighet?

– Nei, Brecht kan ikke kalles noen sentral-lyriker. Samtidig er han f.eks. en god naturpoet. Men ofte på en slik måte at de truende politiske forholdene er til stede i dem. Selv når Brecht skriver mer personlig, som når hans medarbeiderse og elskerinne Margarete Steffin, dør, inngår de gjerne i en større sammenheng som gjør diktene mer «objektive». Så det politiske og personlige glir litt over i hverandre. Mange av diktene i Buckower-elegiene, f.eks., kan se ut som enkle naturbetraktninger mens de i virkeligheten springer ut av 17. juni-oppstanden i 1953.

Leninhyllest

– Han skrev jo direkte politiske hyllingsdikt til diktatorer også?

– Til både Lenin og Stalin. Det til Lenin er ganske godt. Det er ikke alle som hadde fått til et dikt med dét temaet! Samtidig finnes det en annen åre hos Brecht, og den er til stede tidlig i forfatterskapet, da han skriver hedonistiske dikt, som f.eks. Korallen om Baal eller vakre kjærlighetsdikt som Minne om Marie A.

Hva gjorde at du selv ble opptatt av Brecht?

– Mitt først møte med ham som ungdom var, som for så mange andre, Tolvskillingsoperaen. Den har genial, avansert, men iørefallende musikk til sterke tekster. Brecht hadde evnen til å være en nyskapende modernist uten å være vanskelig tilgjengelig. Han var en utadvendt dikter – ganske sjelden, egentlig.

– Brecht hadde stor suksess med musikkteater under Weimar-republikken, så kom hans eksil under Hitler-tiden, da skrev han også svært mye, og i hans siste tid som DDRs

mest kjente intellektuelle skrev han lite selv og var mest kjent som regissør av egne og andres stykker. Kan man lese hvor han er i livet i diktene?

– Ja, flere dikt kommenterer både politiske og mer personlige forhold. Og med tanke på at Brecht levde i eksil fra

1933, og oppholdt seg i Danmark, Sverige, Finland, Sveits, USA og til slutt Øst-Berlin, er det interessant å lese diktene hans kronologisk, og slik er også utvalget organisert.

– Hvilke kriterier har du for utvalget?

– Jeg har valgt det jeg føler mest for, og samtidig prøvd å favne bredden i forfatterskapet. Men jeg ville også ha med noen av hans tidlige dikt og sanger. Så i utvalget inngår blant annet en vakker anti-hymne til Gud som Brecht skrev i 1917, samt noen sanger fra et håndskrevet manus fra 1918, med tittelen Sanger til gitarakkompagnement, som han skrev sammen med vennene i den såkalte Augsburg-kretsen. Men Brechts aller tidligste dikt var ikke sjelden rene lovprisninger til keiser og fosterland, noen slike er ikke inkludert er utvalget.

– Det var han nok flau over senere...

– Sikkert. Han endret raskt syn i det henseende. Brecht utga forresten bare tre diktsamlinger i sin levetid. Mange av diktene ble ikke utgitt eller bare i magasiner, selv om han planla nok flere samlinger.

Jøder og flyktninger

– Du snakket om Paul Celan, som var dypt preget av Den andre verdenskrigs redsler og til slutt tok livet av seg. Brecht skrev mye om lidelse, men han var ikke blant dem som led mest selv? Han var ingen arbeider, og sammenlignet med arbeiderne i Øst-Tyskland levde han og Helene Weigel svært godt?

– Det er klart at han var privilegert. Til hans forsvar skal det sies at han ikke

lot som om han var blant dem som led mest, og han kommenterer også sin privilegerte situasjon i flere dikt. Og han skrev også om jødernes skjebne i Tyskland i flere regimekritiske dikt.

– *Har kommunismens svekkede popularitet betydning for hvordan Brecht blir oppfattet?*

– Det er vanskelig å bedømme. En undersøkelse nylig viste at mange unge tyskere ikke lenger vet hvem han er! Skjønt teaterstykkene hans blir spilt nesten kontinuerlig i Tyskland og ofte her i Skandinavia. Et svensk litteraturtidsskrift viet et helt nummer til ham for få år siden, så i den forstand opplever han kanskje en slags renessanse. Jeg tror man kan si at vi nok leser ham med andre briller i dag. Og selv om ett diktatur har falt, vil det alltid dukke opp nye, så Brechts dikt og dramaer er fortsatt aktuelle på den ene eller den andre måten. Kritikk av sosiale forhold, kapitalismen, statsmakt ...

Nå har vi også fått en økt strøm av flyktninger og migranter i Europa igjen, og hans dikt fra og om eksiltilværelsen kan få økt aktualitet. ■

Eksil

De tar bare med det aller nødvendigste fra de fremmede omgivelsene. Sparsomt deler de ut minnet.

De blir ikke ropt etter. De blir ikke stoppet. Ingen kjefter på dem og ingen roser dem.

Siden de ikke har nåtid prøver de å skaffe seg varighet. Bare for å komme til målet som ligger langt vekk forsøker de å forbedre seg.

Likeglad fisker den beskjeftigede etter noe å bite i. Den søvnløse trenger ingen soveplass.

De står nærmere sine forfedre enn sine samtidige og grådigst betrakter de som synes uten fremtid sine ætlinger.

Det de sier, gjentar de fra hukommelsen De beveger seg uten pass og legitimasjon.

Er du bibliotekar,

hører du til hos oss

– uansett hvor du jobber

Hvorfor Bibliotekarforbundet?

- Ivaretar deg i lokale lønnsforhandlinger.
- Tilbyr gratis kurs for medlemmer og tillitsvalgte.
- Inviterer til medlemsmøter med faglig påfyll.
- Inkluderer gratis abonnement på tidsskriftet «Bibliotekaren».
- Tilbyr gode forsikringsvilkår.
- Har stipendordninger du kan søke på.
- Gir råd og veiledning, og advokatbistand om nødvendig.
- Gir deg innflytelse på BFs arbeid med bibliotekpolitikk og arbeidslivsspørsmål.

Meld deg inn nå!

Innmeldingsskjema finner du på <http://bibforb.no/medlemskap/bli-medlem/>

Alle nyinnmeldte er med i trekning av en iPad hvert kvartal.

E-bøker i biblioteka

Fylkesbiblioteksjefkollegiet ser med uro på at det ikkje finst ein avtale som sikrar utlån av e-bøker i folkebiblioteka i framtida. Partane må kome fram til ein modell som balanserer biblioteka sitt behov for eit godt tilbod til sine lånarar, bokbransjen sitt behov for ein kommersiell e-bokmarknad og rettigheitavrane sitt krav om godt økonomisk vederlag. For biblioteka er det viktig med litterær breidde, tilgang til kulturarven, forutseieleg økonomi og eit utlånssystem som ikkje krev ekstra investeringar og personalressursar. Fylkesbiblioteka har tatt på seg ei utviklar- og koordineringsrolle for å sikre innbyggjarane tilgang til e-bøker i biblioteka, uavhengig av kommunestorleik og ressurstilgang. Det er etablert konsortium for innkjøp av e-bøker i alle fylke, og fylkeskommunane har i spleiselag med kommunane, finansiert ein stor del av kostnadene til utlånssystem og innkjøp. E-bøker er supplement til folkebiblioteka sine andre tilbod om utlån av bøker. Nasjonal bibliotekstatistikk viser at utlån av e-bøker utgjorde 2,7 % av det totale bokutlånet i 2015. Det er 460 000 lånarar av e-bøker i det største utlånssystemet (eBokBib). Nærare halvparten av lånarane er over 50 år, og av desse er kvinner den største gruppa. E-bøker blir lånt av dei som elles låner bøker på biblioteket, men er særleg verdifullt for dei som ikkje har tilgang til bibliotektenester, eller har utfordringar med vanleg skriftstorleik. Tilgang til e-bøker på norsk er også eit språkpolitisk verkemiddel. Folkebiblioteka kan marknadsføre desse som motvekt til den store marknaden med engelskspråklege e-bøker. Tilgang til e-bøker i folkebiblioteka er ikkje berre kultur- og språkpolitikk, men også distrikts og miljøpolitikk. ■

– På vegne av fylkesbiblioteksjefkollegiet, Ruth Ørnholt, fylkesbiblioteksjef, Hordaland

Overnatting på bibliotek

Ønsker du å arrangere overnatting for barn og ung på biblioteket, kan det være lurt å ha tenkt gjennom saken på forhånd. Biblioteknorge har følgende råd: 1. Varsle brannvesenet på forhånd. 2. Det må være mer enn én voksen på plass (brannvesenet krever dessuten to våkne brannvakter). 3. Det er fordel om ventilasjonssystemet står på hele natta. 4. Det kan være lurt å sette opp noen regler på forhånd for når lyset skal slukkes og når det skal være stille. Felles frokost på morgenen skaper en naturlig avslutning på arrangementet, ellers bør man avtale en tid når barna skal hentes om morgenen. 5. Mat må man ha! Sørg for å få informasjon om eventuelle allergier ved påmelding. Man trenger ikke godteri for å ha det gøy! 6. Hvis mulig er det lurt å legge guttene og jentene på forskjellige steder. ■

Digital hjelp til eldre

Nå kan eldre i Hamarøy oppgradere datakunnskapene sine. Hamarøy Frivilligsentral og Hamarøy bibliotek har opprettet et fast tilbud for eldre som har behov for å få hjelp med bruk av datamaskin og andre digitale verktøy, melder Avisen Nordland (an.no). Annenhver torsdag, i partallsuker, mellom klokken 17.00 og 19.00, er det mulig å komme innom på Hamarøy bibliotek og få individuell veiledning på datamaskin, nettbrett eller mobiltelefon. Tilbudet er gratis. ■

Blir kjent over en kopp te

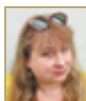
Furuset bibliotek og aktivitetshus var lørdag fylt til randen med mennesker med ulike kulturelle bakgrunner. De ble alle bedre kjent med hverandre – enten over en kopp te, mens de hørte på musikk eller mens de sto i kø for ansiktsmaling. «Man blir bedre kjent med hverandre og ufarliggjør det fremmedfrykt skapes av, nemlig dette med å ikke vite som mye om en annen kultur eller annen religion», forteller Jamil Syed til Groruddalen.no. Konseptet som kalles «Tea Time» har vært en tradisjon på Furuset i flere år, og i år blitt dobbelt så populært som i fjor. ■

Hun har nok å skrive om

Namra Saleem ler ofte. Og har tidvis muntert rosa hår. Hennes hovedperson i debutromanen «I morgen vi ler» har mindre å være glad for, men desto mer å formidle.

TEKST: NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

Vår tids forfattere skriver så «godt.» De har lært seg å skrive på skriveskole hele hurven, så det er sjelden noe å sette fingeren på, enten de velger en minimalistisk eller en «pro-

ustiansk» stil, klaget Jan Kjærstad over i Morgenbladet for en tid tilbake. Men de har ofte ikke noen historie, mente han. De har ikke noe å skrive om.

Namra Saleem har det. Som ung norsk

kvinne med pakistansk familiebakgrunn har hun et stoff å ta av som ikke kunne blitt mer aktuelt.

Debutromanen «I morgen vi ler» handler om en ung jente med pakistanske

Navn:

Namra Saleem

Født:

1985

Aktuell:

Debuterte i 2016 med romanen «I morgen vi ler»

Utdanning:

Bachelor grad i medievitenskap

Karriere:

Har nettopp begynt med ungdoms- og kulturarbeid på Antirasistisk senter etter å ha vært programleder i Østlands-sendingen. I 2014 var hun programleder for Kisten på NRK1 hvor hun kjørte i en gammel Fiat 500 med en kiste på taket, på besøk til kjente personer i Norge. Saleem utfordret dem til å snakke om døden og regissere sin egen begravelse

På fritiden:

Spiller gitar og synth i bandet Level og Tyson. Sjanger: «alternativ pop» eller «slackerrock»

foreldre, som har en datter med en etnisk nordmann. Den handler om sosial kontroll av kvinner. Den handler om barn og foreldre som ikke kjenner hverandre så godt fordi de delvis kommer fra ulike verdener. Om hvorvidt det er ok å ta seg et glass vin. Om det er aktuelt å spise kjøtt som ikke er halal-slaktet. Om foreldre som forsøker å gifte bort datteren til en «passende ung mann». Om å snike seg inn i svømmehallen og å forsøke å komme seg på skoleballet, selv om det både frister med gutter og alkohol. Og lignende tema, godt kjent fra avisspaltene, litt mindre fra norsk samtidslitteratur.

Sosial kontroll

I motsetning til sin romanperson, Samina, har Namra ikke barn utenfor ekteskap

med en norsk mann – ja, ikke barn i det hele tatt. Ikke har hun truende foreldre, og ikke kommer hun fra en familie som er blitt mer og mer radikalt muslimsk. Men hun kjenner til slike forhold, selvsagt.

– Sosial kontroll har ikke vært noe som begrenser livet mitt, men jeg har merket det. Jeg blir mistenksom når en drosjesjåfør vil vite hva jeg heter og hvem faren min er. Det har han ikke noe med! Spør han fordi han kanskje kjenner faren min, eller er det en annen årsak? Det er ubehagelig. Da jeg var 12 år, fikk jeg vite av naboer at noen hadde sett meg røyke. Jeg hadde aldri røykt. Så da gikk det tydeligvis rykter om at noen som lignet på meg hadde røykt, og ryktene var altså nok.

– *Men du fikk lov til å besøke venninner etter skolen?*

– Ja, men jeg kjente noen som ikke fikk. Det syntes jeg var helt sykt!

– *Du snakker helt rogalandsk. Så jeg går ut i fra at familien din, i motsetning til Saminas familie, ikke «måtte» flytte fra Sør-Vestlandet til Oslo fordi det gikk rykter om at barna hadde blitt «for norske»?*

Hun ler og forteller at hun vokste opp på Sola utenfor Stavanger – uten å flytte til hovedstaden før hun var voksen. Det er hun glad for. På Jæren hadde de naturen rundt på alle kanter og bondegårder og Hafrsfjord og de tre sverdene som symboliserer samlingen av Norge til ett rike med Harald Hårfagre. Det var ikke mange pakistansk familier i nærheten, så de aller fleste hun gikk på skole med var etnisk norske. Og det var få forestillinger, slik hun opplevde det, om at hun var så annerledes.

– *Omtrent som med Hadia Tajik, som ligger i startgropen for å bli Norges statsminister?*

– Ha, ha, ja, akkurat sånn!

Skulle date hundre menn

– *Hvordan kom du på ideen om å skrive denne boken?*

– Jeg får hele tiden mange ideer, og en av ideen jeg fikk var å skrive en bok. Den skulle handle om noe helt annet. Jeg hadde tenkt å date hundre menn på et år og skrive om det.

– *Men så kom du på ideen om å skrive om noen som ikke fikk lov til å date noen, men burde gå jomfruelig rundt og vente på arangeret ekteskap?*

– He he, ikke helt sånn. Etter å ha vært på 19 dater på seks uker ble jeg invitert til et møte hos forlaget hvor jeg ble

spurt om jeg ikke kunne tenke meg å skrive fiksjon i stedet. Jeg var ganske lei av å date og hadde egentlig begynt å mis-te gnisten for det opprinnelige prosjektet, så det føltes som bra timing.

Saleem innrømmer at det hadde ligget en liten dikterspire på lur siden barn-dommen. Hun skrev noveller på ungdomskolen og sendte inn til frafo.no og ung.no. Diktanalyse var det morsomste hun visste, og hun husker godt hvordan det føltes da en lærer i tiende klasse spurte om hun hadde tenkt å bli forfatter. Men etter en eksamen hvor hele klassen gjorde det dårlig, anbefalte læreren elevene å velge artikler, og ikke noveller, og skriveselvilliten dalte.

– På universitetet sluttet jeg helt å skrive fiksjon. Som journalist må man jo holde seg strengt til virkeligheten. Det var vanskelig å komme tilbake til fantasien igjen, men da jeg begynte å skrive på romanen, skjønte jeg raskt at jeg måtte distansere meg fra hovedpersonen, og da begynte jeg å dikte opp ting. Det var veldig gøy. Det var gøy å bli ferdig med romanen også, det er alltid tilfredsstillende å fullføre ting, sier hun.

– *Holder du på et nytt romanprosjekt?*

– Jeg leker med noen ideer, men vet ikke hvor jeg lander. Det kan bli en ny roman. Nå kom boken min nettopp ut, og jeg har jobben intenst i nesten fire år, så jeg skal ha ferie. Dessuten er jeg mellom to jobber, så det blir fint å begynne på et nytt prosjekt skikkelig når jeg er kommet i gang med den nye jobben min. Men jeg skriver jo litt hele tiden, sier Saleem, som har vært dristig nok til å si opp en fast journalistjobb i NRK i en tid hvor slike stillinger ikke vokser på trær – redaksjonene gjør ikke stort annet enn å innskrenke staben. Men hun har fulgt hjerte og magefølelse og tatt en jobb på ungdomsavdelingen til Antirasistisk senter i stedet.

– I min alder kan man jo skifte karriere, sier 30-åringen og bedyrer at hun ikke ble misfornøyd med journalistikken. Hun fikk bare lyst slik til å jobbe med ungdom.

– I USA har man flere karrierer, den ene etter den andre. Det tror jeg er sunt.

– *Hvordan vet du dette?*

– Jeg leser Forbes.

Preget av film og TV

– *Var hele historien klar i hodet ditt før du begynte? Som så mange forfattere for tiden* ►

har du flere tidsplan. Visste du hvor du vil le ende?

– Nei, ikke rammehistorien. Jeg skrev lenge uten å ha bestemt meg for slutten. Tidsplanene kom etter hvert. Jeg begynte med det som lå nærmest for meg, de delene hvor Samina snakker inn til seg selv foran et kamera – hennes videodagbok. I det hele tatt er det mye filmisk over formen min. Jeg har sett mye film og TV.

– *Sitter forlagene, tror du, og pønsker på hvordan de skal få ut en nye store innvandrerromanen?*

– Jeg vet ikke, har jo vært en del snakk om det. Men er det ikke litt «ute» nå?

– *Det er en litt gammeldags idé?*

– Kanskje. Og hva er dessuten en innvandrerroman? Må man ha innvandret selv, kan vi som er etterkommere av innvandrere kvalifisere, må man ha innvandring eller minoritetsproblemer som hovedtema, kan etnisk norske eller hva det heter for tiden (hun ler litt) skrive «tidenes innvandrerroman» hvis den behandler minoritetsproblemer?

Selv vil jeg helst lese enn tekst som alle kan finne interessant eller temaer som er universelle. Derfor har jeg inkludert mye om forholdet mellom foreldre og barn og hvor usikker man kan føle seg når man er forelsket. Sånne ting som alle kan kjenne seg igjen i. Jeg har vært opp-tatt av ikke å bedrive selvsensur, men vil allikevel ikke male minoritetsmiljøet i for mørke farger. Det er alltid en grunn til at foreldre gjør som de gjør. Foreldrene har sine egne utfordringer. De kan f. eks. ha en venn som påvirker dem og forsøker å få dem til å bli bedre muslimer, slik jeg har latt familiefaren ha i boken min, sier hun.

Et tema som Namra Saleem tror mange kan kjenne seg igjen i, er problemene med kommunikasjon over generasjonsgrensene. Samina og foreldrene kommuniserer ikke så godt.

– Det kan oppstå et slags hat i slike relasjoner. Det er en passasje i boken – jeg vet ikke om du la merke til den, men for meg betyr den mye – hvor Saminas mor snubler i noe, og Samina kaldt lar henne ligge der og moren bebreider henne. Det finnes en kultur hvor man ofrer og ofrer og ofrer seg for fellesskapet, og da vokser det frem et slags hat.

– *Hos Samina eller moren?*

– I hovedsak hos Samina.

Realisme

Hun snakker mye om realisme i fiksjonen, men bruker gjerne andre ord, f. eks. om noe er «typisk» eller atypisk.

– Jeg vil ikke ha det for overdrevent, i den ene eller den andre retningen, sier hun.

– *Nei, du har en ganske mørk slutt, men du unngår de verste problemene som finnes i noen minoritetsmiljøer. Samina blir f. eks. ikke offer for æresdrap, og hun har ikke sosialistiske venninner som er blitt sendt til hjemlandet for å bli omskåret?*

– Nei. Ikke fordi slike ting ikke skjer, men fordi det ikke er typisk. Jeg ville dessuten ikke være politisk. Jeg har også unnlatt å bruke ord som vi ikke bruker i miljøet. Skriver for eksempel ikke «moralpolitiet», for det er det ingen av oss som gjør med mindre vi skriver avisartikler. Vi kaller dem «stanerne».

– *For pakistannerne?*

– Ja. Forlagets språkvasker reagerte på det. «Det heter ikke norskingen» osv.

– *Du valgte et mindre forlag. Hva slags kontakt har du hatt med forlaget i prosessen?*

– Jeg valgte egentlig Tiger Garté, for jeg hadde hørt så mye pent om ham, og fordi han er forfatter selv. Da han startet sitt eget forlag, Tigerforlaget, fulgte jeg med. Jeg hadde veldig god kontakt med ham hele veien, manus fløy stadig frem og tilbake, og jeg fikk mange og gode råd – slik at jeg ikke ga opp.

– *Hvem ser du for deg som lesere av boken – ungdom, unge voksne, voksne, muslimer, majoritetsbefolkningen...?*

– Jeg ønsker å måle bredest mulig ut – i prinsippet til alle.

– *Føler du deg i slekt med kjente «innvandrerforfattere» som Monica Ali, Salman Rushdie eller Yahya Hassan?*

– Nei, det har jeg aldri tenkt over. Jeg leste Pakkis av Khalid Hussain da jeg var yngre, men syntes kanskje ikke at den var så veldig spennende. Han tegnet for en tydelig sort-hvite typer. Alle stanere er slik og alle nordmenn eller poteter er sånn, liksom. Det var i hvert fall slik jeg opplevde det.

– *Hvilket forhold har du til Michel Houellebecq's «Underkastelse»?*

– Hva kalte du den? Nei, den har jeg ikke lest.

Rosa krøller eller hijab

Det er ikke så lett å sette henne i bås. Hun serie ut til å ha noe forhold til de andre som har skrevet seg inn i lignende stoffområde som henne selv. Hun ønsket opprinnelig å skrive en bok om hundre dater, men sier ingenting om noen kjæreste bortsett fra at hun har flere venner, både gutter og jenter, streite og skeive.

– Og hvis du først lurte på guttevenner så har jeg noe veldig gode som jeg har kjent i over ti år, og så er jo tre av folkene jeg spiller i band med både gutter og venner, påpeker hun.

Hun har ikke noe totalforbud mot alkohol, men halalkjøtt holder hun på og kaller det «et prinsipp». Hun passer på å ikke si et stygt ord om sine egen foreldre, «fordi det ække noe stygt å si om foreldrene mine, annet enn at foreldre selv sagt kan være irriterende i ny og ne», men har skrevet en bok om fiksjonsforeldre som virker nådeløse mot datteren.

Motsetningene fortsetter å tyte opp når samtalen dreier mot muslimers identitetsmarkør nummer én. Namra Salems korte krøller er mørke for tiden, men på omslagsbildet på boken er de rosa. Hun har også vært igjennom en lilla periode, forteller hun, men det likte hun ikke. Det imidlertid mulig at rosafargen hentes frem igjen. Så det kommer temmelig uventet at hun ikke forsverger at hun en gang i fremtiden kan begynne med hijab.

– *På Twitter forteller du elsker krøllene dine og har Rihanna som ideal. Jeg kan ikke se for meg deg i hijab?*

– Jeg har aldri tenkt det, men nå nylig er jeg blitt sykt forbannet over alle kommentarfeltene under debatten om bunadshijab. Det endte som ren hets. Og kommentarene går i alle retninger: Enten er det fælt om du går med bunad hvis du er fra en etnisk minoritet, for det er det ikke lov til, eller så er det fælt at du går med hijab. Du er for integrert eller du er ikke integrert nok, så du kan ikke vinne. Da kan jeg ha lyst til å ta på meg en hijab bare på trass.

– *Men hva synes du egentlig om hodeplaget?*

– Det finnes mange som går med hijab frivillig, men det er også mange som føler seg tvunget. Hvis man vil gå med det frivillig, er det helt greit. Moren min begynte med hijab etter at hun var 35, som den eneste i min familie. Barnehijab er unødvendig. De voksne bør fortelle småjenter som vil ta på seg hijab fordi

Hijabdebatt. Det finnes mange som går med hijab frivillig, men det er også mange om føler seg tvunget. Hvis man vil gå med det frivillig, er det helt greit. Moren min begynte med hijab etter at hun var 35, som den eneste i min familie.

mamma har det, at de er for unge. Barn kan velge når de blir store nok.

– *Ber du fem ganger om dagen?*

– Det går dårlig med bønner for tiden! Kanskje jeg hadde gjort det hvis jeg hadde bodd hjemme og ikke hadde hatt en så hektisk jobbhverdag. Jeg har funnet noen bønner på nettet som jeg kanskje burde lære meg. For jeg har opplevde at bønn gjør godt. Bønn er som yoga, bra for kroppen.

– *Ungdom skjeller hverandre ut som «hore», «jøde» og «homo», leser vi i avisene. Er det din erfaring?*

– Husk at jeg vokste opp på Sola! Unge gutter uavhengig av bakgrunn bruker ofte homo eller hore, det hørte jeg på ungdomskolen. Jøde har jeg ikke hørt brukt som skjellsord i Norge. Det var noen som ropte jøde etter meg i Berlin da jeg var 17. Det var veldig rart. Da jeg var i Syria, ble jeg en gang spyttet på av en mann fordi jeg hadde kortermet overdel. Da ble jeg veldig sint.

Rollen som muslimen

– *Hvor diskriminert eller uglesett blir man som pakistansk-attet av majoritetsnordmenn i 2016?*

– Jeg har begynt å tenke på dette i det

siste. Når blir man norsk nok? Jeg blir minnet om det iblant, f. eks. da jeg ble bedt om å stille opp i et intervju. Jeg trodde jeg skulle komme som meg selv, med mine personlige standpunkter og verdier, men oppdaget at jeg var gitt rollen som «muslimen». Men så bestemte jeg meg for ikke å bli sur. Det er uansett flott å få lov til å bidra i en offentlig debatt noe viktig, sier hun.

Selv om skjellordene ikke har haglet etter henne, har hun følt en viss mistro nå og da. Hun setter det i forbindelse med angrepet på Tvillingtårnene på Manhattan i 2001. Etter det ble nordmenns holdning til muslimer kjøligere, mener hun. ►

Faren hennes ble f. eks. sammenlignet med Osama bin Laden av rasistiske kolleger.

– Noen blir alltid syndbukkene. Derfor vil jeg alltid være stolt over å være muslim. Selv om jeg ikke tror at islam i hovedsak skiller seg så mye fra andre religioner. Det finnes et moralsk fellesgods, i hvert fall i de store religionene, konkluderer hun.

– Føler du deg som representant for noen gruppe når du debatterer i offentligheten?

– Ja og nei. Noen ganger spør journa-

lister meg spørsmål som «hva synes pakistanske jenter er sexy?» Det kan jeg umulig svare på, alle pakistanske jenter har ikke samme smak. Jeg synes også noen ganger at jeg må nyansere veldig mye for ikke å bli misforstått, alltid fortelle at alle av en gruppe ikke mener det samme. «Ikke alle pakistanere – Men det har jeg sluttet med. Gidder ikke lenger. Det er ikke noe som gjelder alle.

– Hva går du i demonstrasjonstog for – eller mot?

– Jeg går ofte i demonstrasjonstog – for eksempel for feminisme – eller for homofile.

– Ja, du oppmuntret jo andre muslimer også til å gå for homoinkludering i pride-paraden nylig. Kom det mange?

– Jeg antar at en del muslimer var med, men jeg holdt ikke oppsikt. Jeg gikk sammen med vennene mine.

Romeo og Julie

– Kunne du tenke deg å bli samboer uten å gifte deg?

– Tricky spørsmål. Jeg tror ikke foreldrene mine hadde syntes det var så kult, og jeg prøver alltid å ta litt hensyn til foreldrene mine, begynner Namra Saleem, og legger til:

– Moren min er opptatt av «når skal du gifte deg?» Du er ikke voksen hvis du ikke er gift og etablert. De forstår ikke at jeg ikke har lyst til å gifte meg.

Man kan være glad og fornøyd som single også

– Hva med et arrangert ekteskap med en fetter?

– Nei, ingen fetter! Hun smiler igjen.

– Heldigvis fungerer arrangerte i ekteskap i dag slik at foreldrene foreslår muligheter, og så drar man på date for å se om det kan bli noe av. Hvis ikke, foreslår de en ny. Omtrent som nettdating, hvor du sender inn bilde og noen få opplysninger om religion, yrke osv. Men dette gidder jeg ikke, og ikke gidder jeg nettdating heller. Og moren min setter ikke i gang noe før jeg er interessert.

– Kan det skje?

– Jeg synes det er greit å ha muligheten hvis jeg fortsatt er singel og desperat når jeg er 35! Men jeg har alltid vært opptatt av at man skal være forelsket, hele Romeo og Julie-pakka.

– Har du vært det?

– Nei, men betatt.

– Hvordan har familien din reagert på boken?

– De har overrasket meg veldig. Da jeg fortalte moren min at det handlet om en jente som har sex før ekteskapet og blir gravid med en ikke-muslim, sa hun bare: «Å, så spennende!» Da måtte jeg ta meg i mine egne fordommer. ■

Namra Saleem går i bokhyllen:

-Les Erlend Loe og C.S. Lewis

Jeg er mer opptatt av at det skal være ekte, enn at det skal virke litterært. Naiv.Super av Erlend Loe har jeg lest mange ganger. Jeg liker det enkle språket. Det har jeg lært mye av, sier Namra Saleem.

– Naiv.Super er god å lese fordi hovedpersonen følte seg litt lost og ikke visste hva han ville gjøre med livet sitt. Den hjalp meg til å finne min hovedpersoners stemme. Det blir noe naivt og barnlig over et enkelt språk, som kan stå veldig i kontrast til den til tider dystre tematikken i romanen min.

– Hvilke andre bøker av Loe vil du fremheve?

– L. likte jeg veldig godt, alltid vært glad i reise og synes det var noe magisk ved den. Tror jeg lærte hele det periodiske systemet på grunn av den boka.

– Lånte du mye på biblioteket som barn?

– Jeg var aktiv låner på skolebiblioteket, men lånte egentlig mest bøker av storebroren min. Drømmen om Narnia av C.S. Lewis og andre eventyr-bøker likte jeg veldig godt. Som Heksene av Roald Dahl! I den sjangeren er vi alle like, for når alt var fantasi, ble jeg ingen outsider. Da jeg vokste opp, syntes jeg ofte det var vanskelig å finne bøker som fortalte om min egen virkelighet. Det er vel en av grunnene til at jeg ville skrive om dette selv.

En annen bok jeg likte var The Outsiders av S.E. Hinton, som handler om å være utenfor kontra det å høre til. Det var et tema jeg ofte kjente meg igjen i, selv om de ytre forholdene i bøkene kunne

være helt annerledes. Marianne Clementine Håheim skriver for eksempel fint om anoreksi. Det lider ikke jeg av selv, men de såre følelsene er gjenkjennbare. Jeg liker å lese om mennesker som man kommer inn på. Det er viktigere for meg enn ytre handling.

– Hvilken bok har du på nattbordet akkurat nå?

– For en stund siden lå Vingebelastning av Helga Flatland der. Den er virkelig god, og den handler om generasjon «meg». Den tar også opp det her med å føle seg alene, og kanskje til tider misforstått. Jeg tror de bøkene jeg liker best, er de hvor hovedpersonen på en eller annen måte fører en kamp mot seg selv.

Jeg digget High Fidelity av Nick Hornby, den handler om kjærlighetsbrudd. Også hovedkarakteren er opptatt av top fem-lister, vinylplater og CD-er. Det er sånt jeg også liker.

Et øye rødt av Jonas H. Khemiri er også en bok som gjorde inntrykk på meg. En varm og morsom historie fortalt av hovedkarakteren Halim, en ung gutt, som synes faren har blitt for svensk. Det var første gang jeg leste et språk som på norsk ville blitt kalt for kebabnorsk. Sjarmerende.

– Hva gjør en bok god?

– Gode bøker er de bøkene som på en måte sitter igjen når man er ferdig med dem. Marguerite Duras skrev et kjempe-tynt lite hefte en gang. Boken het Å skrive. Den glemmer jeg aldri. Den er poe-

tisk og filosofisk og handler også om det å dyrke ensomheten, og at man må være ensom for å skrive. Det er mye sant i det.

– Er du glad i poesi eller prosa på urdu eller annet pakistansk språk? Hva er oversatt til et skandinavisk språk eller engelsk, som du vil anbefale?

– Jeg hadde morsmålsundervisning, men poesi blir nok for vanskelig for meg på urdu.

– Hvilket forhold har du til norske klassikere som Wergeland, Collett, Ibsen, Kjel-land, Skram, Vinje, Garborg, Olav Duun, Olaf Bull, Tarjei Vesaas?

– Jeg hadde et veldig nært forhold til dem da jeg fikk på skolen og var særlig opptatt av striden mellom Wergeland og Welhaven – jeg var sterkt på Wergelands side, husker jeg. Et dukkehjem er jo evig aktuelt, ikke minst i muslimske miljøer. Jeg husker at jeg heiet på Nora. «Går hun! At hun tør!» En novelle av Torborg Nedraas, Kruttøyk, var jeg også veldig glad i. Og jeg var helt oppslukt av et dikt av Bertholt Brecht, Minne om Maria A.

– Om hvilken bok har du tenkt «denne kunne jeg ha skrevet bedre selv»?

– Jeg tenker aldri sånt nå, men da jeg var ca. atten eller nitten, tenkte jeg slik om barnebøker. Så prøvde jeg meg på en barnebok, sendt den inn i alle forlag, men ingen ville ha den. Den ligger en smakebit av den på nettet, så du kan lese selv. Den er kjempedårlig. ■

Stappfullt auditorium da Studieverkstedet holdt skrivekurs for studenter i høst. (Foto: Ingeborg Marie Jensen/UiS)

Studieverkstedet mottok Læringsmiljøprisen på UiS ved semesteråpningen i høst. Fra venstre Ingeborg Marie Jensen, Gitte Kolstrup, Miriam Emilie Choi-Natvik og Terje Blåsternes (Foto: Asbjørn Jensen/UiS).

Studenter i kø for å få skriveveiledning

2. februar i år åpnet Universitetsbiblioteket i Stavanger sitt nye Studieverksted som gir veiledning i akademisk skriving for studenter. Ved semesterstart i år ble tilbudet hedret med universitetets læringsmiljøpris. I høst sto flere hundre studenter i kø for å komme inn på Studieverkstedet sitt skrivekurs.

AV INGEBOG MARIE JENSEN
KOORDINATOR FOR STUDIEVERKSTEDET
UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I STAVANGER

Hvordan drøfter vi? Hva er kravene til litteraturhenvisning? Hvorfor skal vi skrive akademisk? Hvordan skal jeg strukturere teksten? Dette er spørsmål som går igjen når studenter søker veiledning i det nystartede Studieverkstedet ved Universitetet i Stavanger. Mange lurer på grunnleggende ting med akademisk skriving, og spørsmålene er ikke veldig annerledes enten studentene er 20 eller 40, om de er bachelorstudenter eller masterstudenter, om de har studert før eller kommer fra yrkeslivet.

Studieverkstedet er et tillegg til tilbudene som allerede finnes på universitetet, faglig veiledning og kursing i akademisk

skriving, og biblioteket sine kurs i blant annet litteratursøk og kildebruk.

Etterspørselen etter kurs og veiledning er stor, og erfaringen så langt i Studieverkstedet er at mange sliter med å komme i gang med skrivingen. Mange mangler grunnleggende kunnskaper om og ferdigheter i akademisk skriving, og mange har savnet et tilbud om veiledning utenom den faglige veiledningen.

Studieverkstedet er et tilbud for hele universitetet, men er organisert som en del av Universitetsbiblioteket.

Bakgrunnen

I det siste tiåret har Universitetsbibliote-

ket merket en økning i spørsmål fra studenter om sitering, kildebruk og referansebehandling. Det er vanlig å se dette i sammenheng med kvalitetsreformen og digitaliseringen, som har medført mer bruk av hjemmekomputeren og lettere tilgang til digitale kilder. Dette har skapt et økt behov for opplæring i akademisk skriving og kildebruk i høyere utdanning (Gynnild, 2008, s. 10).

Tilbud om veiledning har vokst frem flere steder i regi av for eksempel læringscentre eller bibliotek, ofte i samarbeid med faglig ansatte.

Ved Universitetsbiblioteket i Stavanger begynte vi allerede i 2007 å utvikle biblio-

tekkurs som hadde ikke bare litteratursøk, men også akademisk redelighet og god henvisningsskikk som en integrert del av innholdet. Fra 2011 har Universitetsbiblioteket, i samarbeid med faglig ansatte, også hatt årlige kurs i akademisk skriving og kildebruk for nye bachelorstudenter.

Gjennom sin representasjon i kvalitetsutvalgene på fakultetene, har Universitetsbiblioteket gjennom mange år tatt opp relevansen av opplæring i kildebruk for kvaliteten på studenters akademiske skriving. Vi har også sett at akademisk skriving er blitt et tydeligere satsingsområde på fakultetene de siste årene, og at enkelte fakultet ser biblioteket som en viktig samarbeidspartner i det kollektive arbeidet for å fremme opplæring i akademisk skriving og kildebruk.

En helhetlig strategi for samarbeid om opplæring i akademisk skriving er noe Universitets- og høskolerådet (UHR) oppfordrer til i to rapporter fra 2011 (*Dannelseselementer i høyere utdanning*) og 2012 (*Plagiering i universitets- og høskolesektoren: Felles problem, felles ansvar*).

I disse to rapportene oppfordrer UHR universitet- og høskoler til å «utnytte tilgjengelig kompetanse og å integrere bibliotekene som støttespillere i studentenes læring».

Etableringen av Studieverkstedet er et viktig skritt i retning av en bedre integrasjon av Universitetsbiblioteket i den felles innsats for å utvikle studentenes kunnskaper og ferdigheter i akademisk skriving, slik UHR anbefaler.

Vi satte i gang

I 2015 tok Universitetsbiblioteket initiativet og søkte om midler til et oppstart-prosjekt og ble bevilget 30.000 kr pluss utsikt til driftsmidler for 2016. Deretter gikk det fort. Det ble nedsatt en arbeidsgruppe av faglig og administrativt ansatte fra ulike avdelinger, og på fire måneder lyktes det å få plass dette tilbudet. Det ble også nedsatt en følgegruppe som ga gode innspill til arbeidsgruppen.

– På grunn av forskjellige forhold på UiS fikk ikke biblioteket midler til å drifte den nye viktige funksjonen, og måtte i hele 2015 drifte Studieverkstedet for egne midler. Men vi var overbevist om at tilbudet ville bli en suksess og prioriterte dette for å bevise at Studieverkstedet var et viktig og uunnværlig tilbud for studentene. Og vi fikk rett, og er glad for at ha fått midler til varig drift fra 2017, sier direktør ved Universitetsbiblioteket i Stavanger, Gitte Kolstrup.

Dialogbasert veiledning

Studieverkstedet ledes av koordinator, som er ansatt ved Universitetsbiblioteket. I tillegg jobber 10 studenter som skrivementorer. De har til nå veiledet over 180 studenter en til en. Mentorene er flinke studenter med egen erfaring i akademisk skriving, og gode resultater på studiene sine. De er kommet et godt stykke ut i studieløpet, de fleste er mastergradsstudenter, en del har fullført mastergrad, og noen få har doktorgrad. Gjennom et kvalifiseringsopplegg på totalt 16 timer er de blitt kurset av bibliotekets ansatte i bibliotekressurser som Søk og skriv og Kildekompasset, bruk av databaser, litteratursøk, henvisning, akademisk språk og struktur, og skriveprosessen, og har fått opplæring i dialogbasert veiledning. Tanken med denne veiledningsformen er at mentoren ved hjelp av spørsmål skal hjelpe studenten til selv å reflektere over sin tekst og hvordan den kan forbedres.

Studieverkstedet er åpent to ganger i uken, tirsdager 12-15 og torsdag 14-17, i egne lokaler tilknyttet Universitetsbiblioteket på Ullandhaug i Stavanger. Det er to mentorer på vakt, som tilbyr to typer veiledning, drop in og timebestilling. Til drop in-timer kommer studentene uten at mentoren har fått forberede seg. De presenterer sine utfordringer og får 30 minutters veiledning. Ofte blir disse timene brukt til enklere, mer konkrete spørsmål, eller som en introduksjonssamtale som ender opp i en ny avtale om veiledning. På de bestilte veiledningene får studentene en time med mentoren. Da sender de oppgaven, oppgaveteksten eller problemstillingen på forhånd, så mentoren får forberede seg. Tilbudet er åpent for alle studenter på alle fag og alle nivå, enten det er små skriveøvelser eller store oppgaver som bacheloroppgaven og masteroppgaven. Det at veiledningen er dialogbasert gjør at mentorene kan hjelpe alle, også de som er på høyere nivå enn dem selv eller studerer et fag de selv ikke har kjennskap til. Det er studenten selv som skal komme fram til forbedringer ved hjelp av mentorens spørsmål.

Vi legger vekt på at det vi tilbyr er skriveveiledning, og ikke faglig veiledning. Det gjør at studentene må ta med seg en del spørsmål tilbake til faglærerne sine på studiet, som noen spørsmål om metode og valg av litteratur. Det meste av det vi snakker om er likevel generelt for alle fag, som plagiering, etterrettelighet, skriveprosessen, hvorfor skal vi skrive akademisk, språk og struktur.

Kurs i akademisk skriving

Studieverkstedet har i høst holdt skrivekurs for rundt 400 studenter. Disse kursene er det koordinator for Studieverkstedet og andre ansatte ved Universitetsbiblioteket som holder. Til det første åpne skrivekurset måtte vi avvise mange studenter i døra fordi lokalet, som rommer i underkant av 200 personer, var fullt. Vi satte derfor opp nytt kurs uken etter, og hadde rundt 150 deltakere der også. I tillegg har vi hatt kurs på flere av instituttene, rettet mot studenter som skal i gang med skriveprosessen i forbindelse med konkrete oppgaver, både på bachelor- og masternivå.

Hedret med Læringsmiljøprisen

Allerede etter et halvt års drift ble Studieverkstedet hedret med universitetets Læringsmiljøpris. Prisen ble delt ut på semesteråpningen ved UiS mandag 15. august, av prorektor Dag Husebø. Den består av 30.000 kroner og et diplom.

Husebø la vekt på at prisen bidrar til økt oppmerksomhet på studentenes læringsmiljø, som er et satsingsområde for universitetet.

– Studieverkstedet er en meget verdig vinner av Læringsmiljøprisen 2016, sa Husebø under overrekkelsen av prisen.

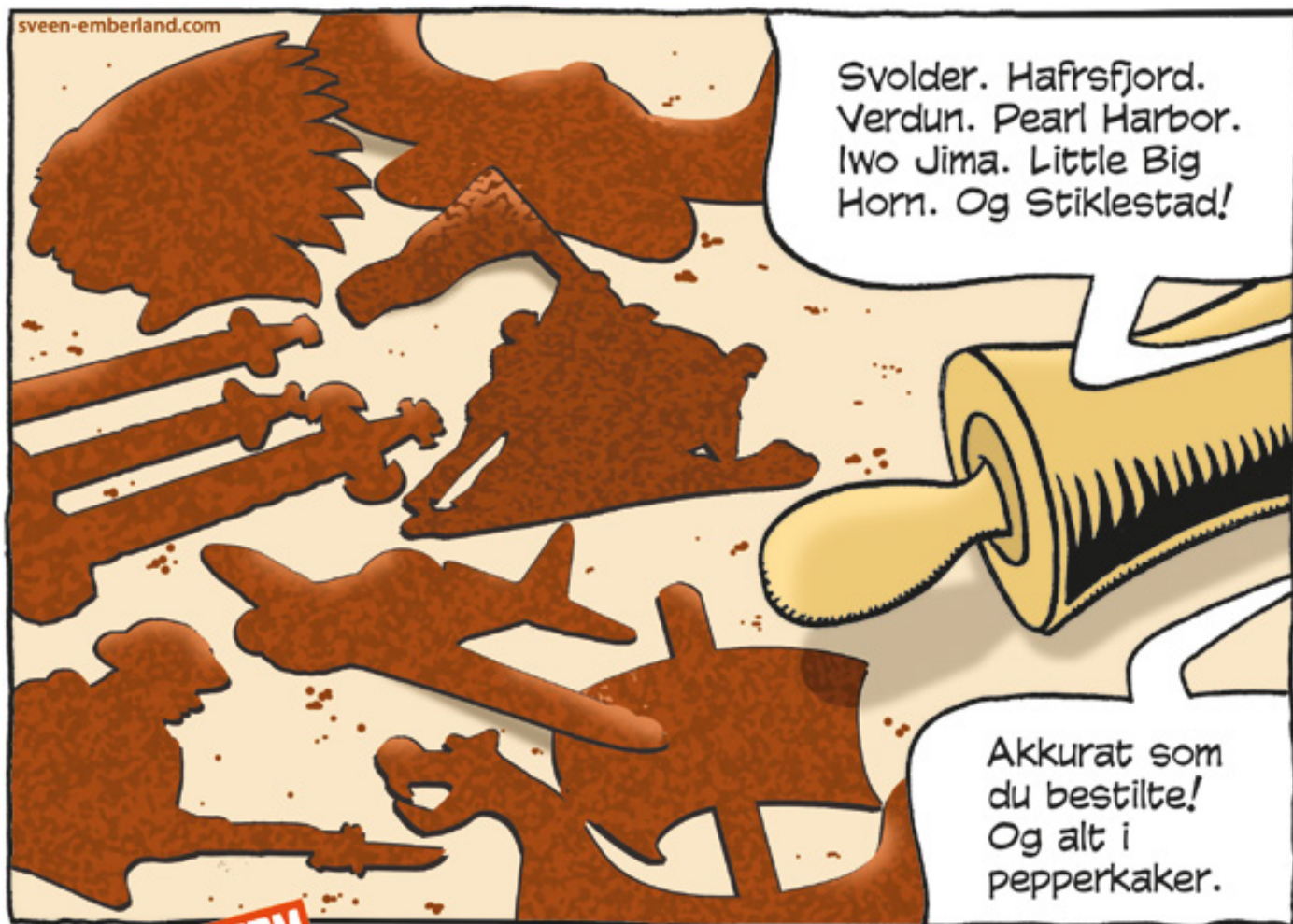
Læringsmiljøprisen har som formål å gi anerkjennelse til miljøer eller enkeltpersoner som lykkes i å legge forholdene spesielt godt til rette for studentenes læring. Det er styret ved UiS som innstiller vinneren.

«Universitetsbiblioteket ved UiS har lyktes med å tilrettelegge for studentene læring ved å etablere og gjennomføre Studieverkstedet», står det i begrunnelsen.

Vi er takknemlige og stolte over at arbeidet vi gjør blir verdsatt og synliggjort på denne måten. Prisen inspirerer oss i det videre arbeidet med å utvikle Studieverkstedet. ■

Litteratur:

- Gynnild, V. (2006). *God uten juks: etiske valg i utdanning og forskning*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Universitets- og høskolerådet. (2011). *Dannelsesaspekter i utdanningen*. Lastet ned fra <http://www.uhr.no/documents/DannelseRapportEndelig.pdf>
- Universitets- og høskolerådet. (2012). *Plagiering i universitets- og høskolesektoren: Felles problem, felles ansvar*. Lastet ned fra http://www.uhr.no/documents/Plagiering_rapport_fra_arbeidsgruppe_19_desember.pdf

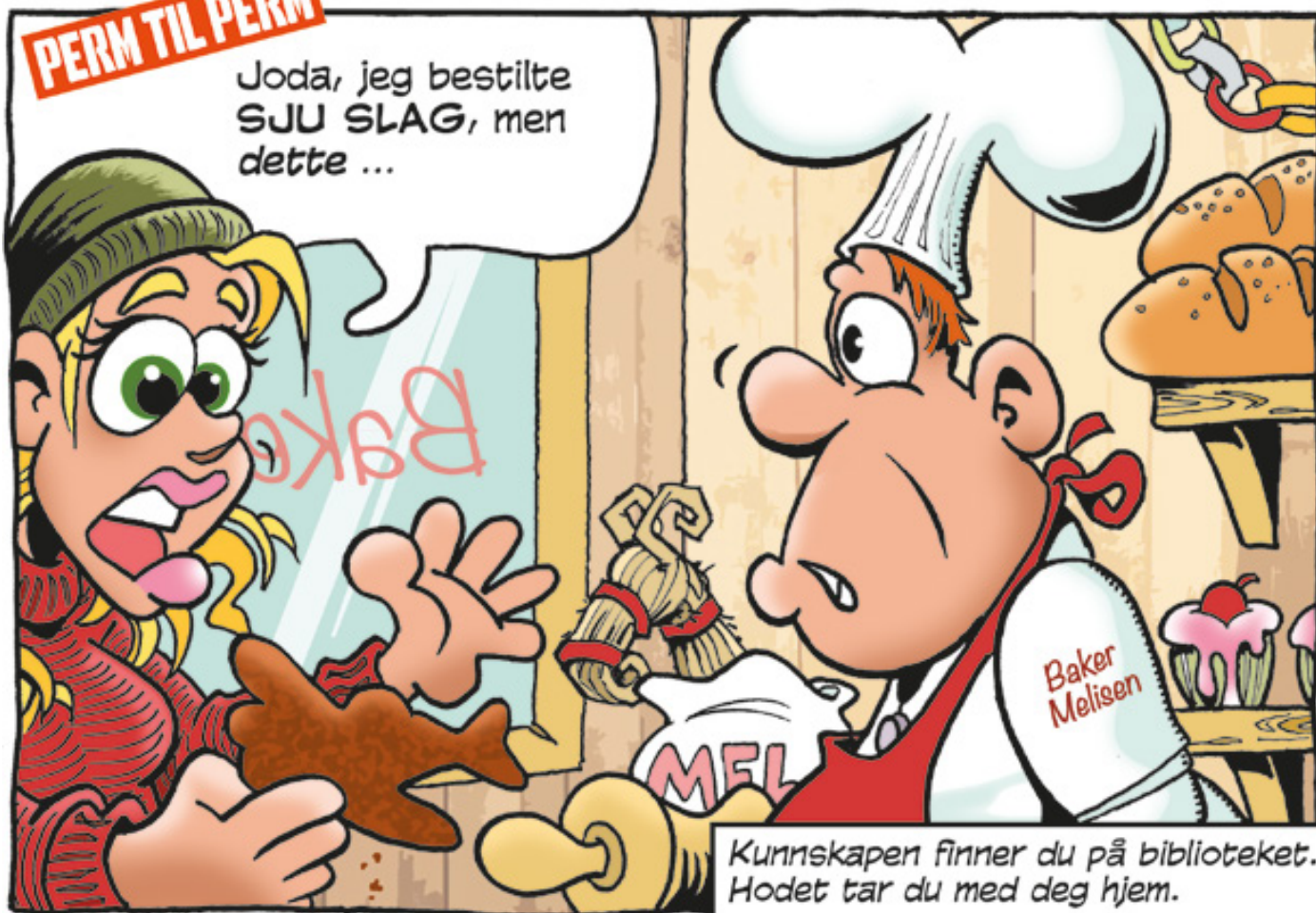

Svolder. Hafrsfjord.
Verdun. Pearl Harbor.
Iwo Jima. Little Big
Horn. Og Stiklestad!

Akkurat som
du bestilte!
Og alt i
pepperkaker.

PERM TIL PERM

Joda, jeg bestilte
SJU SLAG, men
dette ...

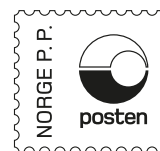

Kunnskapen finner du på biblioteket.
Hodet tar du med deg hjem.

***Vi ønsker våre
annonsører en
riktig god jul og et godt nytt år!***

BOK OG BIBLIOTEK

Returadresse: Bok og Bibliotek
DB Partner AS, Postboks 163,
1319 Bekkestua

En riktig god jul

ønskes dere fra oss, stolt leverandør av tjenester og løsninger
til bibliotekene i Norge.

BIBLIOTEK
SYSTEMER